

SVET PTIC

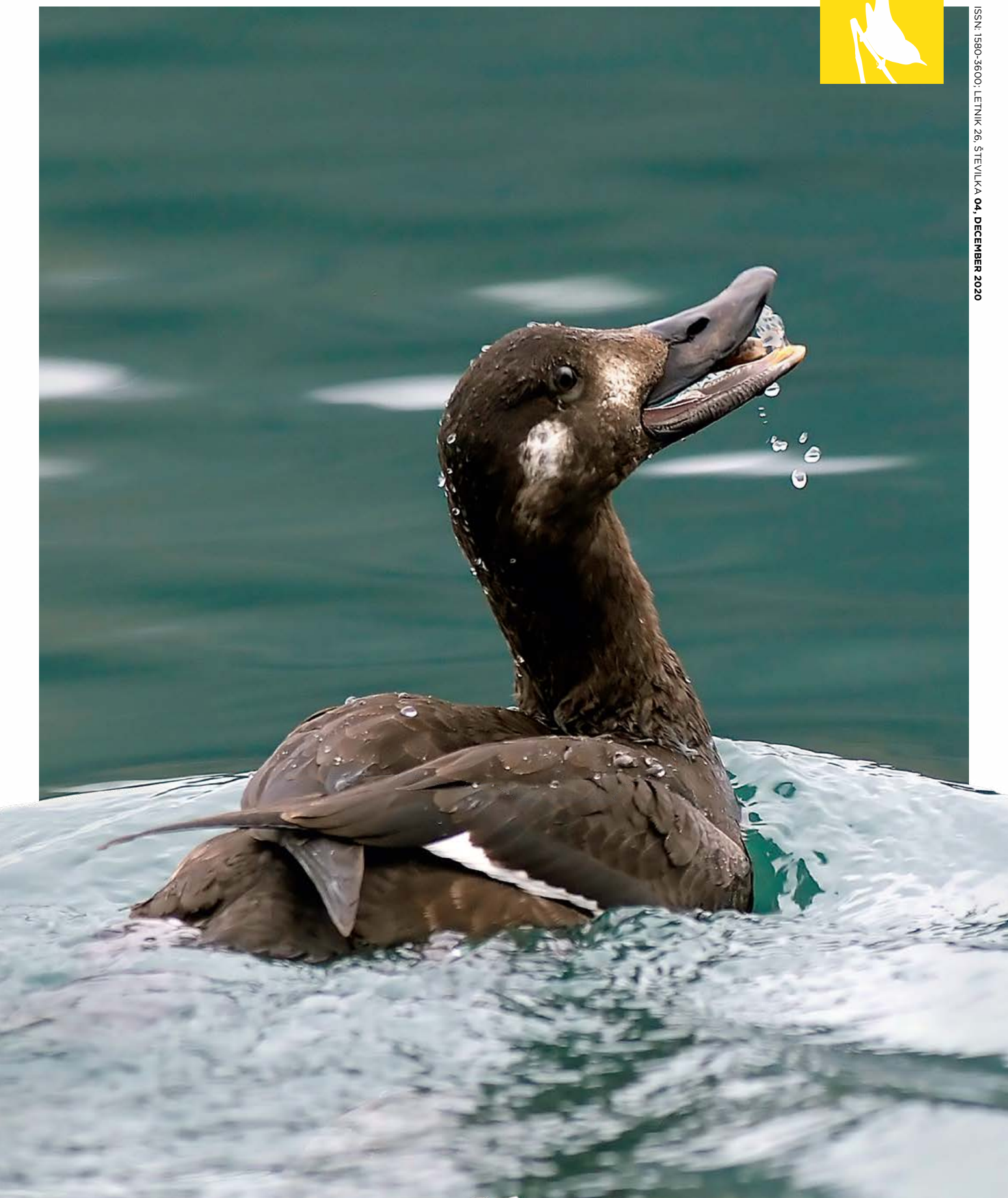
REVIJA DRUŠTVA ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE

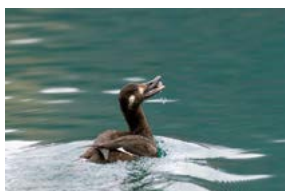
20^{let}

04
2020

ISSN: 1580-3600; LETNIK 26; ŠTEVILKA 04, DECEMBER 2020

BELOLISKA (*Melanitta fusca*)
je mesojeda raca, ki se
hrani predvsem s školjkami,
kakršna je pri nas tujerodna
potujoča trikotničarka
(*Dreissena polymorpha*).

foto: **Boris Kozinc**

SVETPTIC

revija Društva za opazovanje
in proučevanje ptic
Slovenije, letnik 26,
številka 04, december 2020
ISSN: 1580-3600

SPLETNA STRAN REVJE:
www.ptice.si/publikacije/svetptic/

IZDAJATELJ:
Društvo za opazovanje in proučevanje ptic
Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia©)
E-POŠTA: dopps@dopps.si
SPLETNA STRAN: ptice.si

© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki,
fotografije, risbe, skice, tabele in grafikoni
so avtorsko zavarovani. Za rabo, ki je zakon
o avtorskih pravicah izrecno ne dopušča, je
potrebno soglasje izdajatelja. Revija nastaja
po velikodušnosti avtorjev, ki svoje pisne in
slikovne prispevke podarjajo z namenom,
da pripomorejo k varovanju ptic in narave.

NASLOV UREDNIŠTVA:
DOPPS – BirdLife Slovenia, Tržaška cesta 2
(p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana
tel.: 01 426 58 75,
fax: 01 425 11 81

GLAVNA UREDNICA: Petra Vrh Vrezec
E-POŠTA: petra.vrh@dopps.si

UREDNIŠKI ODBOR:
Gregor Bernard, Blaž Blažič, Katarina Denac,
Tomaž Mihelič, dr. Tomi Trilar,
Barbara Vidmar, dr. Al Vrezec

LEKTORIRANJE: Henrik Ciglič

ART DIREKTOR: Jasna Andrič

OBLIKOVANJE: Gorazd Rovina,
Vizualgrif d.o.o.

PRELOM: Boris Jurca, NEBIA, d. o. o.

TISK: Schwarz print d.o.o.

NAKLADA: 2500 izvodov

IZHAJANJE: letno izidejo 4 številke

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno.

Revija je vpisana v register javnih glasil pod
zaporedno številko 1610.

Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Za objavo oglasov pokličite na društveni
telefon ali pošljite e-mail glavni urednici.

POSILANSTVO DOPPS:

Delamo za varstvo ptic in njihovih življenjskih
okolij. S tem prispevamo k ohranjanju narave
in blaginji celotne družbe.

PREDSEDNIK: Rudolf Tekavčič
PODPREDSEDNICA: dr. Tatjana Čelik
UPRAVNI ODBOR: Gregor Bernard,
dr. Pavel Gantar, Eva Horvat, David Kapš,
Urša Koce, mag. Iztok Noč, Tanja Šumrada
NADZORNI ODBOR: Bogdan Lipovšek,
dr. Peter Legiša, Bojan Marčeta,
dr. Tomi Trilar
DIREKTOR: dr. Damijan Denac

DOPPS je slovenski
partner svetovne zveze
naravovarstvenih organizacij
BirdLife International.

SREDNJI (*Mergus serrator*) in
VELIKI ŽAGARJI (*M. merganser*)

foto: **Dejan Bordjan**

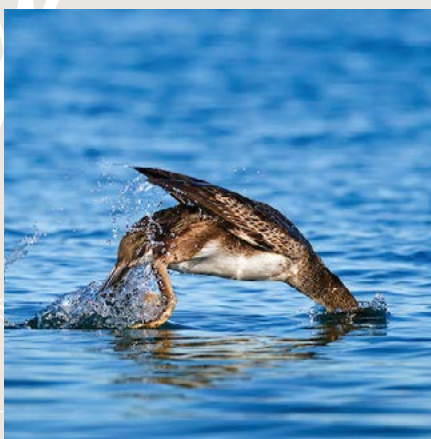
6

ŽAGARJI SLOVENIJE

Zima je obdobje, ko se pri nas številčno in
vrstno pojavlja največ rac. Med celotnim
naborom rac, ki priletijo k nam s severa, se
najbolj razveselimo tistih iz skupine žagarjev.

ZVONEC
(*Bucephala clangula*)
ilustracija: **Jan Hošek**

16

V RANJEK V SLOVENSKEM MORJU

Po sedmih letih smo v letošnjem
poletju ponovno preštevali
vranjke (*Phalacrocorax
aristotelis*), ki se po končani
gnezditvi vzdolž hrvaške obale
že nekaj desetletij množično
selijo v slovensko morje.

foto: **Tone Trebar**

20

RISOM NA POMOČ

Dolgoročni cilj
projekta LIFE
Lynx je povezava
naše in švicarske
populacije risa,
ki bi omogočila
stalen pretok
genov. S tem bi
populacijo risov
pri nas ohranili
tudi za prihodnje
rodove.

EVRAZIJSKI RIS
(*Lynx lynx*)

foto: **Miha Krofel**

30

NAJBOLJ PTIČARSKI DOGODEK

Letošnja že 12. Pticiarijada
po vrsti je potekala na
Kočevskem. Na njej je
tekmovalo kar 15 skupin.

foto: **Pia Höfferle**

KAZALO

- 4 PTICE NAŠIH KRAJEV // Blaž Blažič
- 6 ŽAGARJI SLOVENIJE // Dejan Bordjan
- 11 NAJBOLJ PRILJUBLJENA HRANA
NA KRMILNICI // Maria Gameiro, Sofija Maxieira
- 12 DHOFAR, ZELENÍ RAJ NA JUGU OMANA
// Taja Cvetko
- 16 VRANJEK V SLOVENSKEM MORJU
// Urša Koce
- 19 ALI IMAJO SLOVENSKE SOVE HERPES?
// Zvezdana Samac
- 20 RISOM NA POMOČ // Lan Hočevár, Miha Krofel
- 22 MALI DETEL // Tomaž Berce
- 24 SKOZI OBJEKTIV // Samo Jerele
- 26 OLIVIER MESSIAEN // Petra Vrh Vrezec
- 30 PTIČARIJADA // Tjaša Zagoršek, Aleksander Kozina
- 32 ČARLI, OTO IN LOLA // Katarina Denac, Tilen Basle
- 34 NARAVA V EVROPI IZGINJA // Tilen Basle
- 35 GLOBALNO VIRTUALNO OPAZOVANJE
PTIC V ČASU PANDEMIJE // Enej Vrezec
- 36 PTICE OKOLI NAS // Tilen Basle
- 38 NA PRAGU 14. LETNIKA // Petra Vrh Vrezec
- 40 JOO2 - INTERNACIONALIST // Borut Štumberger
- 42 EVROPSKI DAN OPAZOVANJA PTIC 2020
// Tilen Basle
- 43 BELA ŠTORKLJA ELSA // Aljaž Mulej, Tjaša Zagoršek
- 44 POSTOVKE NA KRMILNICI // Terezija Erman
- 46 PROGRAM ZA OBDOBJE
JANUAR-APRIL 2021
- 50 NOVICE

DRAGE ČLANICE, DRAGI ČLANI,

UVODNIK

po starodavni indijski legendi je dal kralj ob umiku v osamo sinu, mlademu kraljeviču, prstan, rekoč: »Nikoli več me ne boš videl. Ko boš najbolj srečen in boš želel to deliti z menoj, snemi prstan in v njem boš videl moje sporočilo, enako stori, ko boš najbolj nesrečen.« Novi kralj je prstan snel samo dvakrat - ko se je poročil in ga je razganjalo od sreče in vsega lepega, in sredi vojne, ko so se zgrnile nanj vse grozote in trpljenje tega sveta. Obakrat je v prstanu zagledal isto sporočilo: »Tudi to bo minilo.« Naj bo ta pripovedka modrecev z vzhoda namesto mojih želja in čestitk ob novem letu.

V poplavi vsakodnevnega bombardiranja z novicami o koroni, mrtvih, gospodarski krizi in zdaj še ptičji gripi se moramo zavedati, da bo to minilo in da po vsaki nevihti posije sonce. Saj je pozitivno, da nekdanja, sicer navidezna ločnica med varstvom narave in skrbjo za človeka vse bolj blede. V družbi počasi dozoreva spoznanje, da za normalno delovanje in preživetje potrebujemo pitno vodo, čist zrak, »nezastrupljeno« hrano, pa tudi gozdove s ptičjim petjem, jezera, reke, kamor naš narod pa tudi številni tujci tako zelo radi zahajamo po duševni mir. Posebej v teh časih. Kolegi, ki so odšli s trebuhom za kruhom v tujino, mi venomer tožijo, da najbolj pogrešajo prav našo naravo in izlete vanjo. Moramo jih razumeti. Pozitivno je, da se ljudje zdržnejo, ko se dogajajo politične demontaže zakonodaje, ki varuje naravo in demokratične svoboščine. Pa nimam v mislih specifično teh ali onih barv, saj pri apetitih in zlorabah narave, kot smo videli v zgodovini naše mlade države, barva ne igra nobene vloge. EU je sprejela napredni strategiji kmetijstva in biodiverzitete. Obe sta izvrstni. Človek bi rekel, res pozitivno. A le, če zatajimo temne oblake, ki se vedno znova zgrinjajo nad prej zapisano oz. so kar stalno tukaj in nas nezadržno opozarjajo, naj kar pozabimo na zasanjano idilo. Ko policija prime zakrknjenega kriminalca, je cel narod vesel in tako je prav. Ko pa skupina t.i. nevladnikov preganja velike kršilce zakonodaje te iste države, jih isti narod skoraj linča, saj zavirajo »razvoj in napredek«, za katerega si prizadevajo kršilci? Za zunanji svet je naša narava najlepša, koliko pa je vredna doma? Naša rešitev mobilnosti so nove in nove ceste, a slovenska gospodinjstva so že dolgo na prvem mestu po stroških za mobilnost v Evropi. Seveda, vsak ima avtomobil in to je drago, železnice pa so na nivoju Avstro-Ogrske. A ti so vsaj gradili proge, mi jih ne. Oni so zgradili progo od Ljubljane do Kočevja v enem letu, mi je nismo sposobni obnoviti v 10 letih. Še vedno je zaprta. Kje so rešitve mobilnosti? V obvoznicah gotovo ne. Kmetje vpijejo, da jim poplave odnašajo zemljo, protipoplavni ukrepi pa so tisočkrat dražji od te zemlje. Hočejo poglobljanje struge ipd. Ali so glasovi volivcev res vredni več od zdrave pameti? Vsi molčijo glede oranja na vodnih zemljiščih in nezakonitih posegov v Naturu – samo ob Dravi jih je za več deset hektarjev, celo »gerke« imajo tam prijavljene in prejemajo subvencije, inšpekcije molčijo, vsi so srečni. So rešitve kmetijstva dodatne regulacije in komasacije? In Natura bi naj bila ovira – za kaj in za koga? Premier okleveta Naturu in nihče v naši republiki ne reče ničesar. Samo DOPPS se javno odzove, vsi drugi so tiho – ampak Ministrstvo za okolje in prostor ta hip uresničuje več kot 17-milijonski projekt za »okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji«. Tukaj ni logike. Odmislimo in se odpravimo raje na izlete v naše čudovite gozdove. Saj ni res – prišli smo na sto-hektarske (nisem se zmotil v številki) goloseke na Naturo. Pozabimo na belohratega detla, občudujmo raje reko v betonskem koritu in se zlekimo na sredo koruzne njive in tam uživamo našo opevano naravno dediščino. Vse opravičujem za sarkazem. Rešuje nas samo dejstvo, da kljub vsej domači malomarnosti še vedno »izgledamo dobro«, če o neprijetnih temah molčimo ali jim ne pustimo izpod preproge – saj smo bili z marsičem bogato obdarjeni. A slepiti se nikoli ni zdravo – pred nedavnim je v New Yorku potekal vrh Združenih narodov na temo biodiverzitete. Glavno sporočilo – upada biodiverzitete nam ne uspe zaustaviti, ne moremo doseči ciljev trajnostne rasti in investicija v zdravje planeta je naša največja investicija v našo prihodnost. Kaj se bo moralo zgoditi, da bomo v naših posegih v naravo in »investicijah« res videli lastno prihodnost? Veliko dela nas še čaka. Nekoč bo posijalo sonce.

DAMIJAN DENAC,
direktor DOPPS-a

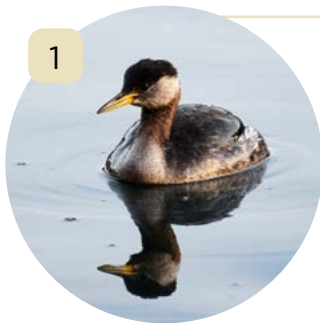

foto: Alen Ploj

PTICE NAŠIH KRAJEV

// Blaž Blažič

1

RJAVOVRATI PONIREK (*Podiceps grisegena*)

Zanimivo opazovanje. Vrsta je bila v začetku oktobra 2020 opazovana na Blejskem jezeru [<http://galerija.foto-narava.com/displayimage.php?pos=-125170>].

izvirni foto: **Bojan Bratož**

2

DULAR (*Charadrius morinellus*)

Zelo zanimivo opazovanje. Selega se ptica je bila septembra 2020 opazovana v letu nad grebenom Rakove Špice. Odletela je v smeri Razorja, nad vrhom Rogljice (2547 m. n. v.) [<http://barjebirding.blogspot.com/2020/09/gorski-izdihljaji.html>].

foto: **Alen Ploj**

3

MALI SKOVIK (*Glaucidium passerinum*)

Izredno zanimivo opazovanje. Septembra 2020 je bil en osebek opazovan na vrhu Bovškega Gamsovcia. Morda je ptica oprezala za morebitnimi obnemoglimi pticami pevkami, ki se v tem času selijo prek gorskih grebenov [<https://www.facebook.com/BirdingSlovenia/posts/3775231245834285>].

izvirni foto: **Blaž Mihovec**

4

BIČJA TRSTNICA (*Acrocephalus schoenobaenus*)

Zelo zanimiva najdba. Kadaver bičje trstnice je bil septembra 2020 najden nekaj metrov pod vrhom Jalovca [<http://barjebirding.blogspot.com/2020/09/gorski-izdihljaji.html>].

izvirni foto: **Luka Poljanec**

5

PEŠČENEC (*Calidris alba*)

En osebek je bil v začetku oktobra 2020 opazovan v mešani jati pobrežnikov na Cerkniškem jezeru. Podatek je drugo opazovanje vrste na tem območju [<http://carniolicum.blogspot.com/2020/10/october-seawatching-rarities.html>, <https://www.facebook.com/BirdingSlovenia/posts/3859363997421009>].

foto: **Alen Ploj**

6

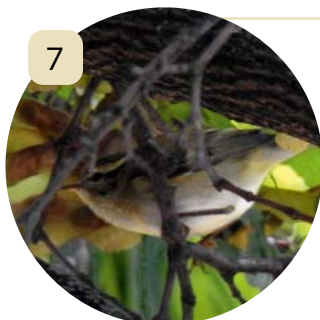

OSTROŽNA CIPA (*Anthus richardi*)

Kar dve opazovanji v letošnji jeseni. V začetku septembra 2020 je bil en osebek opazovan na Cerkniškem jezeru. Približno mesec kasneje pa je bila ostrožna cipa opažena tudi na Ljubljanskem barju. Podatka pomenita sedmo in osmo opazovanje vrste v Sloveniji [<https://www.facebook.com/BirdingSlovenia/posts/3719649201392490>, <http://barjebirding.blogspot.com/2020/10/jesensko-barje-cudoviti-svet-ptic-pevk.html>].

foto: **iStock**

7

MUŠJA LISTNICA (*Phylloscopus inornatus*)

Redkost iz Sibirije. En osebek te vrste se je v prvi polovici oktobra 2020 nekaj časa zadrževal v vrtu v Sežani. Podatek pomeni cca. dvajseto opazovanje mušje listnice v Sloveniji in le drugo opazovanje, ko ni šlo za ptico, ujeta v mrežo obročkvalcev [<http://carniolicum.blogspot.com/2020/10/yellow-browed-warbler-in-garden.html>].

izvirni foto: **Domen Stanič**

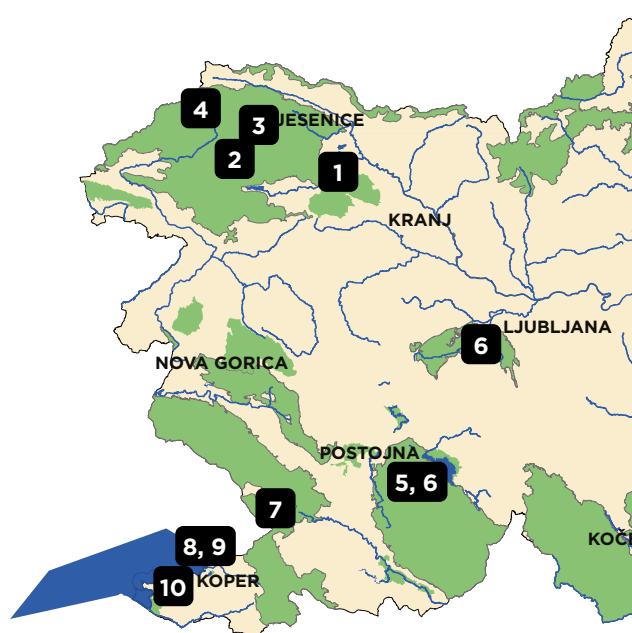
8

SREDOZEMSKI VIHARNIK (*Puffinus yelkouan*)

Več jat sredozemskega viharika, ki so skupaj štejele okoli 430 osebkov, je bilo v začetku oktobra 2020 opazovanih na morju med Miljami in Ankaranom [<http://carniolicum.blogspot.com/2020/10/october-seawatching-rarities.html>].

izvirni foto: **Domen Stanič**

Naslov za kopije objavljenih prispevkov:
Blaž Blažič, DOPPS, Tržaška 2, SI-1000
Ljubljana, elektronska pošta:
blaz.blazic@dopps.si

Naslov za sporočanje opazovanj redkih vrst:
Mitja Denac, Komisija za redkosti, DOPPS,
Tržaška 2, SI-1000 Ljubljana, elektronska
pošta: mitja.denac@gmail.com

Obrazec za opis opazovanj redkih vrst:
<http://ptice.si/ptice-in-ljudje/komisija-za-redkosti/sporocite-redkost/obrazec/>

9

STRMOGLAVEC (*Morus bassanus*)

V začetku oktobra 2020 je bila ena ptica opazovana na morju med Miljami in Ankaranom, medtem ko so bili istega dne na morju pred Piranom opazovani trije različni osebkii [<http://carniolicum.blogspot.com/2020/10/october-seawatching-rarities.html>].

izvirni foto: Domen Stanič

10

BLEDI HUDOURNIK (*Apus pallidus*)

Redek podatek. V sredini oktobra 2020 je bilo šest ptic opazovanih v Strunjanu [<https://www.facebook.com/BirdingSlovenia/posts/3859363997421009>].

foto: Matej Gamser

11

SOKOL PLENILEC (*Falco cherrug*)

Zelo redko opazovanje. Prvoletna ptica je bila v začetku novembra 2020 opazovana v severovzhodni Sloveniji. Podatek pomeni enaindvajseto opazovanje vrste v Sloveniji in domnevno prvo opazovanje po letu 2012 [<https://www.facebook.com/BirdingSlovenia/posts/3917896024901139>].

izvirni foto: Jure Novak

12

GRIVASTA GOS (*Branta bernicla*)

Drugi podatek za Slovenijo. Prvoletna grivasta gos je bila ob koncu oktobra 2020 opazovana na Ptujem jezeru [<https://www.facebook.com/BirdingSlovenia/posts/3871524409538301>].

izvirni foto: Luka Božič

13

TRIPRSTI GALEB (*Rissa tridactyla*)

Redko opazovanje. Enoletni osebki triprstega galeba je bil v začetku septembra 2020 zabeležen na Ptujem jezeru [<https://www.facebook.com/BirdingSlovenia/posts/3719649201392490>].

foto: Alen Ploj

14

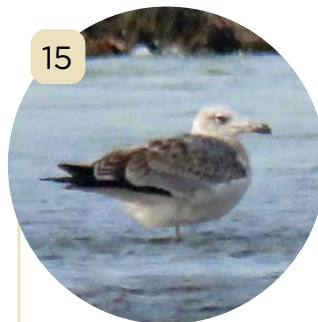

VELIKI PRODNIK (*Calidris canutus*)

Zelo zaupljiv enoletni osebki je bil v začetku septembra 2020 dvakrat opazovan na Ormoškem jezeru [<https://www.facebook.com/BirdingSlovenia/posts/3719649201392490>].

izvirni foto: Luka Božič

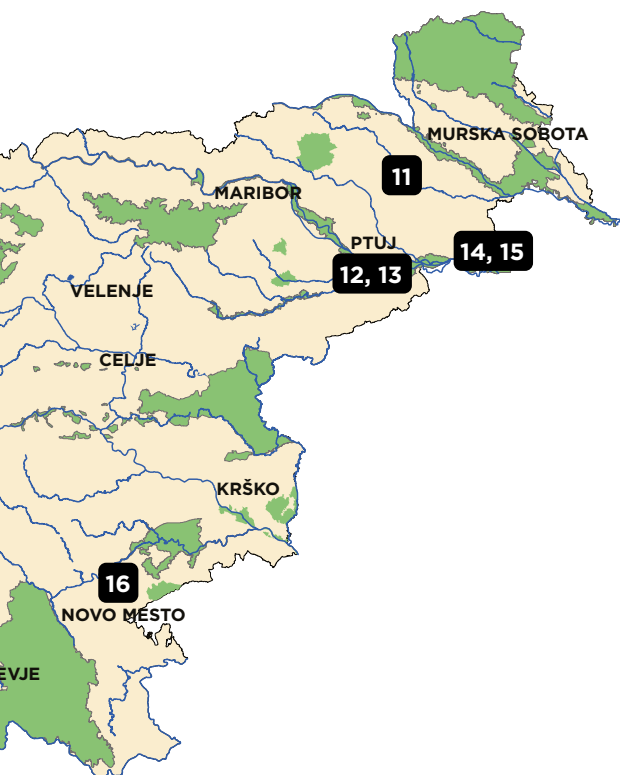
15

RIBJI GALEB (*Ichthyaeus ichthyaeus*)

Sedmi podatek za Slovenijo. Mlad ribji galeb je bil v sredini septembra 2020 opazovan na Ormoškem jezeru [<http://barjebirding.blogspot.com/2020/09/magic-ormoz.html>].

izvirni foto: Mitja Denac

16

MALI STRNAD (*Emberiza pusilla*)

Redek podatek. Osebki je bil septembra 2020 ujet in obročkan v bližini Novega mesta [<https://www.facebook.com/BirdingSlovenia/posts/3775231245834285>].

izvirni foto: Ruj Mihelič

ŽAGARJI SLOVENIJE

// Dejan Bordjan

Jata **SREDNJIH ŽAGARJEV**
(*Mergus serrator*) s samcem
VELIKEGA ŽAGARJA
(*M. merganser*)

foto: Dejan Bordjan

V meglenem in močno prevetrenem dnevu smo se potikali ob jezeru, ki je bilo brez obrežnega rastja, obkroženo samo s kamenjem, skalami in na eni strani pokrito z ledom. A vendar se je sredi jezera potapljala rasa. Pred našimi začudenimi očmi se je znašel lep samec zimske race. Vrste, ki jo v Sloveniji poznamo le kot redkega zimskega gosta.

Zima, čas, ko narava počiva, čas miru in tišine. To je obdobje, ko se pri nas številčno in vrstno pojavlja največ rac. Med celotnim naborom rac, ki priletijo k nam s severa, se najbolj razveselimo tistih iz skupine žagarjev. V pleme žagarjev, ki zajema 23 vrst, spadajo zvonci, žagarji, gage ter zimske in črne race. Medtem ko so zvonci in žagarji pri nas dokaj številčni, pa so črne in zimske race ter gage redke vrste, vredne obravnave Komisije za redkosti. Če je bila še v 90-ih letih prejšnjega stoletja najredkejša črna rasa, ima danes ta nelaskavi naziv gaga. To je presenetljivo že zaradi tega, ker je slednja v tem času pričela gnezditi v naši neposredni bližini. Za žagarje je značilno, da so zelo raznolika skupina. Še najbolj jih družijo pretežno severna razširjenost z le eno vrsto v Južni Ameriki, prehrana z malo rastlinja ter za mnoge vrste tudi priljubljenost morja.

ZIMSKI GOSTJE

Žagarje bi lahko po obdobju pojavljanja imenovali tudi zimske race. Čeprav veliki žagar pri nas gnezdijo, zvonci pa občasno letuje, lahko večino vrst opazujemo samo v hladnem delu leta. Prvi osebki se pojavijo oktobra, pogostejše pa šele novembra ali decembra. Mali žagar občasno k nam zaide šele januarja. Prezimovališča pričnejo zapuščati marca, posamezne vrste pa se pri nas lahko zadržujejo do začetka maja. Za večino vrst je značilno poletno zbiranje na golitvenih območjih. To velja tudi za velikega žagarja, ki pri nas ne samo gnezdijo, marveč tudi prezimuje. V poletnih mesecih neopazno »ponikne« iz Slovenije ter se preseli na golitvena območja. Za vsaj nekaj naših žagarjev je to severna Poljska. Z izjemo velikega žagarja in zvonca se vse vrste pojavljajo posamič ali v manjših skupinah, ki redko štejejo več kot deset osebkov.

ZELENJAVA ME NE ZANIMA

Pretežni delež prehrane večine vrst rac sestavljajo semena in drugi deli rastlin. Nasprotno pa žagarji med vsemi skupinami rac, ki se pojavljajo pri nas, pojedjo najmanj rastlinske hrane, nekatere vrste celo skoraj nič. Čeprav se med plenom lahko znajdejo skoraj vsi vodni nevretenčarji in manjši vodni vretenčarji, imajo zelo pomembno mesto v prehrani žagarjev ribe in školjke. Kot način lova oziroma nabiranja hrane je za vse vrste značilno skoraj izključno potapljanje, kar ima močan vpliv na njihovo razširjenost in izbiro vodnih teles.

Tako pogostejše izbirajo vodna telesa z nizko vsebnostjo hranil in bistro vodo, v notranjosti predvsem globlja jezera in reke. Mnoge vrste se pozimi pomaknejo na morje. V Evropi so zvonci, mali in veliki žagar v tem pogledu izjeme, saj se le redko zadržujejo na morju. Pomemben vpliv na pojavljanje nekaterih vrst v notranjosti celine ima širjenje tujerodne školjke potujoče trikotničarke (*Dreissena polymorpha*), ki je zanje dober vir hrane.

PODUK IZ GEOGRAFIJE

Za vse vrste je značilna pretežno severna razširjenost, ki je pogosto omejena na tundro in tajgo. Zvonci, gage in žagarji gnezdijo tudi južneje, zvonci na primer celo v delti Donave, veliki žagar pa pri nas. Če štejemo ozko sorodne vrste, ima večina evropskih vrst žagarjev cirkumpolarno (zajema celoten polarni pas na severni polobli) ali cirkumborealno (zajema pas tajge na severni polobli) razširjenost. Izjema so mali žagar, ki ga bomo zaman iskali v Severni Ameriki, ter islandski zvonci in harlekinka, ki sta omejena na Severno Ameriko in Islandijo. Deljenost na podvrste, in danes tudi vrste, sledi geografskim vzorcem. Tako imajo Evropa, Severna Amerika in vzhodna Azija vsaka svojo vrsto beloliske ter svojo podvrsto gage in velikega žagarja. Svojo podvrsto zvonca ter vrsto črne race si Evropa deli z Azijo, medtem ko zimska rasa ter srednji in mali žagar nimajo podvrst.

OGROŽENI ALI NE

V današnjem času biodiverzitetne krize je osvežujoče videti skupino, ki ji vsaj delno kaže dobro. Čeprav so bile v preteklosti nekatere vrste žagarjev v upadu, danes mnoge populacije celo naraščajo. Do nedavnega je podobno kazalo tudi beloliski, a je razdrobitev na vrste pokazala, da je v težavah. To je še en dokaz več, kako pomembno je varovanje posameznih podvrst in celo populacij. Med Evropskimi vrstami sta v težavah tudi zimska rasa in ruska gaga, ki sta, tako kot beloliska, ranljivi vrsti, ter gaga, ki je v kategoriji blizu ogroženosti. Skupina sicer vsebuje tudi izumrlo labradorsko raco (*Camptorhynchus labradorius*) in črnega žagarja (*Mergus australis*) ter kritično ogroženega bronastega žagarja (*Mergus octosetaceus*). Zaradi pretežno severne razširjenosti lahko zaradi podnebni sprememb v prihodnosti pričakujemo težave tudi pri drugih vrstah.

POTUJOČA TRIKOTNIČARKA
(*Dreissena polymorpha*)
foto: iStock

DEJAN BORDJAN je že od ranega otroštva povezan z naravo. Ptice mu dajejo navdih, mir in včasih tudi izziv. Rad preživlja svoj čas tako v ohranjenih delih narave kot v lepo "urejenem" naravnem vrtu. Še največ veselja mu daje opazovanje aktivne selitve ptic z vsemi skrivnostmi in čudeži, ki jih ponuja.

GAGA (*Somateria mollissima*)

Izmed vseh pri nas pojavljajočih se rac je gaga najbolj morska. Gnezdi na morskih otokih ter na zaščitnih obalah, v manjšem številu tudi na otokih večjih jezer. Gnezditvene gostote so lahko prav spektakularne. Tako je na otoku Ile Bicquette, v estuariju reke Sveti Lovrenc v Quebecu, na vsega 15 ha zgoščenih kar okoli 10.000 gnezdečih parov. Nam najbližje gnezdi v bližini Devina v Italiji. Pozimi se gage premaknejo na območja morskih obal z veliko otočki in bolj izrazito plimo. Gaga je v Sloveniji redka vrsta, s težiščem opazovanj v 80-ih in 90-ih letih prej-

Samci **GAG** (*Somateria mollissima*) so značilno bele barve s črnim trebuhom in črno kapico. Samice so rjave s temnimi progami.

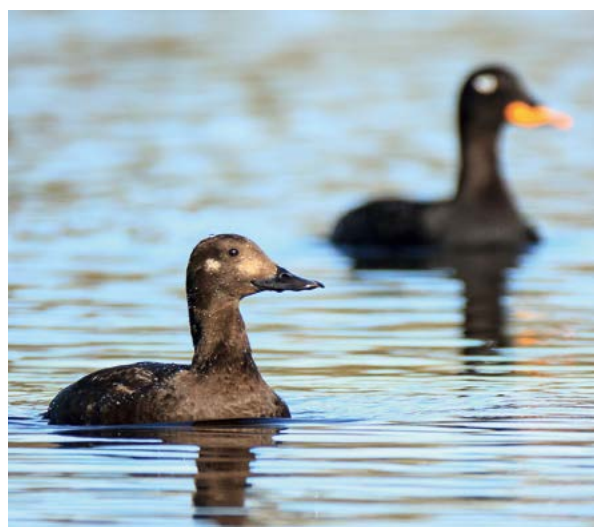
foto: Dejan Bordjan

šnjega stoletja. Po letu 2000 je bila gaga v Sloveniji opazovana zgolj šestkrat, zadnjič leta 2015. Če je bilo mogoče včasih gage najpogosteje opazovati na dravskih akumulacijah, tudi v Mariboru, pa jo bomo danes najlažje opazovali na Obali.

BELOLISKA (*Melanitta fusca*)

Beloliska gnezdi ob stoječih vodah v tajgi in tundri. Majhna, izolirana populacija gnezdi na otokih kraterskih jezer na Kavkazu. Glavnina populacije prezimuje na plitvih morjih, le v manjšem številu pa se pojavlja na večjih stoječih vodnih telesih v notra-

Samec **BELOLISKE** (*Melanitta fusca*; desno) je pri nas redka prikazen, a zelo prepoznaven. Oranžen kljun je opazen tudi pri mladih pticah. Samica (levo) ima značilni beli lisi na glavi in črn kljun.

foto: iStock

njosti. Prehranjuje se pretežno s školjkami. V Sloveniji je beloliska redka vrsta, ki je še najpogostejša na dravskih akumulacijah in Obali. V preteklosti je bila nekajkrat opažena tudi na akumulaciji Zbilje in v zadnjem času na akumulaciji Krško. Kljub redkosti jo lahko, predvsem v jeseni, pričakujete tudi na drugih globljih akumulacijah in gramoznicah.

ČRNA RACA (*Melanitta nigra*)

Črna raca gnezdi na majhnih vodnih telesih v tundri in na severu tajge. Pozimi se premakne na obale Atlantskega oceana, kjer prezimuje na morju 0,5–2 km od obale. Nam najbližje gnezdi na jugu Norveške. Pri nas je črna raca redka vrsta, ki se izjemno redko pojavlja predvsem na Ptujskem in Ormoškem jezeru. Prehranjuje se pretežno s školjkami. Ni vezana na posamezno vrsto školjke, saj se prehranjuje s tisto vrsto, ki je na nekem območju najbolj dostopna in številčna. Črna raca se tako kot druge vrste te skupine pri nas pojavlja predvsem pozimi. Pravo presenečenje je bilo opazovanje enega osebka konec junija in začetek julija 2016 na Ormoškem jezeru.

ČRNA RACA (*Melanitta nigra*); oba spola sta enotno temno obarvana. Samica (1. in 3. ptica) je »sprane« barve s svetlimi lici in delom vratu. V nasprotju s samcem z oranžno liso na kljunu ima samica enotno črn kljun. Mlade ptice imajo svetel trebuh (6. ptica).

foto: Kajetan Kravos

ZIMSKA RACA (*Clangula hyemalis*)

Zimska raca gnezdi na manjših stoječih vodnih telesih v tundri ter na obalah in rekah visoke Arktike. Prezimuje daleč na morju ter redkeje na globokih jezerih. Pri nas je redka zimska gostja in občasno tudi prezimovalka. Prehranjuje se z vodnimi nevretenčarji, predvsem pozimi pa so pomembne tudi ribe in školjke. Zimska raca je posebnost med racami, saj v enem letu perje menja kar trikrat. Pri nas smo jo najpogosteje opazovali na dravskih akumulacijah ter Cerkniškem jezeru. Izjemna so opazovanja na plitvih Hraških mlakah in zadrževalniku Medvedce.

ZVONEC (*Bucephala clangula*)

Zvonec je gnezdilec jezer, ribnikov in rek v širokem pasu tajge. Za njegova gnezdišča je značilna majhna zastopanost obrežnega rastja ter drevesa z dupli, kamor samica odlaga jajca. Ponekod v Skandinaviji zvoncec postavljajo gnezdilnice, ki so bile včasih

ZVONEC (*Bucephala clangula*); samec (zgoraj) je bolj kontrasten in z zeleno glavo z veliko belo liso. Samica ima rjavo glavo in rumeno liso na kljunu. Med letom zvonec spušča značilen piskajoč zvok.

foto: Kajetan Kravos

vir hrane, danes pa služijo predvsem raziskovalnim namenom. Zvonci se pozimi premaknejo na večja jezera, reke in morske lagune, kjer pomembno vlogo igrajo manjše ribe in bistrast vode. Zvonec se pojavlja po večjem delu države, a najbolj številčen je na severovzhodnem delu Slovenije. Na Ptujskem in Ormoškem jezeru se lahko na prenočišču zbere tudi več kot 1000 osebkov.

Samec **ZIMSKE RACE** (*Clangula hyemalis*) ima lep kontrasten vzorec in dolg rep. V primerjavi s samico (v ozadju) ima belo glavo in rožnato liso na kljunu.

foto: iStock

Zimska raca je posebnost med racami, saj v enem letu perje menja kar trikrat.

MALI ŽAGAR (*Mergellus albellus*)

Mali žagar ima podobne zahteve glede življenjskega okolja kot zvonec, le da se pozimi redko pojavlja tudi na morju. Zanj je značilno, da se izogiba območjem, ki so globlja od šestih metrov. Na gnezdiščih se prehranjuje predvsem z vodnimi nevretenčarji, na prezimovališčih pa z ribami. Izmed vseh vrst žagarjev mali žagar prileti na prezimovališča najkasneje, pogosto šele v januarju. Pri nas je najpogostejši na reki Dravi ter tudi drugod po nižinah SV Slovenije. Z izjemo Cerkniškega jezera in v zadnjem času akumulacij na Spodnji Savi je drugod po Sloveniji dokaj redek.

MALI ŽAGAR (*Mergellus albellus*); samec malega žagarja (levo) je pretežno bel s črno masko. Samica se s svojo kostanjevo glavo, belim podbradkom ter sivim telesom barvno močno razlikuje od samca.

foto: iStock

VELIKI ŽAGAR (*Mergus merganser*); njegov kljun je odlično prilagojen za lov na spolzek plen. Zakrivljena konica je tudi uporabna za ločevanje od srednjega žagarja. Samec (zadaj) je bolj kontrasten in z več beline.

foto: **Bojan Bratož**

VELIKI ŽAGAR (*Mergus merganser*)

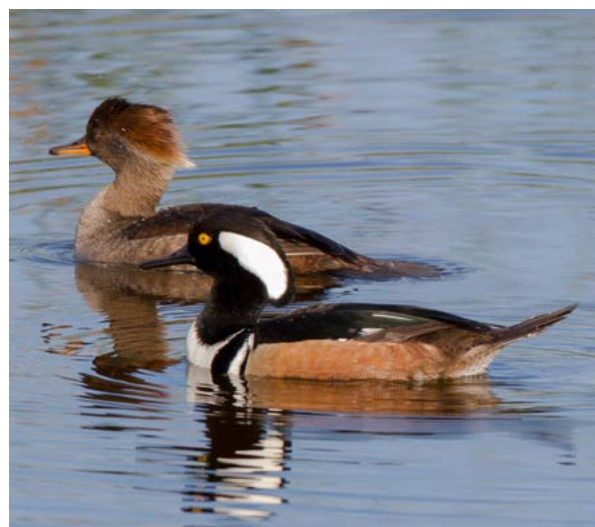
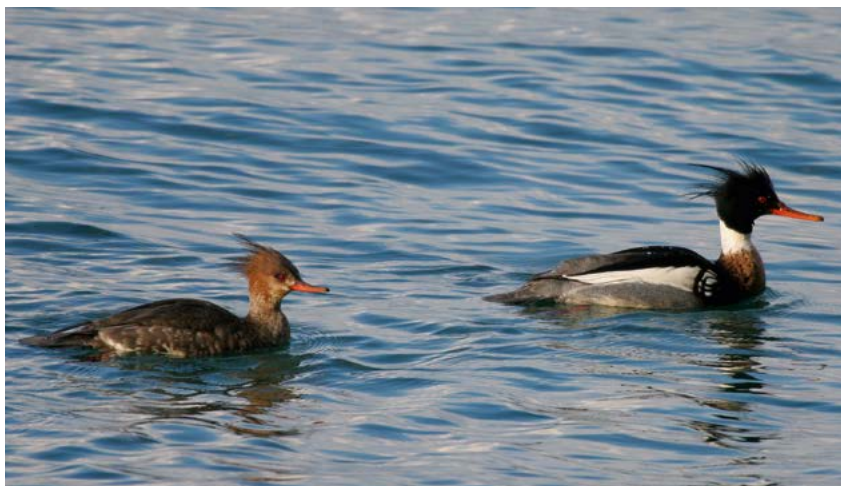
Veliki žagar je edina gnezdilka Slovenije iz te skupine rac. Pri nas gnezdi predvsem na zgornjih in srednjih odsekih večjih rek. Gnezdenje je bilo zabeleženo že po večini večjih rek Slovenije. Na severu Evrope za gnezdenje uporablja tudi večja in manjša jezera. Prezimuje na velikih jezerih, rekah in lagunah. Pri nas v večjem številu prezimuje na zgornjem delu Save, na Dravi in Savinji. Veliki žagar se zvečer zbere na skupinskih prenočiščih. Največja lahko najdemo na Zbiljskem in Ptujskem jezeru ter na Teharskih jezerih. Prehranjuje se predvsem z ribami, opazovali pa so ga tudi pri lovu na povodno rovkco (*Neomys fodiens*) ter celo malega ponirka (*Tachybaptus ruficollis*).

SREDNJI ŽAGAR (*Mergus serrator*)

Srednji žagar gnezdi na globljih jezerih in rekah v tajgi in na južnem robu tundre. Prezimuje na mirnejših morjih ali zavetnih zalivih. Prehranjuje se predvsem z ribami. Pri nas ga bomo najlaže in

SREDNJI ŽAGAR (*Mergus serrator*); pri obeh spolih se pojavlja neurejena pričeska, značilna za to vrsto. Samec se od velikega žagarja loči po temnih prsih, samica pa po pomanjkanju svetlega ovratnika.

foto: **Borut Rubinič**

KAPUCASTI ŽAGAR (*Lophodytes cuculatus*); samca (spredaj) prepoznamo po beli lisi na zatilju in značilno kapuco. Slednja je opazna tudi pri samici, ki je na hitro podobna samici malega žagarja. Loči se po svetlejšem kljunu in odsotnosti bele barve.

foto: **iStock**

najbolj zagotovo opazovali pozimi na morju. Takrat ni redko, da lahko opazujemo pisane samce, kako se s plesom potegujejo za samice. V notranjosti Slovenije, kjer sicer zelo redko prezimuje, ga lahko posamič ali v manjših skupinah opazujemo predvsem na selitvi v novembru in aprilu.

KAPUCASTI ŽAGAR (*Lophodytes cuculatus*)

Kapucasti žagar je severnoameriška vrsta, ki se predvsem v zahodni Evropi lahko pojavlja po naravni poti. Ker vrsta v Evropi nima naturalizirane populacije, gre pri večini opazovanj za ubežnice. Podobno velja tudi za Slovenijo, kjer smo kapucastega žagarja doslej opazovali dvakrat; enkrat samca na Komarniku in enkrat samico na Šaleških jezerih. Obe opazovanji sta iz sredine aprila. Podobno kot druge vrste žagarjev se prehranjuje z ribami, ki jih dopolnjuje z raki in vodnimi žuželkami.

NAJBOLJ PRILJUBLJENA HRANA NA KRMILNICI

// Maria Gameiro, Sofija Maxiela

Potreba človeka po sodelovanju z naravo iz naravovarstvenih ali estetskih razlogov se kaže z naraščajočim številom krmilnic tako na podeželju kot v urbanih okoljih, vse večjim številom ptičjih vrst, ki sprejemajo tako ponudbo hrane, in z zneskom denarja, porabljenega za ptičjo hrano. Izbor pravilne krmilnice in hrane sta dve veliki podpornici te dejavnosti, ki vodita k vprašanju: kakšno hrano imajo ptice najraje?

EKSPERIMENTI VELIKEGA OBSEGA

Raziskovalci na Poljskem so pozimi preučevali selektivno prehranjevanje ptic v 80 krmilnicah na 14 območjih, tako v podeželskem kot v mestnem okolju. Da bi se izognili plenilcem, so krmilnice postavili visoko in nanje položili štiri različne vrste hrane - loj, sončnična semena, proso in suhe plodove jerebike.

ALI SO LAHKO SONČNIČNA SEMENA ODGOVOR

Raziskava je s primerjavo mestnih in podeželskih okolij dokazala, da so bila sončnična semena med pticami bolj priljubljena. Znano je, da je izbor hrane odvisen od vrste ptice. Najštevilčnejša vrsta na vseh preučevanih območjih je bila velika sinica (*Parus major*), ki pozimi zaužije ogromno količino sončnih semen, kar je lahko eden izmed razlogov, da so bila v raziskavi sončnična semena bolj priljubljena. Na izbiri hrane bi lahko vplivala tudi velikost hrane. Nekatere ptice namreč živijo raje odnesejo s krmilnice in ga pojedjo v varnem zavetju. Zaradi tega te vrste prednostno izbirajo hrano manjše velikosti, kakršno je sončnično seme. Raziskovalci so

uporabili enako količino štirih vrst hrane z različno velikostjo, težo in obliko. Izbor manjše hrane bi bil lahko podcenjen, večje pa precenjen. Ugotovljene prednosti pri izboru hrane, ocenjene na tej podlagi, so zato verjetno pristranske.

Raziskava je pokazala, da so sončnična semena bolj priljubljena od loja, prosa in plodov jerebike. Vendar pa nekatere študije kažejo, da sončnico izbira le omejeno število vrst, zato je za privabljanje večjega števila vrst (poleg sinic tudi drozgov, vrbcev ipd.) bolje uporabiti kombinacijo različne vrste hrane, z različnimi hranilnimi vrednostmi in različno velikostjo.

VEČ INFORMACIJ

Nekatere države so pri zagotavljanju knjig in platform za preučevanju ptic na krmilnicah zelo uspešne. Denimo vlada v Nevadi je izdala knjigo s podatki, katere ptice privabiti na določen tip krmilnice in na določeno hrano. *FeederWatch* je interaktivna platforma, ki pomaga pri izbiri območja, hrane in tipa krmilnice za ptice.

V raziskavi so uporabili štiri **RAZLIČNE VRSTE HRANE** - loj, sončnična semena, proso in suhe plodove jerebike.

foto: iStock

PREBERITE VEČ:

Najštevilčnejša vrsta na krmilnicah je bila **VELIKA SINICA** (*Parus major*), ki pozimi zaužije ogromno količino sončnih semen, kar je lahko eden izmed razlogov, da so bila v raziskavi sončnična semena bolj priljubljena od drugih vrst hrane.

foto: Ivan Esenko

VIR:

INDYKIEWICZ, P., MÖLLER, A., MORELLI, F., TRYJANOWSKI, P. (2018): Food preferences by birds using bird-feeders in winter: A large-scale experiment. - *Avian Research* 9:16.

DHOFAR, ZELENI RAJ NA JUGU OMANA

// Taja Cvetko

Podzemne reke hribovja Jabal Aram pritekajo v sotesko Wadi Darbat, ki se pričenja z apnenčastim klifom. Nakopičene vode v deževnem obdobju oblikujejo slap in pod njim globoko jezero.

Že od nekdaj so pripovedovali zgodbe o izgubljenih mestih in deželi izrednih lepot, Arabiji Felix. Deželi kontrastov; peščin, gorovja, kanjonov, čudovitih sotesk, zelenega hribovja, neokrnjenih obal, peščenih plaž ter čudovitega podmorskega sveta. Različna življenjska okolja omogočajo biotsko raznovrstnost.

Pokrajina Dhofar leži na jugu države in meji na Jemen in Savdsko Arabijo. To je zeleni raj na robu puščave; dežela kadila "frankincense", mogočnih klifov in globokih zelenih dolin med visokim hribovjem, kokosovih palm in peščenih plaž. Zanj je značilna tropska klima. Jugozahodni monsun prinaša deževje in pršenje tri mesece v letu, od sredine junija do sredine septembra. Obdobje se imenuje "harif". Pokrajina je v tem času bujno zelena, hribovje pa obdano z meglo.

IZVIRI

Vodni izviri ob vznožjih hribovij kmalu spet poniknejo ter se spet pojavijo v obalnih lagunah. V okolici Salalaha, glavnega mesta pokrajine Dhofar, sem obiskala šest takšnih izvirov. Tam sem opazovala afrotropske, arabske in evropske vrste ptic. Ko sem sotesko Wadi Darbat obiskala prvič, marca, v suhi sezoni, sem tam opazila selivko, črno štokljo (*Ciconia nigra*), na vejah akacij pa več visečih gnezd z živo rumenimi Rüppelovimi tkalci (*Ploceus galbula*). Nižje ob slapu sem se nagledala jate izraelskih rdečeperutcev (*Onychognathus tristramii*). Pokrajina je bila izredno suha, le tu in tam nekaj zelenja, s katerim so se hranili velblodi (*Camelus dromedarius*). Ko sem se vrnila v času "harifa", je pokrajina kazala popolnoma spremenjeno podobo; povsod zelena trava, grmičevje in ozelenela drevesa ter mogočen slap z jezercem. Konec septembra sem v soteski videla tudi beloprso malo kukavico (*Chrysococcyx caprius*) in endemita arabskega polotoka, oaznega skovika (*Otus pamelae*), ki je podobne velikosti kot naš veliki skovik (*Otus scops*), le z bolj raznolikim življenjskim okoljem, saj ga najdemo tako v gozdovih kot tudi na kamnitih območjih.

Lega države omogoča izjemno veliko raznovrstnost, saj tu živijo afriške, azijske in evropske ptice. Mnoge ptice selivke se ustavijo na poti proti jugu, kamor se umaknejo pred hladno zimo severne hemisfere.

ZNAČILNOSTI DRŽAVE:

Št. prebivalcev: 4.480.333
(avgust 2020)

Endemiti arabskega

polotoka: bronasti kormoran (*Phalacrocorax nigrogularis*), jemenski grilček (*Crithagra menachensis*), arabski dleskar (*Rhynchostruthus percivali*), jemenski repnik (*Linaria yemenensis*), arabska kotorna (*Alectoris melanocephala*), arabski kupčar (*Oenanthe lugentoides*), oazni skovik (*Otus pamelae*)

Pomembnejša zavarovana območja:

Zatočišče arabskega oriksa (22.824 km², UNESCO),
Naravni rezervat za zaščito želv; dve območji Ras Al Hadd in Ras Al Jinz (120 km²),
Naravni rezervat Daymaniyat (302 km², UNESCO),
Naravni park As Saleel (220 km²),
Naravni rezervat Jabal Samhan (4.500 km²),
Hribovje Jabal Al Akhdar,
Priobalne lagune v Dhofarju,
Soteska Dawkah

Zelo pogoste ptice ob izviroh so bile še oazna (*Spilopelia senegalensis*) in turška grlica (*Streptopelia decaocto*), povsod nepogrešljiva invazivna žalostna majna (*Acridotheres tristis*), sivoglavi gozdomec (*Halcyon leucocephala*), ki spominja na našega vodomca (*Alcedo atthis*), le z drugačno porazdelitvijo barv ter velikim rdečim kljunom, črno-sivo-bela arabska penica (*Sylvia leucomelaena*) in kratkorepi krokar (*Corvus rhipidurus*). Drugi pisani, leteči prebivalci v okolici izvirov so bili turkizni in živo rdeči kačji pastirji ter roji kobilic, ki so pomembna hrana za ptice.

Obdobje »harifa« je tudi čas, ko pastirji s hribov priženejo svoje velblode. V jutranjih in poznih popoldanskih urah sem pogosto srečevala velike črede, ki so se odpravljale na pašo oz. vračale domov. Vedno se je ustavil ves promet, ko so prečkali cesto. Pogosto so si sredi ceste privoščili tudi počitek in vstali šele po vztrajnem hupanju. Sama sem bila na teh območjih vedno zelo previdna. Velblodi so sicer zelo elegantni in počasni, a če pomisliš, da na dirkah, ki jih prirejajo, dosežejo hitrost tudi do 65 km, previdnost ni odveč. A velblodi v Omanu

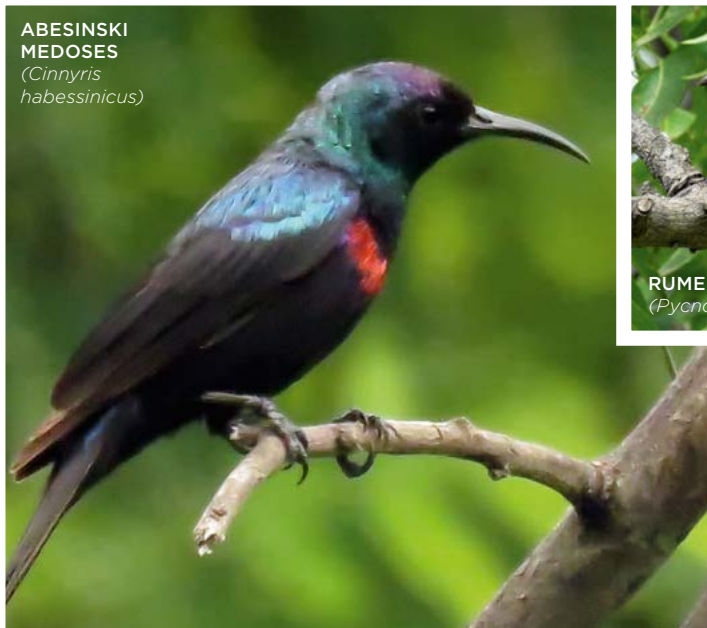
**SIVOGLAVI
GOZDOMEČ**
(*Halcyon
leucocephala*)

ne služijo le gospodarskim namenom. Domačini jih imajo radi. Pogosto sta pri hiši eden ali dva za hišnega ljubljénčka.

PRIOBALNE BRAKIČNE LAGUNE

Priobalne lagune, ki jih od morja loči le ozek pas peska, so ugodna mesta za prezimovanje in postanek vodnih ptic selivk. Največ je evropskih in vzhodno azijskih, nekaj tudi afriških. Zaradi iz-

**ABESINSKI
MEDOSES**
(*Cinnyris
habessinicus*)

RUMENORITI BULBUL
(*Pycnonotus xanthopygos*)

OAZNA GRLICA
(*Spilopelia
senegalensis*)

**ARABSKA
KOTORNA**
(*Alectoris
melanocephala*)
samica z
mladičem

VELBLOD
(*Camelus
dromedarius*)
z izraelskim
rdečeperutcem
(*Onychognathus
tristramii*)

**POKRAJINA
DHOFA** se v
sezoni "harif", v
času monsuna,
za tri mesece
spremeni v
zeleno pokrajino

ZANIMIVE VRSTE PTIC:

izraelski rdečeperutec
(*Onychognathus tristramii*),
puščavski kupčar
(*Oenanthe deserti*),
smaragdni čebelar
(*Merops orientalis*),
afriški rajski muhar
(*Terpsiphone viridis*),
čopasta čigra
(*Thalasseus bergii*),
grahasta stepska kokoška
(*Pterocles lichtensteinii*),
črna čaplja
(*Egretta ardesiaca*),
zeleni golob (*Treron waalia*),
abdimova štoklja
(*Ciconia abdimii*),
beloprsi očalar
(*Zosterops abyssinicus*),
belogrlji hudournik
(*Apus berliozi*),
pegasta prlivka
(*Burhinus capensis*),
žalostna majna
(*Acridotheres tristis*),
čagra (*Tchagra senegalus*),
arabska penica
(*Sylvia leucomelaena*)

rednega pomena so lagune zaščitene kot naravni rezervati. V okolici Salalaha ter bližnjega mesta Taqah se razteza več lagun, recimo Al Qurum, Rawri, Awqad, če jih naštejemo le nekaj. V njih sem opazovala različne vodne ptice, med njimi tudi zanimivo afriško žličarko (*Platalea alba*) z edinstveno dolgim in na koncu širokim sploščenim kljunom. Z njim lovi hrano tako, da ga v vodi premika z ene na drugo stran in z občutljivimi živčnimi končiči na robu kljuna zaznava plen. Zelo pisani in s svojimi kontrastnimi barvami hitro opazni so fazanji jakani (*Hydrophasianus chirurgus*). Sprednji del glave ter peruti so v gnezditvenem času bele barve, perje na zatilju je zlato rumeno, preostali deli telesa so črni. Krasi jih zelo dolgo perje na repu. Črnovrati ponirki (*Podiceps nigricollis*) pritegnejo pogled s črnimi čopki na glavi, rdečimi očmi ter značilnimi rjavo-rdečimi lisami na predelu za očesom.

Ena izmed lagun, ki sem jo obiskala septembra, Khawr Ad Dahariz, leži na obrobju mesta Salalah. Tam sem bila do večera, ko me je presenetila velika jata plevic (*Plegadis falcinellus*), ki je priletela in se zbrala na visokih drevesih. Precej glasne so bile. Družbo so jim delali sveti ibisi (*Threskiornis aethiopicus*) in velike bele čaplje (*Ardea alba*). Prav tako me je osupnila tudi jata plamencev (*Phoenicopterus roseus*), ki se je hranila na oddaljenem, nedostopnem mestu.

Zanimivo je bilo tudi dogajanje v neposredni bližini. Skupina mladih fantov se je z avtom zapeljala prav do lagune in v ozkem pasu peska med laguno in morjem nasedla. Kmalu je pridrvel visok športni terenec, zapeljal z enometrske navpične sipine prek globokega vodnega kanala ter z lahkoto potegnil vkopani avto iz peska.

POKRAJINA DALKOT

Na jug sem se odpravila po nasvetu domačinov, kajti "najlepši del Omana si je obvezno treba ogledati"! In res je ta del, ki ga turisti ne obiščejo pogosto, pokrit z bujno vegetacijo, ob jemski meji pa se dvigajo visoka, mogočna hribovja. Moj prvi postanek na poti proti jugu je bil v Mughsaylu, ki leži ob vznožju Jabal Al Qamar ("lunine gore"). Znamenitost je od morja izdolbena skala, kjer se zaradi močnih valov v času "harifa" skozi odprtine morska voda dviguje kot vodomet. Vijugasta cesta s spektakularnimi pogledi vodi do suhega, pustega gorovja z redkim rastjem, ki je v obdobju "harifa" skrito v megli. Oblaki, ki se dvigujejo iz arabskega morja, se ustavijo ob visokem hribovju. Na južni strani je zato hribovje pokrito z gosto vegetacijo, na severni strani pa je pokrajina suha in pusta. Kamnite, suhe verige visokogorja se strmo spuščajo v doline, kjer drevesa "frankincense" oz. kadične bosvelije (*Boswellia sacra*) uspevajo v svojem naravnem okolju.

ARABSKI KAMELEON
(*Chamaeleo arabicus*)

Na poti sta se izmenjevali gosta in manj gosta megla. Na bolj preglednem delu je na sredi ceste stal visok "tovornjak". Ko sem se mu približala, se je dva metra pred mano »spremenil« v na sredi ceste mirno stoječega velbloda. Le-ti so v Omanu tudi največja prometna nevarnost. Po zelo ovinkasti in na posameznih mestih po majskem hudem deževju uničeni cesti sem se spustila v zeleno dolino Dhalkot. Popoldan in naslednje jutro sem, v družbi velblodov in goveda, ki so se pasli v gosto obraščenem grmovju, na pečini ob morju opazovala že kar nekaj tukaj videnih ptic, od novih pa pojoče škrlce (*Mirafraga cantillans*), puščavske lastovke (*Ptyonoprogne obsoleta*), rumenorite bulbule (*Pycnonotus xanthopygus*) idr. Od orlov in drugih ujed lahko, med drugimi, vidimo kačarja (*Circaetus gallicus*), malega orla (*Hieraetus pennatus*), kraguljega orla (*Aquila fasciata*) in kafrskega orla (*Aquila verreauxii*).

AFROTROPSKI PTIČJI RAJ

Pred odhodom iz Dhalkota sem obiskala še mogočno drevo afriškega izvora baobab (*Adansonia digitata*) ter se odpravila do Sarfajta, mejnega mesta z Jemnom. Okoliški gozdovi so bivališče mnogih afrotropskih vrst, kot so afriški rajski muhar (*Terpsiphone viridis*), katerega repna peresa pri samcu v času gnezdenja za več kot dvakrat presegajo dolžino telesa, progastoglavi strnad

(*Emberiza tahapisi*), ki ga zaradi cimetove barve trebuha imenujejo tudi cimetoprsi strnad, škrlatno modro zeleno obarvan abesinski medoses (*Cinnyris habessinicus*), lesni vir (*Bubo africanus*) idr.

Ob povratku sem se ustavila še pri mogočnem klifu Šaat, ki se dviga 800 m nad morje. Obiskala sem ga že tretjič, saj sem ob svojih prvih dveh obiskih lahko opazovala le oblake, ki so se valili prek klifa. Vztrajnost je bila poplačana s čudovitim pogledom na spodaj ležeče morje. Na poti je cesto prečkalo več arabskih kameleonov (*Chamaeleo arabicus*). Izredno počasni so in v rastlinju ob robu ceste skoraj nevidni; še njihov rep se giblje kot okoliška trava v vetru.

V Omanu me je vedno znova presenečala velika pokrajinska raznolikost in seveda "harif", ki je prej suho hribovje pokrival z gostim zelenim rastlinjem in cvetjem. Za mnoge koticke, ki sem jih obiskala, sem dobila informacije pri prijaznih domačinih, ki so mi vedno z veseljem svetovali, kaj naj si ogledam. Najlepši koticiki niso označeni, ceste do njih so največkrat prevozne le s terenci, del poti pa je treba tudi prepešati. A več truda, kot je bilo potrebnega, večje presenečenje me je čakalo na koncu. Prijazni domačini radi usmerjajo po neoznačenih brezpotjih, še največkrat pa bodo rekli "follow me" (sledite mi), pozabili, kam so bili namenjeni, in te odpeljali do lokacije, ki jo iščeš.

PLAŽA ŠAAT s turkiznim morjem je verjetno najmanjša plaža v Omanu. Dostopna je po vijugasti in strmi makadamski cesti s čudovitimi razgledi.

foto: vse **Taja Cvetko**

VRANJEK V SLOVENSKEM MORJU V LETU 2020

// Urša Koce

V slovenskem morju prebiva več vrst morskih živali, ki so zavarovane z evropsko zakonodajo. Med njimi sta tudi **SREDOZEMSKI VRANJEK** (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*) in **VELIKA PLISKA** (*Tursiops truncatus*), ki sta med pticami oz. sesalci našega morja med bolj raziskanimi.

foto: Ana Hace, društvo Morigenos

Po sedmih letih smo v letošnjem poletju ponovno preštevali vranjke (*Phalacrocorax aristotelis*), ki se po končani gnezditvi vzdolž hrvaške obale že nekaj desetletij množično selijo v slovensko morje. Šteli smo v sklopu dvoletnega monitoringa (2020–2021), ki ga je omogočilo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano s sredstvi Evropskega sklada za pomorstvo in ribištvo. Ker smo pri štetju uporabili enake metode kot v letih 2012–2013, ko smo monitoring opravili v sklopu projekta SIMARINE-NATURA, smo tako zagotovili primerljivost rezultatov v obeh obdobjih.

Monitoring je potekal po dveh metodah, in sicer kot sočasno preštevanje osebkov na treh priobalnih skupinskih prenočiščih na gojiščih školjk klapavic (školjčiščih) ter kot popis s čolnom na transektu, potekajočem po celotnem slovenskem morju. Tako smo pridobili podatke o številu vranjekov, ki

prenočujejo ob obali, ter oceno števila osebkov, ki se podnevi zadržujejo na širšem območju našega morja, kjer se tudi prehranjujejo.

PRENOČEVANJE VRANJEKOV NA ŠKOLJČIŠČIH

Prvo štetje vranjekov na prenočiščih (v juliju) je bilo nekoliko posebno, saj je potekalo v sklopu prvega skupnega mednarodnega štetja letujočih vranjekov v Jadranskem morju (Mednarodni vranjekovi dnevi) na pobudo in v koordinaciji italijanskih kolegov iz morskega zavarovanega območja Miramare. V štetje, ki so ga opravili predvsem prostovoljci, je bila vključena velika večina znanih prenočišč v Jadranskem morju, t.j. več kot 80 lokalitet. Prešteli smo skupaj 5041 osebkov, od tega na prenočiščih v slovenskem morju kar 978 osebkov, kar je skoraj petina celotne jadranske pognezditvene populacije.

VRANJEKI večino svojega plena ujamejo pri dnu morja, kar pomeni, da so zelo učinkoviti potapljači. Njihov globoki potop zaznamuje značilen nadvodni obrat, po čemer prepoznamo, da gre za prehranjevalno vedenje.

foto: Tone Trebar

Štetje na skupinskih prenočiščih, ki ležijo v Zalivu sv. Jerneja, Strunjanskem zalivu in Piranskem zalivu, smo v okviru nacionalnega monitoringa opravili še avgusta in septembra. Višek številčnosti je bil v avgustu, ko smo na slovenskih školjčiščih prešteli 983 osebkov. Pa vendar je to kar za 23–26 % manj v primerjavi z obdobjem 2012–2013. Število prenočujočih vranjekov je najbolj upadlo na prenočišču v Piranskem zalivu, in sicer povprečno za 30 % v primerjavi z obdobjem 2012–2013, na prenočišču v Zalivu sv. Jerneja za 13 %, najmanj, za 5 %, pa na prenočišču v Strunjanskem zalivu.

Seveda se ob tem postavlja vprašanje, kje so razlogi za takšen upad prenočujočih vranjekov ob naši obali. Če najprej pogledamo v Piranski zaliv, kjer je upad največji, ugotovimo, da je po letu 2013 prišlo

do prerazporeditve vranjekov znotraj zaliva, saj so v tem obdobju na hrvaški strani ob obali pri Kanegri nastala nova školjčišča, ki so jih vranjeki začeli množično uporabljati v zadnjih letih. Na območju celotnega Piranskega zaliva v primerjavi z obdobjem 2012–2013 tako ni prišlo do bistvenih sprememb v številu prenočujočih vranjekov. Vendarle pa na slovenski strani ne smemo spregledati naraščajočega deleža monofilamentnih školjčišč, katerih značilnost so pokončno vezane boje, ki vranjekom ne dajejo primerne površine in stabilnosti za usedanje, zato slovenska školjčišča postajajo vse bolj neugodna za njihovo prenočevanje – k sreči so neugodno situacijo pri nas v tem primeru rešila nova školjčišča na drugi strani meje. Nekoliko drugače je na čezmejnem slovensko-italijanskem prenočišču v Zalivu sv. Jerneja, kjer smo zabeležili upad ne le v slovenskem delu, marveč na ravni celotnega zaliva,

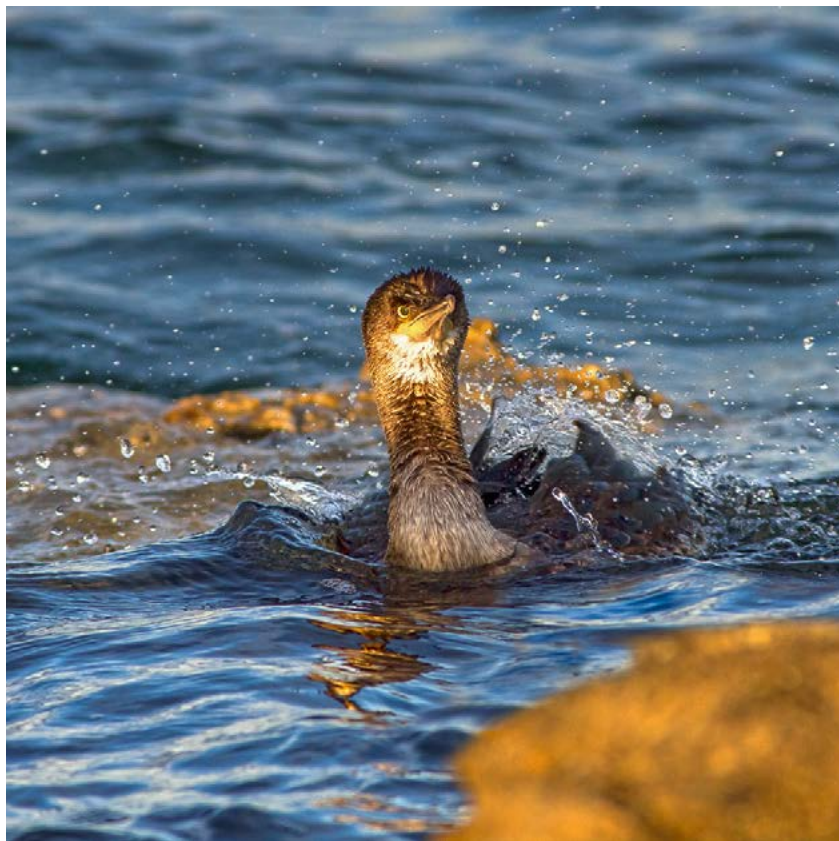
Vranjeki ne poznajo državne meje, zato je čezmejno sodelovanje pri ohranjanju njihove populacije neizogibno.

in sicer za 11 %. Tudi na tem prenočišču, zlasti na slovenski strani, opazamo povečan delež pokončno vezanih boj, kar najverjetneje prispeva k upadu števila prenočujočih vranjekov. Tako vse kaže, da bo treba skrbneje pristopiti k upravljanju slovenskih prenočišč, ki so tudi vključena v omrežje Natura 2000, vendar pri tem ne smemo prezreti dejstva, da vranjeki ne poznajo državne meje in je čezmejno sodelovanje pri ohranjanju njihove populacije neizogibno. Skupne akcije, kakršni so bili letošnji Mednarodni vranjekovi dnevi, so tako bistvenega pomena za sodelovanje med državami, s katerimi si delimo jadransko morje in z njim jadransko populacijo vranjekov.

VРАНJEKI NA MORJU

Dnevni popisi s čolnom nam odkrivajo še drugi del slike življenja vranjekov v slovenskem morju. Večina vranjekov vsak dan zapusti prenočišča in se razprši po Tržaškem zalivu, kjer plenijo pridnene ribe; kot so pokazale analize njihovih izbljuvkov, gre zlasti za črne glavače (*Gobius niger*), ki so na morskem dnu zaliva bogato zastopani, obenem pa slabo mobilni in zato lahek plen za vranjeke. Vranjeke na morju stran od obale lahko opazujemo med potapljanjem, sušenjem peruti ali plavanjem. Običajno se pojavljajo v majhnih skupinah, ki štejejo nekaj osebkov, ponekod pa jih srečamo tudi v večjih, a navadno razpršenih skupinah. Večje strnjene skupine so bolj značilne za obrežna območja, kjer priložnostno družno plenijo jate gavunov (rod *Atherina*). Včasih pa v skupinah sledijo tudi ribiškimi ladjam.

Popise s čolnom smo opravili na skoraj 88 km dolgem transektu, ki je enakomerno pokrival celotno slovensko morje (popisno območje). Pri transektnem popisu ne preštejemo vseh ptic na popisnem območju, ampak le v pasu 300 m na vsako stran popisne poti. Tako skupno število vranjekov, ki ga podamo za celotno popisno območje, ni natančno število, ampak le ocena, ki jo pridobimo z množenjem ugotovljene gostote na transektu in površino popisnega območja. Ker pa smo število vranjekov beležili po krajših segmentih, smo lahko ugotovili tudi to, na katerih predelih slovenskega morja se pojavljajo večje oz. manjše gostote vranjekov.

V treh popisih, ki smo jih opravili med julijem in koncem septembra, je bilo največje ocenjeno število vranjekov na popisnem območju, t.j. 1310 osebkov, ugotovljeno julija. V dveh septembrskih popisih, ki sta potekala na začetku in na koncu meseca, je bila številčnost vranjekov znatno nižja – dosegla je zgolj 28–35 % julijske številčnosti, kar pa nas je glede na to, da se njihova številčnost na prenočiščih septembra še ni bistveno znižala, precej presenetilo. O razlogih za takšno nizko pojavnost vranjekov na območju lahko le ugibamo, kot možen razlog pa bi navedli to, da smo oba septembrska popisa opravili v prvem vremensko ugodnem dnevu po večdnevem deževnem in močno vetrovnem vremenu, ki je na morju vzpostavilo razmere, kakršne morda niso ugodne za prehranjevanje vranjekov. Številčnost

VРАНJEKI si med potapljanjem dodobra omočijo perje, torej je zanje značilno tudi sušenje peruti, kot to velja za vse kormorane.
foto: **Bojan Škerjanc**

Razmere v slovenskem morju so še vedno ugodne za prehranjevanje vranjekov.

vranjekov je med različnimi popisi v poletnem obdobju nihala tudi v letih 2012–2013 in v analizi z modeliranjem smo ugotovili, da je na to vplivalo tudi stanje morja. Ali se vranjeki v slabem vremenu prek dneva raje zadržujejo na prenočiščih, koliko na njihovo pojavnost na morju vpliva motnost vode in s tem vidljivost in ali se posamezni osebkki sploh hranijo vsak dan, so sicer vprašanja, ki ostajajo odprta za prihodnje raziskave.

VEČERNO PREŠTEVANJE VRANJEKOV na skupinskih prenočiščih je v poletnem času zelo prijetno opravilo, zato se je v akcijo vključilo veliko število prostovoljcev, kar je tudi omogočilo uspešno štetje v okviru Mednarodnih vranjekovih dni.

foto: **Urša Koce**

Ne glede na to, da smo v primerjavi z obdobjem 2012–2013 ugotovili upad števila vranjekov na slovenskih prenočiščih, pa se je število osebkov, ki se čez dan zadržujejo razpršeno po slovenskem morju, povišalo. V letih 2012–2013 so seocene v poletnih mesecih gibale med 220–940 osebkki, letos pa med 370–1310 osebkki, kar kaže na to, da so razmere v slovenskem morju še vedno ugodne za njihovo prehranjevanje. Število vranjekov, ki se prehranjujejo v slovenskem morju, seveda ni odvisno zgolj od tega, koliko vranjekom zagotavljamo primerna prenočišča, saj v naše morje gotovo prihajajo tudi osebkki, ki sicer prenočujejo ob italijanski in hrvaški obali.

Morda je najbolj zanimiva ugotovitev transektnih popisov, da so se območja, kjer so bile gostote vranjekov v letošnjem letu višje, v veliki meri prekrivala z območji zgostitev v obdobju 2012–2013. Tako ugotavljamo, da se vranjeki prek dneva v večjih gostotah pojavljajo nekaj kilometrov stran od obale kakor ob obali. Ali temu vzorcu dnevne razširjenosti vranjekov morda botruje tudi razporeditev njihovega plena v slovenskem morju, pa v okviru monitoringa ugotavljamo v študiji, ki vključuje vzorčenje rib, ki so najpogostejše zastopane v njihovi prehrani. Raziskavo, ki bo ključne rezultate ponudila prihodnje leto, opravljajo strokovnjaki z Morske biološke postaje Nacionalnega inštituta za biologijo pod vodstvom dr. Lovrenca Lipeja.

Letošnji popisi ne bi bili mogoči brez terenske pomoči prostovoljcev, ki se jim ob tej priložnosti iskreno zahvaljujem za njihov angažma. Na pomoč so nam zaradi omejitev, povezanih z epidemijo koronavirusa, priskočili tudi hrvaški kolegi, ki so preštevali vranjake pri Kanegri. Zahvaljujem se tudi Iztoku Škorniku, ki nam je omogočil štetje v Krajinskem parku Sečoveljske soline, ter Andreju Medvedu za udobne prevoze s čolnom, ki so nam omogočili kvalitetno izvedbo transektnih popisov.

Evropska unija

Evropski sklad za pomorstvo in ribištvo

Republika Slovenija

JE BELA ŠTORKLJA PRI NAS POZIMI?

// pisarna DOPPS

BELA ŠTORKLJA (*Ciconia ciconia*) lahko pozimi ostane tudi na gnezdišču.

foto: **Dušan Klenovšek**

Bele štoklje (*Ciconia ciconia*) so znane selivke, ki jeseni odletijo na svoja prezimovališča v Afriki. V zadnjih letih pa smo v večjem delu srednje Evrope začeli opazovati, da nekatere štoklje jeseni ne odletijo, ampak prezimujejo kar v bližnji okolici gnezda. Zakaj je tako?

Selitev za vsako vrsto ptice pomeni zelo veliko tveganje. Tako na poti kot tudi na prezimovališču jih veliko pogine od izčrpanosti ali pa postanejo žrtev plenilcev. Kljub takšnemu naporu in tveganju pa se nekatere vrste ptic s selitvijo izognejo obdobju pomanjkanja hrane, saj v zimskem času ne bi mogle preživeti na območjih, kjer sicer gnezdi.

Zaradi vse višjih temperatur in pogostih milih zim je v večini slovenskih krajev zadnja leta med hladnejšo polovico leta snega malo ali pa ga sploh ni. Tega pa nismo opazili samo mi, temveč tudi marsikatera bela štoklja. Tveganje, da preživijo selitev na prezimovališča in nazaj na gnezdišča, je nenadoma večje kot pa tveganje, da ostanejo na gnezditvenem območju z milimi zimami, kjer se kljub vsemu še vedno da dobiti kaj za v kljun.

ALI IMAJO SLOVENSKE SOVE HERPES?

// Zvezdana Samac

Virus herpes, podoben, vendar ne enak, kot ga poznamo pri človeku in se prenaša z dotikom, obstaja tudi pri drugih sesalcih in tudi pticah. Leta 1935 so znanstveniki v Združenih državah Amerike prvič potrdili, da je herpes kriv za pogin številnih sov. Pri obolelih sovah s herpesom so nekaj dni pred smrtjo opazili depresivnost in neješčnost, prav tako je bolezen lahko pustila nekaj posledic tudi na preživelih sovah. Dolgo časa se je govorilo, da sove prizadene ista vrsta herpesa kot golobe (vrsta *Columbid herpesvirus 1*) oziroma sokole (vrsta *Falconid herpesvirus 1*), zato pričujoča raziskava odkriva nov svet pri raziskavi obolenja sov s herpesom.

PRIZADETE SOVE

V raziskavo so vključili 55 vzorcev poginulih sov, najdenih med letoma 1995 in 2015 v Sloveniji. V zbranem vzorcu je bilo sedem vrst sov: lesena sova (*Strix aluco*), mala uharica (*Asio otus*), kozača (*Strix uralensis*), pegasta sova (*Tyto alba*), veliki skovik (*Otus scops*), velika uharica (*Bubo bubo*) in močvirska uharica (*Asio flammeus*). Poginulim sovam so odvzeli vzorce tkiv, iz njih izolirali in preučili zaporedje DNK ter naredili filogenetsko analizo.

SKUPNI SOVRAŽNIK SLOVENSКИH SOV

Rezultati raziskave so potrdili herpes le pri mali uharici, kozači in veliki uharici, skupaj je bilo okuženih osem osebkov. Najbolj presenetljivo odkritje je, da se v populaciji slovenskih sov pojavljajo tudi virusi herpesa, ki se razlikujejo od herpesa pri golobih. Od osmih osebkov, okuženih s herpesom, je bilo takih sedem. Le pri enem osebkju je bil odkrit enak herpes kot pri golobih. Šlo je za en osebek velike uharice, kar pomeni, da je omenjena študija prva, ki je opisala prisotnost te vrste virusa pri veliki uharici.

Ob tem dejstvu se nam zopet odpre novo vprašanje. Kako so lahko golobi, okuženi s herpesom, praktično neprizadeti, medtem ko prisotnost herpesa pri sovah v večini primerov vodi v smrt? Treba se je zavedati, da herpes ni vedno značilen za specifično tkivo ali gostitelja, ob prečkanju le-teh pa lahko znatno spremeni patogenost (patogeni virus lahko povzroči bolezen). Večje vrste sov, na primer velika uharica, naj bi bile bolj dovzetne za okužbo s herpesom, česar pa ne moremo pripisati njenemu načinu življenja. K manjši dovzetnosti za virus herpes naj bi vplivala raznolikost znotraj vrste, zato pri osebkih iste vrste opazujemo različne stopnje prizadetosti.

ZAKLJUČEK

Omenjena raziskava je prva, ki potrjuje prisotnost različnih vrst herpesov pri sovah, prav tako pa tudi ugotovitev, da se sovji herpesi razlikujejo od tistih pri golobih in sokolih. Vendar pa so nekatere raziskave potrdile, da je herpes, ki prizadene golobe, zelo podoben herpesu pri sovah. Razlikujejo se lahko zgolj v enem genu, zato je še toliko bolj pomemben izbor odsekov za preučevanje sekvenc DNK.

VIR:

ŽLABRAVEC, Z., KRAPEŽ, U., SLAVEC, B., VREZEC, A., ZORMAN ROJS, O., RAČNIK, J. (2018): Detection and Phylogenetic Analysis of Herpesviruses Detected in Wild Owls in Slovenia. - *Avian Diseases* 62(4), 1-6.

Herpes so dokazali tudi pri **MALI UHARICI** (*Asio otus*).
foto: Matej Vranič

RISOM NA POMOČ Z DOSELITVIJO NOVIH OSEBKOV

// Lan Hočevar, Miha Krofel

EVRAZIJSKEGA RISA
(*Lynx lynx*) so v sklopu projekta LIFE Lynx pripeljali v Slovenijo leta 2018.

foto: **Miha Krofel**

Leto 1908: na Štajerskem ustreljen evrazijski ris (*Lynx lynx*). Za tisti čas nič nenavadnega, a vendar je bil ta ris zadnji na območju Slovenije, kar je pomenilo, da je pri nas vrsta izumrla. Razlogov za izumrtje je bilo več, glavna pa sta bila zagotovo prekomeren lov nanj kot tudi na njegove glavne plenske vrste, srnjad in jelenjad, ter prekomerno izsekavanje gozdov.

PREGLED ZGODOVINE RISA V SLOVENSKEM PROSTORU

V preteklosti so velike zveri veljale za škodljivce, zato so jih lahko ljudje brez večjih omejitev ubijali, za ustreljene živali so celo ponujali visoke denarne

nagrade. A vendar se je z leti odnos ljudi do velikih zveri počasi začel spreminjati. Vse bolj so spoznavali, da imajo velike zveri pomembno vlogo v naravi ter da so pomemben del gozdnih ekosistemov, javnost pa je postala vedno bolj kritična do iztrebljanja živalskih vrst. Skok v leto 1973: šest risov, pripeljanih iz slovaškega Rudogorja, po več kot 60 letih ponovno raziskuje gozdove na območju Slovenije. Risi so bili spuščeni iz karantenske obore v Kočevskem Rogu. Ta naselitev še danes velja za zelo uspešno naravovarstveno dejanje v Evropi. Takrat so slovenski lovci na pobudo lovskega gosta iz Švice, Karla Webra, in finančno pomočjo naravovarstvenikov pripeljali šest risov, kar je bilo takrat označeno kot precej kontroverzna dejanje, saj so bile zveri v tem času v mnogih krogih še vedno precej nepriljubljene in na splošno predstavljene v zelo slabi luči.

Risi so se v desetih letih razširili po Dinaridih in pa tudi v Alpe, populacija se je hitro širila in dosegla vrhunec neke sredi 90. let. Po tem obdobju so se v začetku novega tisočletja pri risu začele opazovati vedno večje težave, saj se je krivulja rasti populacije hitro obračala navzdol. Razlogov za upad populacije je bilo več, eden ključnih pa je bila zagotovo visoka stopnja parjenja v sorodstvu. Sorodnost je prišla tako daleč, da sta si bila v povprečju dva naključna risa iz Dinaridov na genetskem nivoju med seboj bolj sorodna, kot če bi imela iste starše. To pa prinaša vrsti različne težave, pri risih se te najbolj kažejo v nižji stopnji preživetja risjih mladičev, večji dovzetnosti za bolezni in različnih telesnih deformacijah. Po letih raziskovanja vrste in spremljanja

Romunska terenska ekipa opravlja biometrične meritve na risu Doruju takoj po odlovu v škatlasto past.

foto: **Lan Hočevar**

upada populacije je bilo jasno, da bi ris pri nas brez pomoči človeka ponovno izumrl. Izguba te največje evropske mačke v naravi bi bila za današnji čas »katastrofa« tako za človeško družbo kot tudi za gozdni ekosistem, saj ris kot vrhovni plenilec pomembno vpliva na populacijo svojega plena, kar je pri nas srnjad. Poleg tega vpliva tudi na zdravje populacije srnjadi, ko selektivno pleni osebkke v slabši fizični kondiciji. Ris ima tudi vlogo krovne vrste za dinarski gozdni ekosistem, zato z varovanjem njega varujemo tudi naravno okolje, v katerem živi, kar je koristno za mnoge živalske in rastlinske vrste.

STANJE DANES

Zaradi omenjenih težav z risi pri nas se je leta 2017 začel projekt LIFE Lynx, katerega glavni cilj je doselitev novih risov iz Karpatov (Romunije in Slovaške) v Slovenijo in na Hrvaško. Doslej je bil projekt zelo uspešen, saj je bilo preseljenih sedem živali. Naloga novo naseljenih risov je, da se čim hitreje in učinkoviteje vključijo v našo populacijo in izboljšajo genetsko sliko dinarske populacije. Prvi odlovi

povrgla mladiča, ki so ga raziskovalci poimenovali Mala, po območju Mala gora. Ris Doru si je našel svoj teritorij na območju Javornikov v Sloveniji, vendar smo v začetku leta 2020 izgubili njegov signal. Letošnje leto je bilo še bolj uspešno, saj je bilo v Slovenijo in na Hrvaško skupno preseljenih še pet samcev: Katalin, Pino, Maks, Alojzije in Boris. Od teh se v Sloveniji trenutno zadržujeta Maks in Katalin, in sicer na območju Menišije, Rakitne in Logaške planote, risa Boris in Alojzije pa sta na Hrvaškem. Alojzije je že vzpostavil svoj teritorij na južnem Velebitu, medtem ko Boris območje, kjer se bo ustalil, še vedno išče. Ovratnica risa Pina je prenehala z delovanjem kmalu po izpustu v severnem Velebitu, zato žal ne vemo, kje je ta samec.

V sklopu projekta se poleg naselitev opravljajo tudi številne druge aktivnosti. Ena izmed pomembnih je ozaveščanje javnosti in vključevanje ljudi iz lokalnih okolij v projekt. Vzpostavili smo lokalne posvetovalne skupine, sestavljene iz ljudi, ki jih ris zanima in so z njim povezani. Že tretje leto zapored poteka tudi monitoring risa na nacionalni ravni,

DINARSKI GOZDOVI
Slovenije so idealen življenjski prostor za velike zveri.
foto: **Lan Hočevnar**

v Romuniji so se začeli v zimi 2018/2019, ko sta bila odlovljena dva samca. Poimenovali so ju Goru in Doru. Goru je bil izpuščen v Sloveniji, medtem ko je Doru svoj teritorij začel iskati na Hrvaškem v Gorskem kotarju. Risi so teritorialna vrsta, kar pomeni, da osebek aktivno brani svoje ozemlje pred osebkom iste vrste. Teritorialnost se pri risih izraža samo proti osebkom istega spola; samci med seboj tekmujejo za ozemlje s samicami, medtem ko samice med seboj tekmujejo za ozemlje, ki je bogato s hrano in ugodno za vzrejo mladičev. Zaradi tega je bilo pričakovati, da bodo izpuščeni risi nekaj časa iskali primerno območje, ki je še nezasedeno. Goru si je po nekajmesečnem iskanju vzpostavil svoj teritorij na območju Male gore na Kočevskem, kjer se je srečal z lokalno samico Tejo, ki takrat v svojem teritoriju ni imela samca. Teja je imela v tem času tudi telemetrično ovratnico, zato smo lahko natančno spremljali njeno gibanje. Goru ni potreboval prav dolgo, da se je srečal s Tejo, rezultat njunega srečanja pa se je pokazal dva meseca kasneje, ko je Teja

kjer se postavljajo foto pasti. Ker ima vsak ris unikaten vzorec kožuha, jih lahko med seboj razločujemo in prepoznavamo. Tako je bilo v lanskem letu prepoznanih okoli 20 različnih osebkov. Pomoč na terenu, kot so postavljanje kamer in iskanje risovega plena, nam nudijo tudi lovci, ki s svojimi izkušnjami veliko pripomorejo k poznavanju in ohranitvi te karizmatične vrste.

NAČRTI ZA PRIHODNOST

Prihodnje leto je cilj odloviti in v Slovenijo doseliti tudi nekaj samic, ki so še posebej potrebne za osnovanje populacije, da se bo širila dalje v alpski prostor, kjer je trenutno stanje risov zelo slabo. Dolgoročni cilj projekta in naloga naravovarstvenikov pa je, da se naša populacija poveže s populacijo v Švici in se tako omogoči stalen pretok genov. S tem bi se populacija risov pri nas ohranila tudi za prihodnje rodove, pri tem pa ne bi bilo več potrebe za nadaljnje umetne preselitve.

MALI DETEL

(*Dryobates minor*)

// Tomaž Berce

To je ena izmed vrst, pri kateri si med spomladanskim opazovanjem ptic vedno znova rečem: »Še dobro, da je tako glasna,« saj je sicer v bogato olistani krošnji sploh ne bi zaznal.

Samec **MALEGA DETLA** (*Dryobates minor*) nima rdeče barve v podrepnem predelu – po tem ga lahko lepo ločimo od belohrbtega detla (*Dendrocopos leucotos*).
foto: iStock

Moja prva srečanja z malim detlom (*Dryobates minor*) segajo v Vipavsko dolino, kjer sem ga pozimi nemalokrat opazoval, ko je stikal po steblih navadnega trsta v mrtvem rokavu reke Vipave. In če pleza po trstu, lahko sklepamo, da ne gre za veliko ptico.

NAJMANJŠI V EVROPI

Mali detel upravičeno nosi naziv najmanjšega predstavnika detlov v Evropi, kar nakazuje tudi njegovo vrstno latinsko ime »minor« (majhen). Po velikosti ga lahko primerjamo kvečjemu s ščinkavcem (*Fringilla coelebs*), mogoče z dleskom (*Coccothraustes coccothraustes*). Izkušeno opazovalčevo oko bo zato že po velikosti brez težav določilo, da ima opravka s to vrsto, ne da bi iskalo druge značilnosti. Na hitro in površno bi ga sicer lahko zamenjali z belohrbtim detlom (*Dendrocopos leucotos*), vendar je pri njem poleg razlike v velikosti najbolj očiten rdeče obarvani podrepni del, česar pri malem detlu ni. Samico in samca med seboj ločimo po obarvanosti temena, ki je pri samcu rdeče, pri samici pa črne barve.

JASEN IN GLASEN

Kot pri večini detlov bomo tudi malega detla prej slišali kot videli, saj se pogosto zadržuje prav v vrhu krošenj. Tih, neopazen in vrh tega še majhen detel. Izdal se bo šele z jasnim, glasnim in odsekanim napevom okrog 8–15 hitrih ponavljajočih se zlogov »ti-ti-ti-ti ...«. V spomladanskem času pa se bo izdal tudi z območnim trkanjem, ki pa prav tako ni namenjeno nam poslušalcem, temveč drugim samcem iste vrste, tekmečem za ugoden teritorij, na katerem se bo šopiril pred samičko. Par si dom za vzrejo mladičev pripravi v duplu, ki ga izteše precej visoko, večinoma prav pri vrhu drevesnega debla ali v vejah. Na podlago, sestavljeno iz lesnega drobirja in lesnih okruškov, samica izleže 3–8 belih jajc. Pretežno ima samo eno leglo. V iztesanem duplu pogosto preživlja tudi noči.

VRTOGLAVI PLEZALEC

Mali detel je specialist za lov na male žuželke – najpogosteje stika za ličinkami hroščev v odmrlem lesu, pobira jih na površju debel, poišče pa jih tudi z dolbenjem lukenj ali brskanjem pod drevesnim lubjem. Občasno ga lahko opazujemo, kako se sladka z drevesnim sokom sveže odlomljene veje ali izvrtane luknje. Pri iskanju primernega obroka mora zato pokazati vse spretnosti detlov, pri čemer zbujajo še malo več pozornosti. Zelo rad pleza po spodnji strani vej, kar mu omogoča predvsem njegova majhnost oziroma majhna teža. Pogosto se hrani prav na robu krošenj, na najbolj odmaknjenih in izpostavljenih delih vej. Redko ga bomo opazili pri tleh, še redkeje pa na krmilnici.

Pri plezanju mu pomaga posebna prilagoditev, ki se je pravzaprav oblikovala in ohranila pri vseh ple-

SAMICA malega detla na svojem telesu nima rdeče barve – teme je črno, po čemer jo ločimo od samca.

foto: iStock

zalcih – posebna usmerjenost prstov. Dva prsta sta namreč usmerjena naprej, dva pa obrnjena nazaj. Vrh tega pa mu pri plezanju pomagajo dolgi in ostri krempljci.

RAZŠIRJEN, A NE ŠTEVILČEN

Biologija in ekologija malega detla sta precej slabo raziskani. V zadnjem obdobju vemo nekaj več o njegovi razširjenosti v Sloveniji. Je stalnica, ki se pozimi ne odseli. Prebiva najraje v nižinskem svetu, predvsem v svetlih listnatih gozdovih ob rekah. Rad ima svetle gozdove z veliko odmrlega lesa, izogiba pa se iglastih gozdov in gosto zaraslih sestojev.

Tih, neopazen in vrh tega še majhen detel. Izdal se bo šele z jasnim, glasnim in odsekanim napevom okrog 8–15 hitrih ponavljajočih se zlogov »ti-ti-ti-ti ...«.

V Sloveniji se pojavlja na nižjih nadmorskih višinah, do 600 m nad morjem, izjemno redek je nad 1000 metri. Kljub temu da je razmeroma splošno razširjen po ozemlju Slovenije, z izjemo Alp in višjih predelov Dinaridov, je njegova populacija ocenjena le na 2500–3500 parov.

Mali detel je v Sloveniji in Evropi uvrščen med neogrožene vrste, vendar pa ni varen pred vplivi sodobnega upravljanja z okoljem, v katerem živimo. Vrsta v Sloveniji postaja vse redkejša v kmetijski krajini, prav tako pa nanjo vpliva izginjanje visokodebelnih sadovnjakov in krčenje listnatih gozdov. Na srečo se mali detel dobro znajde tudi v odprti krajini, kjer so se ohranile majhne skupine dreves, ter v vrtovih in parkih.

Mali detel za **ŽIVLJENJSKI PROSTOR** izbira odprto krajino, v kateri se prepletajo manjši sestoji gozda ali posamezna drevesa, najdemo pa ga tudi v parkih in v bližini potokov ali rek.

foto: Tomaž Berce

BREZ DELA NI JELA

ŠMARNICA (*Phoenicurus ochruros*) – SKRBNA MATI

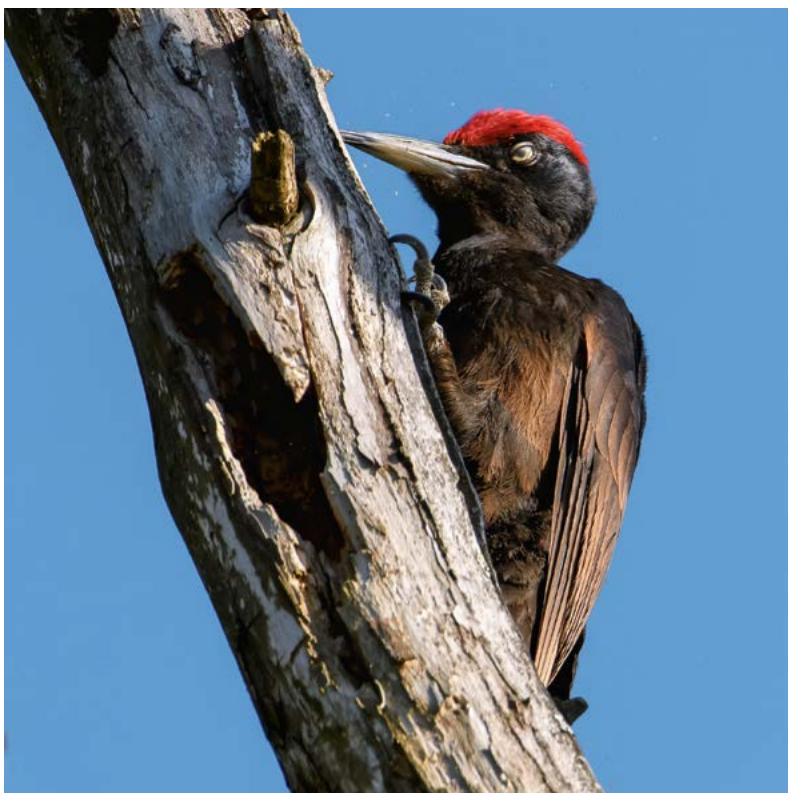
Po več poizkusih mi je maja letos le uspelo ujeti v objektiv portret šmarnice z obilno malico.

ČRNA ŽOLNA (*Dryocopus martius*) – BREZ DELA NI JELA

Zelo dolgotrajna želja, da ujamem v objektiv črno žolno, se mi je le uresničila 6. maja. Po podrobnem pregledu posnetka sem ugotovil, da uporablja posebno očesno prevleko, ki jo ščiti pred delčki debla, letečim na vse strani, medtem ko trka po deblu.

PLAVČEK (*Cyanistes caeruleus*) – NE MOTI, OSVAJAM!

Med vsakodnevnim sprehodom sem se zagledal v nepoznano drevo. Nenadoma je nanj priletel plavček in mi začel nekaj glasno dopovedovati. K sreči sem bil pripravljen in tako je nastala ta prečudovita fotografija.

To še ni to ...

SAMO JERELE

IZOBRAZBA: bolničar, negovalec // ZAPOSLOITEV: Varstveno delovni center Črnomelj
O FOTOGRAFIRANJU:

Moja ljubiteljska fotografska pot se je začela z makrofotografijo, ko sem v objektiv lovil žuželke in drobne detajle. Sledilo je obdobje fotografiranja koncertov, potem pa sem se znova vrnil k fotografiranju narave, predvsem ptic. Za fotografiranje uporabljam NIKON D500, NIKON 200-400mm f4 in maskirne pripomočke.

avtor fotografije:
neznan

Francoski skladatelj **OLIVIER MESSIAEN** je bil velik navdušenec nad pticami in ptičjim petjem. Na izletih in potovanjih je zbiral in si natančno zapisoval petje ptic v njihovem naravnem okolju, kar je bila osnova za njegova obsežna glasbena dela.

foto: **Wikipedija**

OLIVIER MESSIAEN – ORNITOLOŠKI SKLADATELJ

// Petra Vrh Vrezec

Olivier Messiaen (1908–1992) je bil ne samo eden največjih francoskih skladateljev 20. stoletja, marveč tudi dober ornitolog in velik ljubitelj ptic, h katerim se je zatekal po skladateljski navdih za svoja velika in svetovno znana glasbena dela.

O NJEGOVEM ŽIVLJENJU

Z enajstimi leti se je vpisal na Pariški glasbeni konservatorij in tako imenitno napredoval v usvajanju novih znanj, da je leta 1924, star samo 15 let, prejel drugo nagrado na tekmovanju v harmoniji. Leta 1930 je osvojil prvo nagrado v kompoziciji ter dokončal študij kompozicije in orgelske igre. Leta 1932 se je poročil z violinistko in skladateljico Claire Delbos. Njun srečni zakon ga je navdihoval za dela, ki jih je pisal za svojo ženo. Žal pa se je zakon tragično končal, ko je žena po operaciji izgubila spomin in preostanek življenja preživela v umobolnicah.

ELEKTRONSKI INŠTRUMENT

»ondes Martenot« oz. »glasbeni valovi«, ki ga je Messiaen vključil v več svojih del.

foto: **Wikipedija**

V 2. svetovni vojni je bil vojni ujetnik v nemškem taborišču Görlitz na meji s Poljsko. Med zaporniki je kmalu spoznal glasbenike: violinista, violončelista in klarinetista. Za to instrumentalno zasedbo, vključujoč sebe kot pianista, je v zaporu skomponiral *Kvartet za konec časov* (*Quatuor pour la fin du temps*) in ga v nemogočih razmerah krstno izvedel januarja 1941 pred občinstvom zapornikov in paznikov. Nedolgo po tem je bil izpuščen in ko se je vrnil v Pariz, so ga imenovali za profesorja harmonije, leta 1966 pa za profesorja kompozicije na pariškem konservatoriju. Vse od leta 1931 dalje je bil organist v pariški cerkvi Église de la Sainte-Trinité, in to kar 60 let. Kot profesor je odprl odre številnim učencem, med njimi tudi pianistki Yvonne Loriod, ki je po smrti prve žene postala njegova druga žena. Z njo je zaradi koncertov in glasbenih prireditev veliko potoval po svetu in te priložnosti izkoristil za obisk narave in spoznavanje ptic.

PTIČJE MUZE

Ptičje petje je Messiaena navduševalo že od malih nog. Očaran nad pticami in njihovim raznolikim petjem je postal po zaslugi svojega učitelja Dukasa, ki je svoje učence pozival, naj "poslušajo ptice". Messiaen je tako v nekatere svoje zgodnje skladbe vključil stilizirano ptičje petje. Njegove uglasbitve ptičjega petja pa so z leti postajale vse bolj izpopolnjene, podobne pravim ptičjim oglašanjem. S skladbo *Prebujanje ptic* (*Le réveil des oiseaux*) iz leta 1953 je ta proces dosegel zrelost, saj je delo skoraj v

celoti sestavljeno iz ptičjega petja. Od tega obdobja naprej je Messiaen ptičje petje vključeval v vse svoje skladbe in sestavljal več glasbenih del, v katerih so ptice zastopane tako v naslovu kot v vsebini; na primer zbirka trinajstih skladb za solo klavir *Katalog ptic* (*Catalogue d'Oiseaux*), *Vrtna penica* (*La fauvette des jardins*), *Ekzotične ptice* (*Oiseaux Exotiques*), v mnogih skladbah je posamezne stavke posvetil kosu (*Turdus merula*) idr. Angleški kritik je o njem napisal: »Messiaen je bolj vesten ornitolog kot katerikoli skladatelj doslej in bolj glasbeni opazovalec ptičjega petja kot katerikoli ornitolog.«

Veliki skladatelj in ornitolog je obiskal različne kraje v Franciji, da bi opazoval in slišal različne vrste ptic. Potoval je tudi po svetu, obiskoval naravne parke in spoznaval nove ptičje vrste ter njihovo petje. Žena Lioriod je hodila z njim in mu pomagala pri podrobnih študijah ptičjega petja ter petje snemala na kasete. Tako v Franciji kot v tujini je vedno s seboj nosil zvezek in si vanj zapisoval ptičje napeve. Ko je ustvarjal nove skladbe, je vanje vključeval prepise teh napevov, kar je tudi ena njegovih inovativnih glasbenih idej. Z analizo in glasbenim zapisom ptičjega petja se je ukvarjal vse od svojega 19. leta, ko so ptice postajale vodilni motiv mnogih njegovih skladb. Od leta 1960 dalje je v vsako svojo skladbo vtkal ptičje petje, zaigrano z različnimi instrumenti, in s tem v resno glasbo vpeljal t. i. *stil oisseaux* (ptičji stil).

O KATALOGU PTIC

Za svoje temeljno in svetovno znano delo *Katalog ptic* je Olivier Messiaen napolnil na stotine zvezkov, v katere je zapisoval »nebesne zvoke« in jih imel kot osnovo za svoje skladbe. Ni čudno, da se je Olivier imel tako za skladatelja kot ornitologa. Zanimiv je videoposnetek na YouTubeu, v katerem je pojasnil,

KATALOG PTIC LAHKO POSLUŠATE NA PRILOŽENI POVEZAVI.

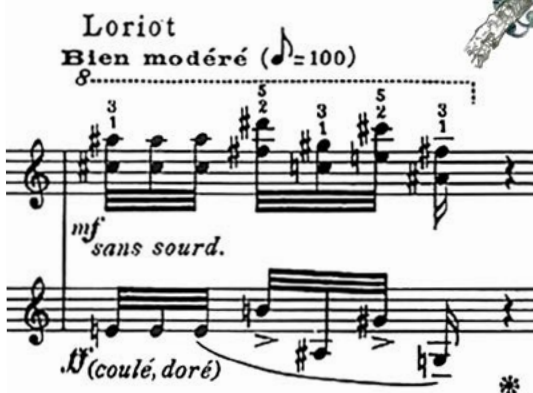
Seznam skladb v *Katalogu ptic* je po vrstnem redu cikla napisan s francoskimi, slovenskimi in latinskimi imeni ptic za lažje sledenje vsebini glasbe:

1. Le chocard des alpes, planinska kavka (*Pyrrhocorax graculus*)
2. Le loriot, kobilar (*Oriolus oriolus*)
3. Le merle bleu, puščavec (*Monticola solitarius*)
4. Le traquet stapazin, sredozemski kupčar (*Oenanthe hispanica*)
5. La chouette hulotte, lesna sova (*Strix aluco*)
6. L'alouette Lulu, hribski škrjanec (*Lullula arborea*)
7. La rousserolle effarvatte, srpična trstnica (*Acrocephalus scirpaceus*)
8. L'alouette calandrelle, kratkoprsti škrjanček (*Calandrella brachydactyla*)
9. La bouscarle, svilnica (*Cettia cetti*)
10. Le merle de roche, slegur (*Monticola saxatilis*)
11. La buse variable, kanja (*Buteo buteo*)
12. Le traquet rieur, črni kupčar (*Oenanthe leucura*)
13. Le courlis cendré, veliki škurh (*Numenius arquata*)

Motiv petja **KOBILARJA** (*Oriolus oriolus*) iz stavka *Kobilar* (*Le loriot*) iz cikla *Katalog ptic*. Ptičje petje, ki ga igra pianistova leva roka (note na spodnjem notnem črtovju), ponazarja temeljne note kobilarjevega petja.

foto: **Wikipedija**

ilustracija: **Jan Hošek**

kako je s pesmimi ptic sestavljal svojo glasbo ali drugi video o Oliverju v divjini, v katerem razlaga o svojih najljubših pevcih narave.

Cikel *Katalog ptic*, sestavljen iz 13 skladb za klavirski solo, je pisal med letoma 1956 in 1958. Vsak del tega cikla nosi naslov vrste ptice v regiji in prikazuje njeno življenjsko okolje, vzdušje in barve tega okolja, zvoke, temperaturo in vonj. Messiaenovo pisanje za klavir je zelo izvirno, ne samo v oponašanju ptičjega petja, marveč tudi v ustvarjanju ozračja in interakciji med njima. V tem smislu glasba preseže slikovitost in postane resnično umetniško delo. Sprva je ekstremnim pianističnim zahtevam tega cikla lahko ugodila le Messiaenova žena, Yvonne Lioriod, prva izvajalka in tudi razlagalka dela.

Olivier Messiaen je bil bolj vesten ornitolog kot katerikoli prejšnji skladatelj in večji glasbeni opazovalec ptičjega petja kot katerikoli ornitolog do konca 20. stoletja.

Zanimivo, da je *Veliki škurh* zadnji od trinajstih stavkov cikla, ki sicer v celoti traja dve uri in pol. Populacija velikega škurha se je od časa Messiaenove stvaritve v petdesetih do danes zmanjšala za skoraj 80 %! Odločitev Messiaena, da bo stavek *Veliki škurh* postavil na konec trinajstih stavkov *Kataloga ptic*, skoraj jasnovidno napoveduje tragedijo izginjanja vrste. Številna druga Messiaenova dela iz istega obdobja se običajno končajo s svetlobo in upanjem. Stavek *Veliki škurh* pa je temen in zapleten, ki ga vsaj z malo svetlobe izboljšuje očarljivost in vrednost naslovne ptice.

OLIVIER EUGÈNE PROSPER CHARLES MESSIAEN

Rojstvo: 10. december 1908 (Avignon, Francija)

Starši: Pierre Messiaen, Cécile Sauvage

Smrt: 27. april 1992 (Clichy)

Poklic: francoski skladatelj, organist, ornitolog, glasbeni učitelj, muzikolog, pianist, pisatelj

ZIMSKA OPAZOVANJA V NARAVI

V bližini doma

MENIŠČEK (*Periparus ater*)

V zimskem času je to ljubko sinico najlaže opazovati na krmilnici. V letošnjem letu je smreka obilno obrodila in tako meniščki najdejo dovolj hrane v smrekah, pa vendar bodo radi obiskovali krmilnice ob gozdu ali morda tudi ob vaši hiši. Ta mala črna sinica se ne pusti motiti. Skoraj izpod prstov vam bo odnašala sončnična semena, če pa imate lojno pogačo z orehi, bo tudi vpricho vas kljuvala to njej tako priljubljeno hrano. Sicer pa marsikdo ne ve, da se meniščki iz Slovenije klatijo v smeri proti zahodni Evropi, in tako so bili s pomočjo obročkanja zabeleženi v Italiji, Švici in celo v Franciji.

besedilo in foto: **Dare Šere**

RUMENOGRLA MIŠ (*Apodemus flavicollis*)

Rumeno-grla miš je naš najpogostejši glodalec (Rodentia). Ima dolg rep, velike črne oči in velika štrleča okrogla ušesa, kar je značilno za vse miši (Muridae). Pri nas je splošno razširjena od nižin do zgornje gozdne meje, kjer naseljuje listopadne in mešane gozdove ter grmovja in parke. Zaide tudi v človeška bivališča. Aktivna je v mraku in ponoči ter zelo dobro pleza. Gnezdo zgradi med koreninami, v duplih ali gnezdilnicah, lahko tudi pod zemljo. Zbira zimsko zalogo hrane. Hrani se s semeni gozdnega drevja, cvetovi, plodovi zelnatih rastlin, listjem in mahom. Poleg tega lovi tudi žuželke in druge členonožce.

besedilo: **Tomi Trilar**, foto: **iStock**

Na terenu

SIVA GOS (*Anser anser*)

V srednji Evropi najbolj razširjeno vrsto gosi, sivo gos, bomo pri nas najverjetneje opazovali v hladnem delu leta. Na zadrževalniku Medvedce jih ne moremo zgrešiti, saj se jih tam zadnja leta zadržuje več kot 1000. Z opazovanjem obročkanih ptic smo ugotovili, da se vsako leto vračajo ene in iste, predvsem iz srednje Evrope. Pa tudi s Finske!

besedilo: **Matej Gamser**, foto: **Bojan Bratož**

Za terenske sladokusce

JEREBICA (*Perdix perdix*)

Če bi se danes pisalo leto 1990, bi jerebico v tej rubriki uvrstil med opazovanja »V bližini doma«, ker pa se piše leto 2020, jo moram uvrstiti med opazovanja »Za terenske sladokusce«. Nekoč so se jerebice pozimi pogosto približale hišam, se držale gnojišč in še v 90-letih smo, takrat zagnani mladi ornitologi, imeli jerebico za ne ravno redko ptico celo v Ljubljani. Današnji mladi ornitologi te sreče nimajo več in se morajo presneto namučiti, da jo še najdejo v naravi, saj so srečanja s to poljsko kuro iz leta v leto redkejša. Morda so se danes zadnje kite jerebic obdržale samo še v SV Sloveniji. Trik pri zimskem opazovanju je iskanje nezasneženih travniških zaplat, ko deželo obilno pokrije sneg. Tam se jerebice rade zberejo, spomladansko poslušanje njihovega večernega oglašanja pa je pravzaprav že eksotika in privilegij brez primere. V času, ko je sneg postal prej izjema kot zimsko pravilo, je tudi jerebica postala prej velika izjema kot terensko pravilo.

besedilo: **Al Vrezec**, foto: **Simon Kovačič**

KRANJSKI JEGLIČ (*Primula carniolica*)

Znamenitež, ledenodobni endemit malega koščka naše dežele: le na dobrem odstotku in pol našega ozemlja je njegovo domovanje. Bleščeče zelene rozete, že v začetku aprila med njimi poženejo cvetna stebila z rožnatimi cvetovi, ob ustju posutimi z belim prahom. V senčnih grapah, pa tudi na travnikih ga najdemo v Trnovskem gozdu, v okolici Idrije, Iškem Vintgarju, v borovniškem Peklu, pa še kje, seveda. Kjer se družijo z lepim jegličem, avrikljem, oprasovalci poskrbijo za presečenja. Njun križanec, idrijski jeglič, *Primula x venusta*, nam postreže z vso barvno paleto med rumeno in rožnato, tako raznoliki so cvetovi posameznih rastlin. Jelenk je njegovo domovanje. Do aprila je še daleč, bo treba pokukati v knjige in na medmrežje, spleta se, pa še lažje bo počakati dan, ko se odpravimo k njemu na obisk. Zasluži si on, mi pa tudi.

besedilo: **Metka Škornik**, foto: **Aleksander Kozina**

OBMORSKI SKAKAČ (*Anurida maritima*)

Skakači so prastara skupina šesteronožnih členonožcev, saj so njihovi fosili iz devona med najstarejšimi fosili kopenskih živali nasploh. Ena izmed značilnost skakačev so pod zadek spodvihane skakalne vilice (furka). Kadar se sprožijo, udarijo ob podlago in vržejo skakača v zrak. Skok je neusmerjen in smer odvisna od naklona podlage. Na morsk obali najdemo do 3 mm velike obmorske skakače, ki živijo pod kamni tik ob morski gladini (v zgornjem pasu bibavice), včasih pa se zbirajo v velikih skupinah na površini bazenčkov somornice na obali. Samci kar brez navzočnosti samic odložijo na podlago pecljate mešičke s semenčicami (spermatofore), ki jih nato samice poberejo v spolno odprtino in shranijo do oploditve jajčec.

besedilo in foto: **Tomi Trilar**

NAJBOLJ PTIČARSKI DOGODEK JE BIL LETOS NA KOČEVSKEM

// Tjaša Zagoršek, Aleksander Kozina

Veliko območje je narekovalo ustrezno tekmovalno taktiko in skupina *Namatral smo se* (Maks Sešlar, Gaber, Ruj in Bor Mihelič) je izbrala maratonsko taktiko.

foto: Pia Höfferle

»**P**et, štiri, tri, dva, ena ... uspešno Ptičarijado, ekipa. Zdaj pa tišina!« se je začel stavek ene izmed ekip sredi kočevskih gozdov, ko so se ob starih hrenovkah, kozarcu pogretili špagetov in kavi spraševali, ali jim bo kozača (*Strix uralensis*) kmalu zapela. In res, imeli so srečo, kozača se je oglasila ob 4.01. Sledilo je hitro pakiranje v avtomobile in vožnja proti točki za poslušanje oglašanja velike uharice (*Bubo bubo*) ter še drugih vrst sov.

15 SKUPIN, 107 VRST PTIC

Tekmovalo je 15 skupin; 13 skupin se je po terenu premikalo z avtomobili, ena skupina je kolesarila, ena pa je ptice opazovala in poslušala peš. Tekmovalci so v desetih urah skupno zabeležili neverjetnih 107 vrst ptic.

V kategoriji »opazovane vrste« je tekmovalo 13 ekip, ki so skupaj zabeležile 105 vrst ptic. Med najpogostejše zabeleženimi vrstami ptic so na vrhu seznama kraljevale naslednje vrste: šoja (*Garrulus glandarius*), škorec (*Sturnus vulgaris*), kanja (*Buteo buteo*), krokar (*Corvus corax*) in domači vrabec (*Passer domesticus*). Le redki pa so

V kategoriji »naravi prijazna mobilnost« je zmagala kolesarska ekipa *ATPjevci* (Dejan Bordjan, Tilen Basle, Neža Kocjan, Janez Leskošek in Rok Lobnik) s 54 opazovanimi vrstami.

foto: Pia Höfferle

Letošnja že 12. Ptičarijada po vrsti je potekala na Kočevskem. Kočevsko je s svojimi mogočnimi gozdovi, rekami in jezeri ter kulturno krajino napovedovalo izjemno zanimiv ornitološki izziv. Poligon je zajemal občini Kočevje in Ribnica ter dal tako tekmovalcem možnost opazovanja in fotografiranja ptic na kar 709 km². Tako veliko območje je narekovalo ustrezno tekmovalno taktiko, saj je bilo časa za pregled celotnega območja premalo.

Skupini *Ribniška banda* (Aleksander Kozina, Katarina Kokol in Jože Kozina) je v objektiv uspelo ujeti neverjetnih 53 vrst ter tako zmagati v kategoriji fotografiranih vrst.

foto: Pia Höfferle

imeli srečo z opazovanjem planinskega orla (*Aquila chrysaetos*), skalnega strnada (*Emberiza cia*), rdečegrle cipe (*Anthus cervinus*) in malega sokola (*Falco columbarius*).

Z 90 opazovanimi vrstami ptic je zmaga pripadla skupini *Bukovi kozlički*. V »fotografski kategoriji« je tekmovalo šest skupin, ki so v skupnem seštevku fotografirale 66 vrst ptic. Zmagovalcem, skupini *Ribn'ska banda*, je v svoj objektiv uspelo ujeti neverjetnih 53 vrst. Med njimi malo uharico (*Asio otus*), pivko (*Picus canus*), velikega srakoperja (*Lanius excubitor*), vodomca (*Alcedo atthis*) in trstnega strnada (*Emberiza schoeniclus*).

NARAVI PRIJAZNI SKUPINI

V kategoriji »naravi prijazna mobilnost« sta tekmovali dve skupini, ki sta skupaj zabeležili 57 vrst ptic. Zmagovalka je bila kolesarska ekipa ATPjevci s 54 opazovanimi vrstami. Med vrstami, ki so jih opazovali, je treba posebej omeniti sokola selca (*Falco peregrinus*), saj so bili edini, ki jim je to uspelo.

Hvala Kibubi, ki je oblekla naše zmagovalce!
foto: **Tjaša Zagoršek**

Na vrhu seznama najpogostejše zabeležene vrste je kraljevala **ŠOJA** (*Garrulus glandarius*).
foto: **Aleksander Kozina**

Z 90 opazovanimi vrstami ptic je zmaga pripadala skupini *Bukovi kozlički*, ki so jo sestavljali Matej Gamser, Zarja Bajec Pagon, Nejc Bajec in Polona Pagon.

foto: **Pia Höfferle**

Zmagovalcem kot tudi drugim tekmovalcem iskrene čestitke! Za pomoč pri organizaciji in gostoljubje se iskreno zahvaljujemo sekciji Od Kolpe do Barja.

Na ponovno snidenje ob letu osorej!

Po Kočevskem smo ptice opazovali tudi med vožnjo s kolesi.
foto: **Tilen Basle**

ČARLI, OTO IN LOLA ...

// Katarina Denac, Tilen Basle

BELA ŠTORKLJA
(*Ciconia ciconia*)
foto: Branko Brečko

... so tri mlade bele štoklje (*Ciconia ciconia*) iz Bevk na Ljubljanskem barju, ki smo jih 10. julija 2020 opremili z GPS-sledilnimi napravami. Tako so se pridružile petim drugim štokljam, ki smo jih od leta 2015 opremili v okolici Grosupelj (Zuri, Fortuna, Pavle) in na Ljubljanskem barju (Bela, Srečko). Imena so jim v sodelovanju s širšo javnostjo dali v družbi Elektro Ljubljana, ki je finančno podprla projekt spremljanja selitve slovenskih belih štokelj.

LOLA JE PRIŠLA DO ISTANBULA

V nasprotju z lanskim presenečenjem, ki nam ga je pripravil Srečko, ko je ubral nenavadno pot prek

Apeninskega polotoka, so se letos vse tri mlade štoklje odpravile po isti poti. Evropo so zapustile po vzhodni selitveni poti prek Bosporja. Pravzaprav sta jo zapustila le Oto in Čarli, Lolin oddajnik pa se je okoli 10. septembra »ustavil« na stavbi provincialnega istanbulskega direktorata Ministrstva za kmetijstvo in gozdarstvo v evropskem delu Istanbula. S pomočjo turškega ambasadorja v Sloveniji, gospoda Doğana Güneşa, smo navezali stik z varstvenim biologom Burakom Tatarjem z Oddelka za upravljanje s prostoživečimi živalmi Generalnega direktorata za varstvo narave in nacionalne parke pri turškem Ministrstvu za kmetijstvo in gozdarstvo. Sporočil nam je, da je bila Lola najdena še živa, vendar z zlomljeno nogo, 8. septembra v okolici vasi Çantaköy (v istanbulskem okrožju Silivri). Takoj so jo odpeljali k veterinarju, ki pa je ni mogel rešiti. Uradni vzrok za njeno poškodbo ni znan, vendar pa glede na lokacije, ki smo jih prejeli v dneh preden so jo našli, domnevamo, da je bila hudo ranjena v prometni nesreči. Lolin oddajnik, ki deluje brezhibno, je sedaj spet v naših rokah, saj nam ga je gospod Tatar prijazno poslal nazaj.

ČARLI SE JE USTAVIL V SUDANU

Čarli, ki je sprva malce zaostajal za Lolo in Otom, saj se je med njuno potjo prek Balkana skupaj z drugimi štokljami še vedno klatil po Ljubljanskem barju, je zamudo kasneje nadoknadil. Uspešno je preletel Rdeče morje in sledil toku Nila vse do Kartuma v Sudanu. Tam se je njegova življenjska pot po skorajda 5500 preletenih kilometrih žal

Awad je fotograf in ustanovitelj društva Bird Sudan, ki se trudi za popularizacijo in varstvo ptic.
foto: avtorjev osebni arhiv

sklenila – za šport ga je ustrelil kamelji pastir. Detektivsko delo iskanja vzroka njegove smrti je opravil Awad Siddeg, fotograf in ornitolog iz Kartuma. Spoznali smo ga prek socialnih omrežij, saj drugih, DOPPS-u podobnih, organizacij v Sudanu ni oz. z njimi nimamo stikov. Awad je obiskal hišo, iz katere smo prejeli signal oddajnika, in opravil razgovor s pastirjem. Ta je napravo v vmesnem času predal varnostnim organom, ki so ugotovili, da naprava ni namenjena vohunjenju ali kakšnim drugim nečednim poslom. Napravo so nato predali Awadu, ki nam jo je poslal nazaj v Slovenijo. Prav ta GPS-oddajnik se je žal že drugič predčasno vrnil domov, saj gre za isto napravo, ki jo je nosil nesrečni Srečko. Hvala Awadu za njegov požrtvovalni trud in pomoč pri razpletu in nastanku zgodbe!

OTO PREZIMUJE V ČADU

Edini od letošnje trojice, ki je še živ, je Oto. Za prezimovanje si je izbral Čad, in sicer njegov zahodni del, okoli 100 km JV od Čadskega jezera. V navidežno presušeni pokrajini z redkim drevjem in grmičevjem so na satelitskih posnetkih vidne globoko vrezane struge vadijev, ob katerih se zadržuje Oto. Čad je sicer glede na izsledke telemetrijskih raziskav območje, kjer se v času prezimovanja mešata vzhodno- in zahodnoevropska gnezditvena populacija belih štokelj.

v dokaj sušnem in redko poseljenem osrednjem delu države, približno 500 km severovzhodneje od Ota. Trenutno se Bela zadržuje na jugu Sudana, kjer dnevno obiskuje kotanje in rečne struge, ki so z vodo najbrž napolnjene le občasno. Do sedaj je preletela že več kot 21.000 kilometrov in iz srca ji želimo, da se še naprej uspešno ogiba vsem pastem na svoji poti!

Čarlija je ustrelil kamelji pastir **OB VADIJU** zahodno od Kartuma. Vadiji so suhe rečne struge, ki se napolnijo le v deževnem obdobju.

foto: **Awad Siddeg**

BELA JE PRELETELA DOBRIH 21.000 KM

Bela, sorojenka Srečka, ki se je lani septembra v Tuniziji zapletel v plastične vrečke in nesrečno poginil, nam je med 8. avgustom in 14. septembrom izginila z »radarjev« na meji med Egiptom in Sudanom zaradi izgube GSM-signala. Dan kasneje se je pojavila v Čadu, kjer se je dalj časa zadrževala

Selitev Bele in Ota lahko še zmerom v živo spremljate na spletni strani ptice.si.

BELA ŠTORKLJA v družbi **KRAVJIH ČAPELJ** (*Bubulcus ibis*) je bila fotografirana v Sudanu, vendar je brez oznake ali oddajnika. Le od kod je priletela?

foto: **Awad Siddeg**

NARAVA V EVROPI IZGINJA

// Tilen Basle

ŽERJAV (*Grus grus*) je ena izmed vrst, katere populacija v EU je v porastu.

foto: Alen Ploj

Evropska agencija za okolje in Evropska komisija sta oktobra izdali novo poročilo *Stanje narave v EU*. Gre za izjemen dokument, ki bo v naslednjem desetletju pomembno vplival na odločitve in politike mnogih sektorjev.

Stanje narave v EU je poročilo, v katerem so zbrane informacije, ki jih po Habitatni in Ptičji direktivi sporočajo države članice EU. Ti podatki so analizirani, njihova interpretacija pa obravnava stanje narave v EU med letoma 2013 in 2018, kar vključuje stanje populacij ptic, varstvene statusse življenjskih okolij in drugih vrst organizmov ter nevarnosti, ki jim grozijo. Poročilo hkrati poudarja uspehe in pomanjkljivosti dosedanjih ukrepov za varstvo narave in potrebe renaturacij za varovanje najbolj ogroženih vrst in okolij. K slednjemu ogromno prispevajo prav območja Natura 2000, zato v poročilu najdemo tudi besedilo o pomenu teh območij za doseganje skupnih ciljev strategije EU za biotsko raznovrstnost 2020.

NAJVEČJE GROŽNJE NARAVI

Statistika v poročilu ne prinaša spodbudnih novic. Na vsakih deset vrst ptic se štiri vrste soočajo z upadom populacije, populacije skoraj tretjine vseh vrst ptic pa upadajo že zadnjih 12 let. Na vrhu seznama groženj življenjskim okoljem in živalskim ter rastlinskim vrstam so intenzivno kmetijstvo, širjenje mest in netrajnostno gozdarstvo. Na življenjska okolja vplivata tudi onesnaževanje zraka, vode in zemlje ter nenehno čezmerno izkoriščanje živali z nezakonitim izlovom ter nevzdržnim lovom in ribolovom. Te grožnje še povečujejo posegi v

reke in jezera, kot so jezovi in odvzem vode, invazivne tujerodne vrste in podnebne spremembe. Opuščanje kmetijskih zemljišč pa pomeni poslabšanje okolij, kot so denimo travišča, in življenjskih razmer tam živečih vrst, na primer metuljev in ptic kmetijske krajine.

PRIMERI DOBRIH PRAKS

Kljub temu pa vse ni slabo. Primeri z vsega sveta so nam pokazali, da se vrste lahko vrnejo z roba izumrtja in uspešne naravovarstvene zgodbe v EU niso nobena izjema. Po zaslugi velikih političnih in konkretnih naravovarstvenih ukrepov (projekti LIFE, območja Natura 2000) smo bili priča izboljšanju populacij nekaterih vrst ptic. Povodna trstnica (*Acrocephalus paludicola*) je zaradi izgube mokrišč v EU skoraj popolnoma izginila, danes pa po letih truda vidimo izboljšanje stanja populacije. Vrnitev z roba izumrtja je po desetletjih preganjanja, zastrupljanja in uničevanja življenjskega okolja doživel tudi rjavi škarnik (*Milvus milvus*).

Oba primera ilustrirata, da za ohranjanje in varstvo že prizadetih vrst potrebujemo strašansko veliko virov. Aktivno varovanje narave in renaturacije bodo vselej veliko zahtevnejše in dražje kot varovanje ohranjene narave, zato je tudi z ekonomskega vidika nujno, da takšna območja varujemo.

Iz poročila je razvidno, da cilji strategije EU za biotsko raznovrstnost 2020 niso bili doseženi. Vlade morajo nemudoma in učinkovito ukrepati, saj po trenutnih trendih evropske vrste in ekosistemi drviijo proti točki brez vrnitve!

Celotno poročilo
»Stanje narave v
EU« lahko preberete
na povezavi.

GLOBALNO VIRTUALNO OPAZOVANJE PTIC V ČASU PANDEMIJE

// Enej Vrezec

V letu 2020, ko nas je pandemija koronavirusne bolezni prikrajšala za opazovalne pohode po najboljših slovenskih ornitoloških območjih, kaj šele da bi za pticami potovali po svetu, smo se ptic lahko naužili tudi drugače, virtualno. Kanal YouTube vsebuje celo kopico terenskih kamer v živo na ptičjih krmilnicah po različnih koncih sveta, ki jih enostavno najdemo z geslom »live bird feeder«. Ameriški ornitološki inštitut The Cornell Lab of Ornithology oddaja na svojem YouTube-kanalu več lokacij po Združenih državah Amerike in Paname. Sicer pa so na YouTubu prenosi v živo tudi s ptičjih krmilnic v Nemčiji, na Češkem, Finskem, v Veliki Britaniji, Kanadi, Južni Afriki in še kje bi se našli. Navdušilo me je, da sem lahko opazoval ptice na krmilnicah iz tako različnih koncev sveta in se uril v njihovem prepoznavanju. Pri opazovanju ptic prek kamer sem zelo užival, saj so bile ptice, še posebej v Srednji Ameriki in Afriki, zelo različne in zelo pisanih barv. Seveda je določanje ptic, ki jih pri nas niti izjemoma ne moremo opazovati, velik izziv. Pri tem si lahko pomagamo s priročnikom o pticah sveta, ki je ravnokar izšel pri založbi Lynx *All the birds of the World* (Vse ptice sveta) in s predhodnimi izdajami *Illustrated checklist of the birds of the world* (Ilustrirani seznam ptic sveta), avtorjev del Hoya in sodelavcev. Zelo uporaben pa je tudi spletni portal eBird (<https://ebird.org/>) ameriškega inštituta The Cornell Lab of Ornithology, ki je podoben portal kot naš NOAGS, le da zajema cel svet in ponuja še dodatne določevalske pripomočke. Tako si za vsako državo na svetu lahko izpišete seznam vrst, ki je opremljen tudi s fotografijami, oglašanjem in sezono pojavljanja, kar je zelo uporabno pri takem eksotičnem virtualnem opazovanju ptic. Virtualno opazovanje ptic resda ne more zamenjati izkušnji neposredno na terenu, a se z njim lahko zelo veliko naučimo o pticah sveta.

Ptičja krmilnica **IZ EVROPE** (Nemčija): poljski vrabec (*Passer montanus*), domači vrabec (*P. domesticus*) in velika sinica (*Parus major*)

Ptičja krmilnica **IZ AFRIKE** (Južnoafriška republika): domači vrabec (*Passer domesticus*), skalni rdečeperutec (*Onychognathus morio*), oazna grlica (*Spilopelia senegalensis*), ovratniška grlica (*Streptopelia capicola*), črnočrni vrabec (*Passer melanurus*), kapski tkalec (*Ploceus velatus*) in rožnoglavi agapornis (*Agapornis roseicollis*)

Ptičja krmilnica **IZ SEVERNE AMERIKE** (ZDA, Ohio): karolinska sinica (*Poecile carolinensis*), karolinska žolna (*Melanerpes carolinus*), modra šoja (*Cyanocitta cristata*) in rdeči kardinal (*Cardinalis cardinalis*)

Ptičja krmilnica **IZ SREDNJE AMERIKE** (Panama): sivomodra tangara (*Tangara episcopus*), škrlatna tangara (*Ramphocelus dimidiatus*), rdeča piranga (*Piranga rubra*) in modroglavi kolibri (*Florisuga mellivora*)

PTICE OKOLI NAS

V NASELJIH

// Tilen Basle

VELIKA SINICA (*Parus major*) je bila z 2229 opazovanimi osebki druga najštevilčnejša vrsta v letu 2020.

ilustracija: Jan Hošek

NAJŠTEVILČNEJŠE PTICE OKOLI NAS V LETU 2020

Zadnji teden januarja smo že dvanajsto leto zapored skupaj preštevali ptice, ki se zadržujejo v bližini naših domov. Zbrane podatke smo obdelali in za vas pripravili poročilo. Katerih ptic je bilo največ? Ste opazili kakšno redko vrsto? Ste sporočili kak zanimiv pripetljaj? Poglejmo!

VRABEC, SINICA IN SIVA VRANA

Na prvem mestu in tako najštevilčnejša vrsta v letošnjem letu je bil domači vrabec (*Passer domesticus*) s kar 3055 preštetimi osebki. Sledili sta mu velika sinica (*Parus major*) z 2229 in siva vrana (*Corvus cornix*) s 1566 opazovanimi osebki. Vse tri vrste skupaj so po številu opazovanih osebkov predstavljale kar 40 % vseh opazovanih ptic. Trem najštevilčnejšim so sledili domači golob (*Columba livia*

DOMAČIH VRABCEV (*Passer domesticus*) ste v letu 2020 prešteli kar 3055.

ilustracija: Jan Hošek

domestica), poljski vrabec (*Passer montanus*), ščinkavec (*Fringilla coelebs*), lišček (*Carduelis carduelis*), kos (*Turdus merula*), plavček (*Cyanistes caeruleus*) in sraka (*Pica pica*).

DOMAČI VRABEC

Vsem poznani vrabec je po številu opazovanih osebkov na prvem mestu že od samega začetka akcije Ptice okoli nas. Slednje ni presenetljivo, saj se štetje osredotoča na naselja, kjer pa so vrabci najbolj »domači«. Zato jih tudi imenujemo domači vrabci! Vrabcem naša bivališča pomenijo zavetje, vrtovi, zelenice in ulice pa jim zagotavljajo obilo hrane. Hkrati so vrabci zelo družabni, radi se zbirajo v jate, zaradi česar so v danem okolju še uspešnejši. Več oči več vidi!

VELIKA SINICA

To je vrsta, ki je vajena bližine ljudi. Kljub temu pa se bolje počuti na območjih, ki premorejo vsaj nekaj dreves. Največ ste jih našli tisti, ki ste ptice opazovali v bližini gozda, zelo rade pa so obiskale tudi krmilnice.

SIVA VRANA

Iz podobnih razlogov kot pri domačem vrabcu najdemo na tretjem mestu med letošnjimi opazovanimi pticami sivo vrano. Vrane so zelo pametne in se znajo spoprijeti z mnogimi izzivi. Najverjetneje jim mesta ustrezajo tudi zato, ker po njih ne morejo streljati lovci, saj je siva vrana žal še vedno lovna vrsta [PREBERI VEČ: Siva vrana, Svet ptic 02, 2007; <https://www.ptice.si> ali slikaj desno kodo].

nih šol in vrtcev. Ptice so najbolj pridno preštevali v Vrtcu Tezno Maribor (56 sodelujočih), Osnovni šoli Koper (37 sodelujočih), Osnovni šoli Slivnica pri Celju (37 sodelujočih), Osnovni šoli Ledina (36 sodelujočih) in Biotehniškem centru Naklo (33 sodelujočih). Zahvaljujemo se vsem vam, predvsem pa vzgojiteljem in profesorjem, ki so mlade spodbudili k opazovanju ptic.

PTICE BODO OKOLI NAS TUDI V LETU 2021

Opazovanje ptic je enkratna priložnost, ki se ji lahko posvečamo tudi v neposredni bližini doma. Ker nas zelo zanima, katere in koliko ptic opazite pri vas doma, vas v letu 2021 ponovno vabimo k sodelovanju v akciji Ptice okoli nas.

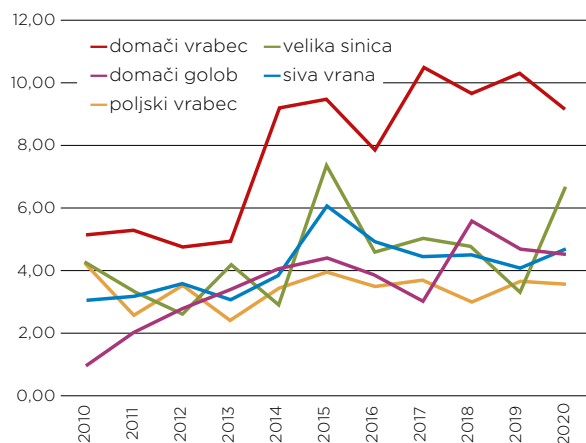
LIŠČEK

(*Carduelis carduelis*)

ilustracija: Mike
Langman / RSPB

GRAF ŠTEVILČNOSTI: Najštevilčnejše vrste ptic, preštete v akcijah Ptice okoli nas

Akcija Ptice okoli nas bo v letu 2021 potekala od ponedeljka, 25. januarja, do nedelje, 31. januarja. V tem tednu si morate enkrat vzeti pol ure časa in opazovati ptice na poljubni lokaciji. Ta je lahko v okolici doma, ob ptičji krmilnici, na krajšem sprehodu po parku ali po vasi ipd. Zabeležite samo največje število ptic iste vrste, ki jih vidite hkrati (tako preprečite večkratno štetje istih ptic). Svoja opazovanja nam nato sporočite do konca februarja prek e-obrazca, ki ga najdete na spletni strani ptice.si, kjer najdete tudi vse dodatne informacije in gradiva (letak, plakat), ki vam bodo v pomoč pri opazovanju.

IZ ZBIRK
PRIRODOSLOVNEGA
MUZEJA SLOVENIJE

Emu

// Al Vrezec

foto: Ciril Mlinar Cic

Nam najbolj oddaljena celina, Avstralija, je tudi v ornitološki zbirki Prirodoslovnega muzeja Slovenije s primerki ptic slabo zastopana. V Avstralijo doslej ni odpotovala še nobena ornitološka odprava iz Slovenije, sicer pa s to državo slovenski ornitologi tudi nismo imeli kakršnihkoli strokovnih povezav, prek katerih bi muzejsko zbirko obogatili s primerki avstralskih ptic. Slednje je zanimivo predvsem s stališča, da v Avstraliji živi tudi dokaj velika slovenska skupnost. Pravzaprav je v naši zbirki le en primer ek avstralske ptice, in sicer največja avstralska ptica, emu (*Dromaius novaehollandiae*). Gre za dermoplastiko odrasle samice (inventarna številka PMSL 5317), ki jo je iz gozdov vzhodne Avstralije v začetku 20. stoletja pridobil zverinjak (tedanji živalski vrt) Michel v Ljubljani. Gre za samico, pridobljeno še v času avstro-ogrske monarhije, ki je v zverinjaku prebivala dokaj dolgo, saj naj bi bila poginila dne 11. aprila 1914 v starosti 14 let. Kako natančno je preparat prišel v Prirodoslovni muzej Slovenije in kdo je ptico nagačil, ni znano. Čeprav je ornitološka zbirka Prirodoslovnega muzeja Slovenije v večji meri osredotočena na primerke iz Slovenije, pa so se v obdobju 200-letne zgodovine muzeja v zbirko priložnostno natekli tudi primerki ptic iz malodane vseh celin sveta, z izjemo Antarktike.

NA PRAGU 14. LETNIKA

// Petra Vrh Vrezec

Sedanja urednica
PETRA VRH VREZEC
foto: **Al Vrezec**

Revijo sem prevzela nekaj mesecev pred rojstvom sina. 14. letnik v letu 2008. Do takrat sem se v pisarni DOPPS kot mlada biologinja urila v administraciji večjih projektov; LIFE kosec in dveh Interregov. V spominu mi je ostala predaja uredniškega dela moje predhodnice, Urše Koce, ko mi je, zelo zgledno, že nekaj mesecev pred koncem leta 2007 predala arhiv in bazo fotografij, kontakte fotografov ter tudi že nekaj idej za prispevke prve številke. Še vedno slišim njene besede ob predaji: »Izkušnje so me naučile, da mora imeti novi urednik čas za pripravo prve, zanj najtežje številke, da dobi dober zalet za svojo uredniško pot!« Urši sem iskreno hvaležna, da me je izbrala kot primerno naslednico in me na moji poti »dvigala« (in me še danes) s svojimi iskrenimi pohvalami. Na 13 let trajajoči uredniški poti sem se naučila ogromno – kako pisati dovolj poljudno, kako komunicirati s pisci in fotografi, da je treba pohvaliti sodelujoče in jim biti iskreno

hvaležna, sprejeti tako grajo kot pohvalo, se zavedati, da vsem ne morem ustreči, biti potrpežljiva ipd.

VETRENJE REVİJE V 13 LETIH

Te dni sem namenoma prelistala vse dosedanje številke, ki sem jih uredila, in občudovala naše skupne dosežke ob razvoju revije. Ob listanju sem se spomnila na kar malo preveč širokopotezno vizijo prvega letnika (2008). Poleg rednih rubrik sem si zamislila predstavitev čim več različnih tipov gnezdilnic za različne vrste ptic. V tem letu smo podrobneje predstavili tudi vse DOPPS-ove sekcije in ustvarili novo rubriko *Določevalni kotiček*; določali smo sovje mladiče, iskali ptičje sledove v skalni steni in razločevali med običajno in svetlo levčistično obliko laboda grbca (*Cygnus olor*), kdo je lastnik peresa, določali starost pri mestni lastovki (*Delichon urbicum*) in še kaj. Naslednje leto (2009) smo dali večji podarek izobraževanju mladih. Nastala je rubrika *Ornitologija v učnem načrtu*, ki smo jo obdržali kar tri leta. Tudi za najmlajše smo poskrbeli s *Ptičjimi zgodbicami za otroke*. V prvem letu z naravoslovnimi ilustracijami Žarka Vrezca, po mojem drugem porodniškem dopustu leta 2011 pa smo do leta 2014 občudovali otroške ilustracije ilustratorke Kristine Krhin in celo nekaj ptičjih zgodbic pisateljice Polonce Kovač. V tem letniku se je rubrika *Varstvo ptic in narave* razdelila v rubriki *Varstvo ptic* in *Varstvo narave*. Slednjo smo »prepustili« v pisanje strokovnjakom drugih društev in institucij, s čimer smo v reviji pridobili res kvalitetne prispevke. V zadnji številki leta 2009 smo nazorno v fotografiji in kratki besedi obeležili tudi 30 let DOPPS-a.

TEMATSKESKE REVİJE: »Proti lovu ptic« (na naslovnici je jata grivarjev (*Columba palumbus*) fotografa Paula Bowyerja), »pticam prijazne gradnje« (lesna sova (*Strix aluco*), foto: Ivan Esenko), »čigra« (navadna čigra (*Sterna hirundo*) foto: iStock) in o »NR Škocjanski zatok« (škorci (*Sturnus vulgaris*) fotografa Mirka Kastelica)

REVIJA SE ŠIRI

Leta 2012 je nastala rubrika *Nasveti za opazovanje v naravi*, ki jo pišemo še danes. Naslednje leto, 2013, smo naredili prvo tematsko številko proti lovu ptic, in praksa tematskih števil se je nadaljevala; tematska številka Pticom prijazne gradnje, Čigra in NR Škocjanski zatok. Do leta 2014 je živela rubrika *Skupaj rastemo*, ki sta jo večinoma neutrudno pisali Alenka Bradač in Barbara Vidmar. Zelo aktualni rubriki *Iz tujega tiska* in *Iz ornitoloških raziskav*, ki jo snujejo študenti predmeta ornitologije Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani in se urijo v preoblikovanju znanstvenih besedil v poljudne, sta se začeli leta 2015. Rubriki nam poročata o aktualnih raziskavah v ornitologiji pri nas in po svetu.

Z letom 2020 zaključujemo 26. letnik revije *Svet ptic*; 20 let revije in šest let *Novic DOPPS*.

Leto 2016 mi bo še posebej ostalo v spominu po »potenju« za novo oblikovno podobo revije, ki jo je oblikoval Gorazd Rovina pod budnim očesom naše odlične »društvene« oblikovalke Jasne Andrić. Prenove sem si želela že od začetka svojega uredniškovanja, saj je bila bolj dinamična oblika ob naraščajoči kvaliteti dobrih fotografij nujno potrebna.

Prenovljeni letnik 22 (2016) s fotografijo rumene pastirice (*Motacilla flava*) na naslovnici (foto: Davorin Tome)

Priznam, da sem med brskanjem po starih revijah postala kar malce nostalgичna, hkrati pa sem začutila veliko hvaležnost ob zavedanju, koliko dobrih besedil in fotografij nam je skupaj uspelo ustvariti za varstvo ptic in narave. Kar si v prihodnje še zelo želim, je, da bi bili mladi pisci bolj odzivni na povabila k pisanju v revijo, ter tako izkoristili možnost, da se urijo v poljudnem pisanju, najprej krajših, s pridobljenimi izkušnjami pa tudi daljših prispevkov. Tako bodo nekega dne lahko tudi sami postali snovalci novih rubrik in števil revije *Svet ptic*, ki bo tako s svojim poslanstvom lahko zorela še naprej.

PRVO SREČANJE Z MALIM DETLOM

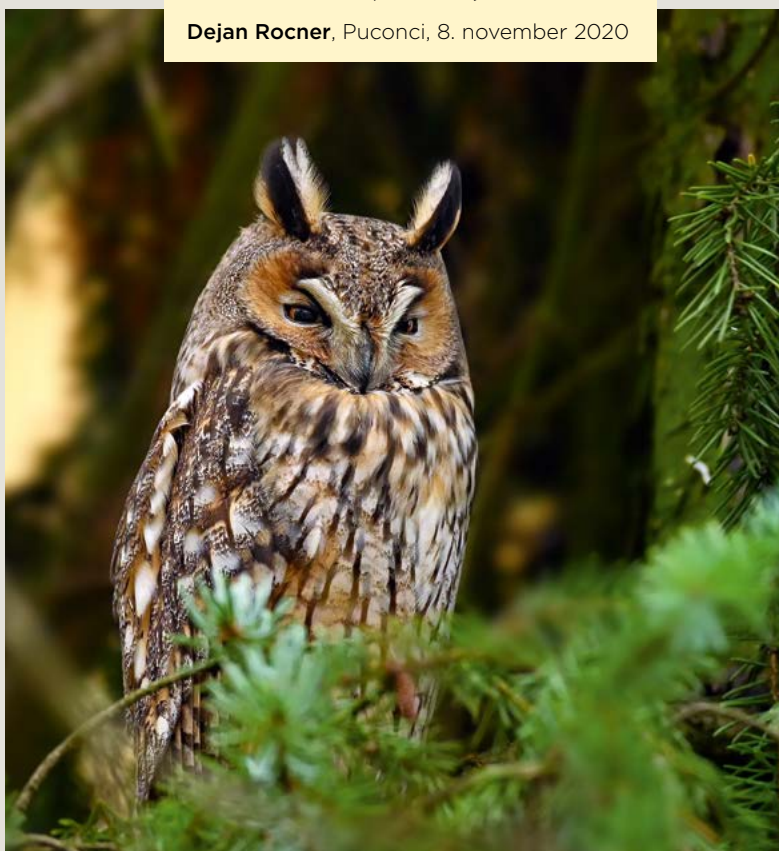
Kolega Ivan Esenko mi je povedal, da v ljubljanski živalski vrt občasno prileti tudi mali detel (*Dryobates minor*). Jaz ga v naravi še nisem videl in me je zelo zanimalo, kakšen je (po velikosti, načinu obnašanja in oglašanja). Po nekajkratnem obisku ljubljanskega ZOO-ja se mi je končno nasmehnila sreča. Najprej sem mislil, da vidim mladiča velikega detla (*Dendrocopos major*), ko je tako majhen. Ves čas je živahno obračal glavo in opazoval okolico ter tako skrbel za svojo varnost.

Marjan Gresl, Ljubljana,
19. oktober 2020

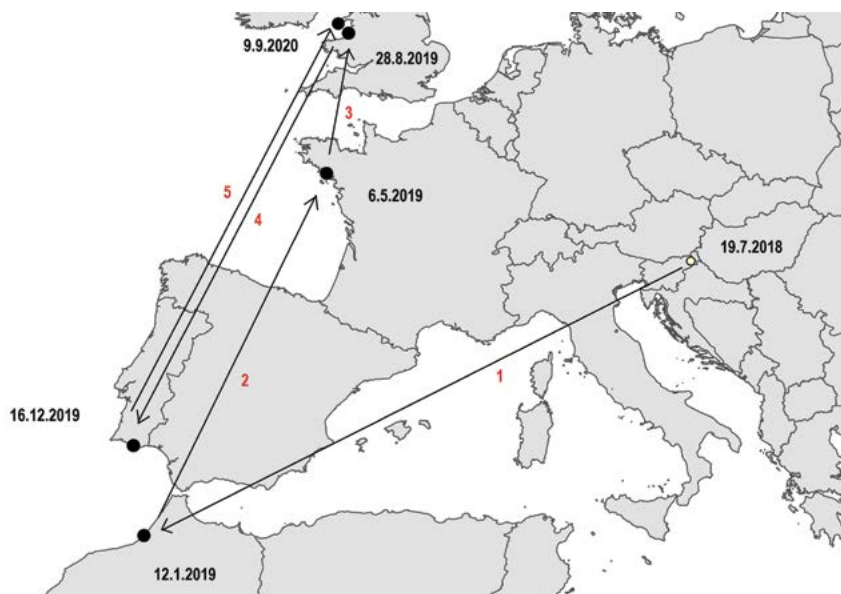
MALA UHARICA (*Asio otus*)

Dejan Rocner, Puconci, 8. november 2020

J002 – INTERNACIONALIST

// Borut Štumberger

Življenjska pot
**ČRNOGLAVEGA
GALEBA** (*Ichthyophaga
melanocephala*) J002
zemljevid: **Borut
Štumberger**

Črnohlavi galebi (*Ichthyophaga melanocephala*) so začeli v Sloveniji gnezditi na otokih Ptujškega jezera leta 2006. Nacionalna populacija pozitivno niha in šteje do 28 parov. V želji pridobiti osnovne informacije o premikih naših mladih črnohlavih galebov, nujne za varstvo in raziskave, je Slovenski center za obročkanje ptičev v letu 2018 odprl barvno shemo vrste za Slovenijo (www.cr-birding.org). Tako kot drugi vzhodnoevropski črnohlavi galebi med Baltikom in Panonijo so tudi »naši« označeni z rdečim nožnim obročkom. Ta je pri nas nameščen na desni nogi, dodeljene kode, J001-J500, so berljive od spodaj navzgor. Obročkamo zgolj operjene mladiče, ki jih največkrat elegantno ulovimo z lovilno mrežo kar s čolna v okolici kolonije.

PRVOLETNI ČRNOGLAVI GALEBI SE SELIJO PREK ALPSKEGA LOKA

V treh gnezditvenih sezonah smo obročkali 29 mladičev črnohlavih galebov. Kar 72 % nameščenih obročkov smo do konca septembra 2020 odčitali doma in na tujem (skupno 55-krat). Med »internacionalisti« na osnovi števila odčitavanj in premikov zbujajo pozornost črnohlavi galeb z oznako J002, ki ga na osnovi najdb vrstnikov s Ptujja interpretiramo takole: v letu 2018 je bil sposoben frčanja obročkan 3. julija in se je potem

ČRNOGLAVI GALEB J002 je bil fotografiran in odčitán tako v Evropi kot v Afriki. Na Portugalskem se je zadrževal v skupini galebov v solinah, predstavljeni na sliki 3. Če bo uspešen, bo leta 2021 zelo verjetno gnezdil. Morda se srečamo z njim prav kmalu v svatovskem perju? Za datume fotografij glej sliko zemljevida, za študij obarvanosti perja in golitve pa galebe Olsena in Larssona (2004).

Slovenija
foto: Borut Štumberger

Maroko
foto: Geoffrey Monchaux

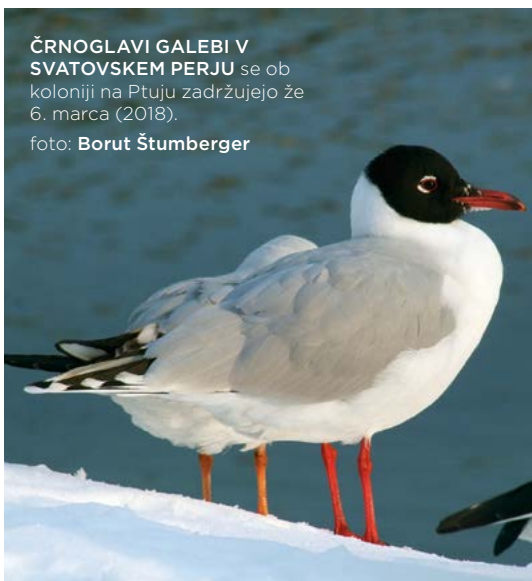
Portugalska
foto: Goncalo Elias

Velika Britanija
foto: Arfon Williams

ČRNOGLAVI GALEBI V SVATOVSKEM PERJU se ob koloniji na Ptujju zadržujejo že 6. marca (2018).

foto: Borut Štumberger

REČNI GALEB B042

Barvno obročkanje rečnih galebov (*Chroicocephalus ridibundus*) na Ptujju v letih 2015–2020 kaže, da se del izvaljenih mladičev v kasnejših letih vrača v rojstno kolonijo: bodisi kot gnezdilci bodisi jo obiskujejo ob selitvi. Posebno osebno zgodbo piše rečni galeb B042. Obročkan je bil kot operjen mladič 12. junija 2017 na levi daljnovodni platformi na Ptujskem jezeru. Med 3. in 8. julijem 2017 je štirikrat prenočeval na bližnjem prodnatem otoku in potem v treh zaporednih zimah obiskoval smetišča v okolici španske Zaragoze. Na osnovi petih odčitavanj je za prehranjevanje očitno uporabljal okoli 30 km dolg odsek reke Ebro, kakor tudi samo mestno središče. Prvi datum pojavljanja v Zaragozi je bil 16. november 2017 in zadnji 7. februar 2020. Žal ni znano, kje naj bi bil B042 gnezdil. Če sploh je kje gnezdil? Dne 5. junija 2020 se je po treh letih utrujen ali prizadet nenadoma vnovič pojavil na naplavljenem drevesu ob prodnatem otoku, kjer je prenočeval kot mladič. In izginil. Dne 19. septembra 2020 je bil barvni obroček galeba najden na vsaj dva meseca razpadlih koščkih ostankih telesa ob čiščenju otokov. Zvestoba rojstni koloniji do smrti!

do 19. julija potikal po koloniji (štiri opazovanja). Januarja 2019 je prezimoval pri Rabatu v Maroku, se maja tega leta klatil vzdolž atlantske obale Francije, letoval v Walesu v Veliki Britaniji in se ob koncu leta odpravil prezimovat v južno Portugalsko (in verjetno naprej v Maroko!). Septembra 2020 se je vnovič vrnil v Wales (glej zemljevid). Sklepamo, da je J002 oblikoval nekakšen vzorec oz. zvestobo med območjem, kjer v prvem letu življenja goli telesna peresa in krovce in kasneje letalna peresa (»letovanje«), in območjem, kjer se bo/ja golil v poletno perje s črno glavo (»prezimovanje«). Pot galeba J002 je fotografsko izvrstno dokumentirana, do mere, da lahko spremljamo celo potek golitve (slike 1–4). Ker so bili doslej trije na Ptujju obročkani mladiči neposredno za tem, ko so zapustili matično kolonijo, odčitani za alpskim lokom, v Švici, Franciji in na Bavarskem, to kaže, da naši črnoglavi galebi prečkajo Alpe v SZ smeri, da bi pričeli z delno mladostno golitvijo telesnih peres in krovcev na perutih na obali Atlantika. Strategija selitve mladih črnoglavih in rečnih galebov (*Chroicocephalus ridibundus*), ko zapustijo kolonijo, sloni tudi na lovu žuželk v zraku. Med aktivno selitvijo lovijo npr. krilate mravlje pa vse

tja do hroščev, kar velja tudi za naše kraje, saj so bili nekateri želodci osebkov iz selitvene jate obeh vrst, ki jih je pobila toča pri Ptujju julija 2019, polni letečih žuželk! Z njimi črnoglavi galebi prehranjujejo tudi dorasle mladiče na Ptujskih otokih, kjer ti gohtajo kar cele julijske hrošče (*Anomala dubia*).

Sklenemo lahko takole: črnoglavi galeb je evropsko razširjena vrsta, ki prezimuje pretežno vzdolž obal Sredozemlja in Atlantika med Britanskim otočjem in Marokom. Rezultati barvnega obročkanja vrste kažejo, da jo morda večina mladih črnoglavih galebov, ko zapustijo rojstno kolonijo na Ptujju, mahne čez Alpe na Atlantik. Torej, varstveni ornitologi, ne pozabite predvsem na alpski lok!

JULIJSKI HROŠČI

(*Anomala dubia*), ki so jih 1. julija 2020 izbljuvali operjeni mladi črnoglavi galebi pri obročkanju na Ptujju

foto: Borut Štumberger

VIR:

GLUTZ VON BLITZHEIM, U.N. (izd.) (1999): Handbuch der Vögel Mitteleuropas. – Bd. 8/1, Charadriiformes (3. Teil). Aula-Verlag, Wiesbaden.

OLSEN, K.M. & LARSSON, H. (2004): Gul ls of Europe, Asia and North America. Princeton University Press, London.

DEL HOYO, J., ELLIOT, A. & SARGATAL, J. (ur.) (1996): Handbook of the Birds of the World. – Vol. 3 Hoatzin to Auks. Lynx Edicions, Barcelona.

S tem boš:

- postal(a) del društva, ki trenutno z več kot 1000 člani rešuje največje naravovarstvene probleme in aktivno prispeva k veljavi varstva narave v naši družbi,
- dobil(a) obilo priložnosti za sodelovanje na različnih delavnicah in pri prostovoljnem naravovarstvenem delu,
- lahko postal(a) aktiven(a) član(ica) regionalnih ali Mladinske sekcije in se udeleževal(a) ornitoloških taborov in srečanj za mlade,
- se lahko udeleževal(a) mesečnih predavanj o pticah in naravovarstvu in vodenih izletov po Sloveniji in tujini,
- prejemal(a) poljudno revijo Svet ptic (4X letno) in po želji strokovno ornitološko revijo *Acrocephalus*.

Informacije dobiš na:

DOPPS, Tržaška c. 2, 1000 Ljubljana, T 01 426 58 75
dopps@dopps.si, www.ptice.si

Včlani se

v Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS)

foto: Dore Felonja

Skupaj za ptice in ljudi!

EVROPSKI DAN OPAZOVANJA PTIC 2020

// Tilen Basid

Opazovanje ptic **OB GAJŠEVSKEM JEZERU** smo organizirali v Pomurski sekciji DOPPS. Na izletu smo imeli kar nekaj sreče, saj smo opazovali seleče se pribe (*Vanellus vanellus*), ribjega orla (*Pandion haliaetus*) in rdečenogo postovko (*Falco vespertinus*).

foto: Gregor Domanjko

Kljub zaostrenim razmeram zaradi pandemije koronavirusne bolezni smo letos skupaj s 35 evropskimi BirdLife-partnerji v omejenem obsegu obeležili Evropski dan opazovanja ptic. Skupaj smo organizirali več kot 1700 dogodkov, ki so pritegnili skoraj 24.000 opazovalcev, in prešteli neverjetnih šest milijonov ptic. Letos se je izkazalo rusko društvo *Ptice in ljudje*, ki je organiziralo 810 dogodkov, s katerimi so v naravo privabili skoraj 6500 ljudi. Največ ptic so prešteli kolegi na Finskem, kar 2,5 milijona! Najštevilčnejše vrste so bile belolična gos (*Branta leucopsis*), škorec (*Sturnus vulgaris*) in ščinkavec (*Fringilla coelebs*).

V MESTNEM PARKU MARIBOR smo pozornost namenili urbanim pticam, predvsem pa načinom, kako jim lahko pomagamo čez leto. Opazovali smo iznajdljive sive vrane (*Corvus cornix*) in drobne rumenoglave kraljičke (*Regulus regulus*).

foto: Neža Kocjan

V NARAVNEM REZERVATU ŠKOCJANSKI ZATOK smo za udeležence pripravili opazovalno točko v osrednji opazovalnici. Zabeležili smo največ mlakaric (*Anas platyrhynchos*), lisk (*Fulica atra*) in rečnih galebov (*Chroicocephalus ridibundus*).

foto: Bojana Lipej

V Sloveniji smo na društvu organizirali šest dogodkov, ki se jih je udeležilo 89 ljudi. Skupaj smo opazili 64 vrst ptic, najštevilčnejše pa so bile grivar (*Columba palumbus*), škorec in mlakarica (*Anas platyrhynchos*).

MLAKARICA
(*Anas platyrhynchos*)

foto: Marjan Gresl

BELA ŠTORKLJA ELSA, MEDIJSKA ZVEZDA TREH DRŽAV

// Aljaž Mulej, Tjaša Zagoršek

Konec avgusta, ko se je dan že prevešal v večer, me je poklical predsednik Društva za varstvo okolja Bled Miha Žvan: "Po blejskem jezeru plava bela štoklja, mislim, da je ranjena." Prva misel je bila, da gre zelo verjetno za sivo čapljo (*Ardea cinerea*). A izkazalo se je, da je na obali jezera dejansko povsem premočena bela štoklja (*Ciconia ciconia*). Hiter pregled je pokazal, da ima na trebušni strani raztrganino. Kaj natančno je bil vzrok zanjo, se v tistem trenutku ni dalo ugotoviti. Preden smo ptico oddali na zdravljenje v Azil za prostoživeče živali na Muti, ji je obrokovalc Dušan Dimnik nadel še obroček, da bi po izpustu vedeli, kam se štoklja seli in kakšno je njeno zdravstveno stanje.

Po dveh tednih rehabilitacije je bila ob novinarskem spremstvu časopisa Gorenjski glas izpuščena nazaj v naravo v bližini Vrbe na Gorenjskem. Štoklja se je nekaj dni še zadrževala v okolici in zbujala zanimanje lokalnega prebivalstva, saj je prenočevala na strehah hiš v bližnji vasi Studenčice.

NJENA NADALJNJA POTOVANJA

Dne 15. septembra dopoldan je prišlo sporočilo, da je član črnogorskega društva za zaščito in opazovanje ptic (CZIP) v bližini Ulcinja opazoval "našo" pred desetimi dnevi izpuščeno belo štokljo. Mirno se je sprehajala po naselju in ljudem ni pustila blizu. Meščani so svoja opazovanja prek socialnih omrežij vestno sporočali društvu. O štoklji, ki v tistih koncih ni prav pogosta ptica, pa so poročali tudi črnogorski mediji.

Čez tri dni je prišla novica iz albanske prestolnice Tirana, da je »naša« štoklja, vidno oslABLJENA, pristala na vrhu najvišjega hotela v Tirani. Po nasvetu ornitologov iz albanskega društva (PPNEA) so jo prepeljali v rehabilitacijski center za živali Divjaka, kjer je potem ostala na rehabilitaciji. Ptico so poimenovali Elsa. Ob sprejemu v rehabilitacijski center je zaradi izčrpanosti tehtala slaba dva kilograma, ob izpustu deset dni kasneje pa dobre tri. Njeno "ponovno" vrnitev v naravo je pospremila skupina otrok ob navzočnosti več novinarskih ekip, s čimer je Elsa postala prava medijska zvezda v Albaniji.

Upajmo, da je Elsi potem uspelo priti na prezimovališče in da nas bo v prihodnje razveseljevala s podatki o svojem varnem vračanju na gnezdišča in gnezdenju.

BELA ŠTOKLJA (*Ciconia ciconia*) je bila po dveh tednih rehabilitacije ob novinarskem spremstvu časopisa Gorenjski glas izpuščena nazaj v naravo v bližini Vrbe na Gorenjskem.

foto: **Urška Peternel**

Elsa, kot so jo poimenovali v Albaniji, tik pred svojo "ponovno" izpustitvijo nazaj v naravo

foto: **Mirjan Topi**

POSTOVKE NA PODSTREHI SREDNJE ŠOLE V KRANJU

// Terezija Erman

Na podstrešne odprtine srednje šole v Kranju so namestili gnezdilnice za **POSTOVKE** (*Falco tinnunculus*) in s kamerami spremljali njihovo gnezditve.

foto: Jan Breznar

Vse od leta 2009 sem vsako pomlad opazovala živahno ptičje dogajanje na strehi in v okolici naše Srednje ekonomske, storitvene in gradbene šole Kranj. Z veseljem sem ugotavljala, da na podstrehi šole gnezdi postovka (*Falco tinnunculus*) in da vsako leto spelje kar nekaj mladičev. Izjema je bila ena od zadnjih pomladi, ko se je zelo ohladilo in sem pogrešila samca. Mislila sem, da se je poslovil. Naslednje leto me je razveselil (nov) par postovk, naselilo pa se je še nekaj kavk (*Corvus monedula*), vendar se je hišnik odločil, da bo podstrešni luknji zamašil, ker naj bi ptice onesnaževale podstreho.

Z željo, da pomagam pticam (in hišniku), sem se spomnila, da bi se podstrešni odprtini zaprli s po meri narejenimi gnezdilnicami. Blaž Blažič mi je svetoval strokovnjaka za postovke, ornitologa Daret Fekonjo iz Prirodoslovnega muzeja Slovenije, ki si je kmalu ogledal podstreho in premeril odprtini. Glede na to, da ima šola naziv EKO ŠOLA, sva z Daretom projekt postavitve gnezdilnic in spremljanja gnezditve ptic predstavila ravnateljici Nadi Šmid. Na moje presenečenje se je strinjala z njim in prav tako tudi z nadgradnjo projekta, s katero bi na gnezdilnici namestili kameri, ki bi predvajali dogajanje v njuni notranjosti. Ob sodelovanju Aljaža Muleja sta bili gnezdilnici nameščeni konec novembra 2018.

POMLADNO DOGAJANJE V LETU 2019

Povpraševanje za gnezdilnici je bilo v zgodnjih pomladnih mesecih leta 2019 zelo intenzivno tudi s strani drugih ptic, kot so kavke, vrane in golobi, zato so ptice »prehitele« računovodstvo in kameri ni bilo več možno namestiti. Par postovk si je priboril in obranil gnezdilnico »z balkonom«. Drugo, levo gnezdilnico, so zasedle glasne kavke.

Konec maja 2019 sem pregledala obe gnezdilnici. V postovkinem gnezdu se je gnetlo šest dobro rejenih, še puhaštih postovčic. V kavkinem gnezdu so bila tri zelenkasto-bela jajca. Obročkovalec Aljaž Mulej je postovke obročkal 27. maja in te so se v začetku junija, še vedno pod budnim očesom staršev, poslovile.

Ker mrgolenju in prepirom okoli gnezdilnic kar ni hotelo biti konca, sem šla pogledat, kaj se dogaja. Konec junija so bila v gnezdu postovke štiri rjavkasta jajca. To je bil torej drugi rod postovk v istem letu, kar naj bi bilo dokaj redko. V začetku avgusta

Konec maja 2019 obročkani mladiči postovke – eden od njih je odletel v Anglijo.
foto: Aljaž Mulej

so bili v postovkini gnezdilnici štirje puhasti mladički; 21. avgusta so se poslovili.

DOGAJANJE PO NAMESTITVI KAMER

V mesecu novembru 2019 so v okviru zaključne naloge dijaki 3. letnika Srednje tehniške šole elektro smeri pod mentorstvom Aleša Bregarja na podstreho namestili internetni signal. Kmalu po novem letu sta bili v sodelovanju IT mojstra Grega Beloviča in Dareta Fekonje v gnezdilnici nameščeni kameri. Februarja 2020 se je začelo dogajati. Najprej hud boj med kavkami in parom postovk. Končni izplen je bil isti kot prejšnje leto - v desni gnezdilnici postovke, v levi kavke.

Vso »kovidno pomlad« je bilo izredno zanimivo spremljati dogajanje v živo in za nazaj pregledovati posnetke. Kameri sta posneli tudi nočno življenje ptic. Po pogostem obračanju jajc so postovke izvalile in izpeljale sedem mladičev, kavke dva.

Postovka je presenetila s še eno gnezditvijo v istem letu (julij in avgust 2019).

foto: **Terezija Erman**

Zelo dramatičen moment je kamera ujela 7. aprila ponoči, ko se je v gnezdo postovke prikradla kuna. Samica je takoj odletela, kuna pa je ovohavala štiri izvaljena jajca. Na presenečenje in našo srečo je odšla in pustila jajca nedotaknjena. Zatem smo gnezdilnico takoj dodatno zavarovali. Mladiči so se uspešno izvalili in bili obročkani, prav tako tudi samec in samica postovke. V začetku junija so se vsi poslovili in odleteli novim dogodivščinam naproti. Zares je bilo lepo s pomočjo kamere opazovati čudeže narave, ki so bili do tedaj skriti očem.

Za presenečenje je poskrbel eden od šestih lanskoletnih obročkanih mladičev postovke. Preletel je razdaljo skoraj 1300 km od doma – opazili so ga na enem od letališč pri Londonu. (Ne)srečno naključje je pripomoglo k identifikaciji. Po pomoti je dobil barvni obroček na levo nogo.

POSTOVKA (*Falco tinnunculus*) je priletela med gostim snežnim metežem, nekaj časa preletavala območje, sedla na bližnje drevo in odletela.

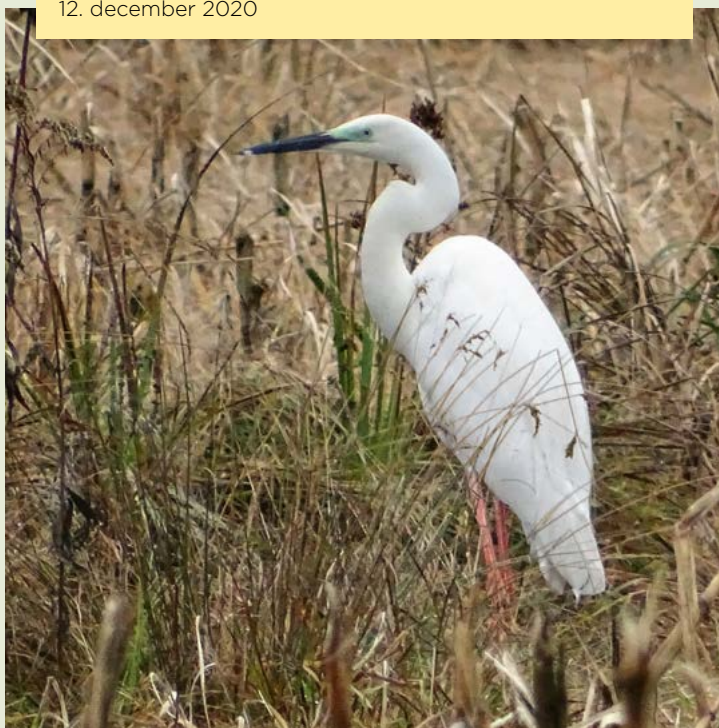
Rajko Gnezda, Gore nad Idrijo, 18. marec 2019

POSEBNA VELIKA BELA ČAPLJA

Na Ljubljanskem barju (na Šinkovem štradonu, v smeri Iš-čice) sem slikal veliko belo čapljo (*Ardea alba*). Doma sem si slike ogledal bolj natančno in videl, da ima ptica rožnate noge, črn kljun in je okrog oči zelena. Za razlago te posebne čaplje sem se obrnil k Juriju Hanželu, ki mi je brž razložil, da gre zelo verjetno za "hormonsko podivjano" veliko belo čapljo, ki je sredi zime razvila svatovsko perje. Vzroki za ta pojav so še neznani. V Sloveniji in Evropi so bili že opaženi podobni osebki, za katere se je sprva zdelo, da pripadajo azijski podvrsti velike bele čaplje *modesta*. Po posvetu z azijskimi ornitologi pa se je izkazalo, da so "njihove" čaple videti drugače in da je ideja o azijski podvrsti napačna.

Mirko Gaberšek, www.Nalzetu.Si™, Ljubljansko barje, 12. december 2020

PROGRAM PREDAVANJ, IZLETOV IN AKCIJ ZA OBDOBJE JANUAR- APRIL 2021

Glede na razmere, ki jih povzroča SARS-CoV-2, in nepredvidljivega spreminjanja varnostnih ukrepov, vas prosimo, da morebitne odpovedi ali spremembe dogodkov spremljate na spletni strani društva www.ptice.si in FB-strani www.facebook.com/pticeDOPPS ali preverite pri organizatorju dogodka.

- predavanje
- izlet
- akcije / delavnice / stojnice / popisi
- lokacija
- ura
- informacije

JANUAR

PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

FEBRUAR

PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28

MAREC

PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

APRIL

PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

PREDAVANJA

SRE

6

JAN

Luka Božič

društvena Facebook-stran (www.facebook.com/pticeDOPPS/) ali **ZOOM** (za prijavo pišite na tilen.basle@dopps.si)

ob 18.00

V okviru priprav na zimsko štetje vodnih ptic (IWC) bomo imeli predavanje, na katerem bomo spoznali race, gosi, čaplje in druge vodne ptice, ki jih v zimskih časih lahko opazujemo na naših vodah. Naučili se bomo, kako jih najlažje prepoznamo, ločimo samca od samice, kakšno je njihovo vedenje, hkrati pa bomo spoznali metodo in rezultate prejšnjih popisov.

DOLGOREPA RACA
(*Anas acuta*)
ilustracija: Jan Hošek

SRE

3

MAR

VIDRA IN BOBER, SKRIVNOSTNA PREBIVALCA NAŠIH VODA

Tatjana Gregorc

društvena Facebook-stran (www.facebook.com/pticeDOPPS/) ali **ZOOM** (za prijavo pišite na tilen.basle@dopps.si)

ob 18.00

Bober in vidra si zadnjih 20 let tudi v Sloveniji spet delita življenjski prostor. Bober je v Sloveniji pred več kot 200 leti izumrl, po naselitvi na Hrvaškem pa ponovno osvaja svoja historična življenjska okolja. V čem se vrsti razlikujeta in kakšna je njuna vloga v ekosistemih celinskih voda? Kateri je večji, hitrejši ali bolj kosmat? Zakaj je bober ekosistemski inženir in kaj ima to opraviti s podnebnimi spremembami? Vse to in še več izveste na predavanju biologinje Tatjane Gregorc iz Inštituta Lutra. Predavanje bo potekalo v okviru projekta LIFE BEAVER - LIFE19 GIE/SI/O01111.

SRE

3

FEB

DIVJA TAJSKA

Tjaša Pršin in Blaž Blažič

društvena Facebook-stran (www.facebook.com/pticeDOPPS/) ali **ZOOM** (za prijavo pišite na tilen.basle@dopps.si)

ob 18.00

Kljub temu, da je Tajska med ljudmi najboljše poznana po odlični kuhinji in rajskih plažah, je izredno priljubljena tudi med ornitologi. V tej azijski državi je bilo doslej namreč zabeleženih prek 1000 različnih vrst ptic. Predavatelja, Blaž Blažič in Tjaša Pršin z DOPPS-a, bosta navzoče ob fotografijah popeljala v čudoviti ptičji svet tega dela Indokajskije.

AKCIJE / DELAVNICE / STOJNICE

SOB 20 MAR PRIPRAVA GNEZDITVENIH STEN ZA BREGULJKO IN VODOMCA

Tilen Basle (informacije in prijave na 051 636 224 ali tilen.basle@dopps.si)

HAJDOŠE,
bencinski servis Petrol v Hajdošah (Hajdoše 43D, 2288 Hajdina)

od 9.00 do 14.00

S prostovoljno delovno akcijo bomo pripravili peščene stene in s tem omogočili gnezdenje breguljkam in vodomcu. V primeru slabega vremena bomo akcijo prestavili na nov termin. Zaradi lažje organizacije vas prosimo, da se na akcijo prijavite na naslov tilen.basle@dopps.si ali na telefon 051 636 224.

NED

3

JAN

OPAZOVANJE PTIC V MESTNEM PARKU TIVOLI

Dare Fekonja
 (dodatne informacije in prijave na 041 513 440)

LJUBLJANA, zbor na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju

od 9.00 do 11.00

 Ptičje čebljanje nas že spremlja na vsakem koraku, mi pa bomo na tokratnem sprehodu po mestnem parku opazovali in spoznavali ptice, ki so tu ostale čez zimo in prve pričenjajo z označevanjem svojih območij. Ker teh vrst ni veliko, se bomo lažje naučili prepoznavati njihovo petje in oglašanje. Izlet je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike. Sprehod organizira Prirodoslovni muzej Slovenije v sodelovanju z DOPPS-om.

TAŠČICA
(*Erithacus rubecula*)
ilustracija: Jan Hošek

NED

24

JAN

SPOZNAJMO PTICE V PARKU

Tilen Basle (informacije in prijave na 051 636 224 ali tilen.basle@dopps.si)

MARIBOR, Mestni park Maribor (zbor pred Akvarij-terarijem)

od 8.30 do 10.00

 Na vodenem izletu bomo spoznali ptice, ki prebivajo v urbanem okolju in jih lahko srečamo tudi v bližini naših domov. Izlet je posebej primeren za začetnike in tiste, ki bi radi obnovili znanje pred akcijo Ptice okoli nas.

SOB in NED

16. in 17.

JAN

JANUARSKO ŠTETJE VODNIH PTIC (IWC) 2021

Luka Božič

na vseh večjih rekah, celotni slovenski obali in večini pomembnejših stoječih vodnih teles v državi

 Več informacij o najboljšežnejšem sistematičnem in organiziranem popisu ptic v Sloveniji dobite na strani 49.

PON - NED

25. - 31.

JAN

PTICE OKOLI NAS V LETU 2021

Tilen Basle (informacije in prijave na 051 636 224 ali tilen.basle@dopps.si)

po celi Sloveniji

 Ker nas zelo zanima, katere in koliko ptic opazite pri vas doma, vas v letu 2021 ponovno vabimo k sodelovanju v akciji Ptice okoli nas. Več o tem na strani 36.

TOR

2

FEB

DAN MOKRIŠČ V NR ŠKOCJANSKI ZATOK

Bojana Lipej (informacije in prijave na 051 680 442 ali bojana.lipej@dopps.si)

KOPER, Naravni rezervat Škocjanski zatok, Sermin 50

od 9.00 do 13.00

 Na dan mokrišč bodo za učence od 1. do 5. razreda organizirane delavnice. Podrobnejše informacije bodo objavljene na spletni strani www.skocjanski-zatok.org in FB-strani @skocjanskizatok. Izvedbo dogodka sofinancira Mestna občina Koper.

SOB

6

FEB

TRADICIONALNI IZLET NA MARIBORSKI OTOK

Matjaž Premzl (informacije in prijave na 041 835 612 ali matjaz.premzl@gmail.com)

MARIBOR, pred gostilno v Koblarjevem zalivu

od 9.00 do 11.00

 Na tradicionalnem izletu na Mariborski otok bomo opazovali ptice, ki so pri nas na prezimovanju. Na izletu bomo lahko videli vse pogostejše obiskovalce z daljnega severa, ki preživijo zimo na reki Dravi. Ogledali si bomo tudi zanimivosti otoka in tam živeče gozdne ptice. Izlet je primeren za začetnike in družine z otroki.

NED

7

FEB

OPAZOVANJE PTIC V MESTNEM PARKU TIVOLI

Dare Fekonja
 (dodatne informacije in prijave na 041 513 440)

LJUBLJANA, zbor na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju

od 9.00 do 11.00

 Ptičje čebljanje nas že spremlja na vsakem koraku, mi pa bomo na tokratnem sprehodu po mestnem parku opazovali in spoznavali ptice, ki so tu ostale čez zimo in prve pričenjajo z označevanjem svojih območij. Ker teh vrst ni veliko, se bomo lažje naučili prepoznavati njihovo petje in oglašanje. Izlet, ki je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike, bo potekal v vsakem vremenu. Izlet organizira Prirodoslovni muzej Slovenije v sodelovanju z DOPPS-om.

ZELENONOGA TUKALICA
(*Gallinula chloropus*)
ilustracija: Jan Hošek

SOB

13

FEB

IZLET NA ZBILJSKO IN TRBOJSKO JEZERO

Blaž Blažič (informacije in prijave na 070 713 978 ali blaz.blastic@dopps.si)

ZBILJE, na parkirišču za Zbiljsko jezero

od 9.00 do 12.00

 Zbiljsko in Trbojsko jezero sta akumulacijski jezera na reki Savi in kot taki zelo pomembni prezimovališči za vodne ptice v osrednji Sloveniji. Na izletu bomo opazovali in spoznavali različne vrste rac, ponirkov, galebov in drugih vodnih ptic. Včasih je med njimi možno opazovati tudi kakšno redkejšo zimsko gostjo, denimo belolisko ali zimsko raco. Izlet je primeren tudi za mlade in začetnike.

SOB

20

FEB

ORNITOLOŠKI SPREHOD
PO ARBORETUMU
VOLČJI POTOK

Alenka Bradač (obvezna prijava po elektronski pošti na prireditve@arboretum.si do petka, 19. 2. do 12. ure)

ARBORETUM VOLČJI POTOK (zbirno mesto je pri vhodu v park)

od 8.30 do 9.30

Arboretum ponuja zatočišče in hrano številnim pticam. Z dobrim sluhom in ostrim vidom boste opazili marsikatero izmed njih. Priporočamo, da s seboj prinesete daljnogled. Plačati je treba vstopnino v park, vodenje sprehoda pa je brezplačno. Obvezna je prijava po elektronski pošti, pri tem pripišete še številko svojega mobilnega telefona (le za obveščanje o morebitni odpovedi dogodka).

PET

19

MAR

15. SLIKARSKI
EX-TEMPORE

Bojana Lipej (informacije in prijave na 051 680 442 ali bojana.lipej@dopps.si)

KOPER, Naravni rezervat Škocjanski zatok, Sermin 50

od 9.00 do 13.00

Tudi letos bomo Svetovni dan voda obeležili z že tradicionalnim slikarskim Ex-tempore z naslovom »Naša naravna dediščina«. Udeležijo se ga lahko učenci tretje triade osnovnih šol Primorsko – Kraške regije. Podrobnejše informacije prejmete ob prijavi. Izvedbo dogodka sofinancira Mestna občina Koper.

DOLGOREPKA
(*Aegithalos caudatus*)
ilustracija: Jan Hošek

NED

7

MAR

OPAZOVANJE PTIC V
MESTNEM PARKU TIVOLI

Dare Fekonja (dodatne informacije in prijave na 041 513 440)

LJUBLJANA, zbor na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju

od 9.00 do 11.00

Na Gregorjevo naj bi se ptički ženili, mi pa bomo ta ljudski praznik malce prehiteli in se sprehodili skozi park že malo prej. Na izletu boste lahko izvedeli, kdaj se ptički zares ženijo, ter opazovali ptice, ki se že skrbno pripravljajo na to, da v parku vzgojijo svoj zarod. Izlet, ki je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike, bo potekal v vsakem vremenu. Sprehod organizira Prirodoslovni muzej Slovenije v sodelovanju z DOPPS-om.

NED

4

APR

OPAZOVANJE PTIC V
MESTNEM PARKU TIVOLI

Dare Fekonja (dodatne informacije in prijave na 041 513 440)

LJUBLJANA, zbor na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju

od 9.00 do 11.00

Če bi se radi naučili česa novega o pticah, ki jih lahko v naši bližini opazimo vsak dan, se nam pridružite na nedeljskem izletu v ljubljanskem parku Tivoli. Aprila si bomo na sprehodu po parku še lahko ogledali nekatere vrste ptic, ki se zadržujejo v grmovju ali visoko v drevesih, prisluhnili pa bomo tudi njihovem petju. Izlet, ki je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike, bo potekal v vsakem vremenu. Izlet organizira Prirodoslovni muzej Slovenije v sodelovanju z DOPPS-om.

SOB

20

MAR

ORNITOLOŠKI SPREHOD
PO ARBORETUMU
VOLČJI POTOK

Alenka Bradač (obvezna prijava po elektronski pošti na prireditve@arboretum.si do petka, 19. 3., do 12. ure)

ARBORETUM VOLČJI POTOK (zbirno mesto je pri vhodu v park)

od 8.30 do 9.30

Arboretum ponuja zatočišče in hrano številnim pticam. Z dobrim sluhom in ostrim vidom boste opazili marsikatero izmed njih. Priporočamo, da s seboj prinesete daljnogled. Plačati je treba vstopnino v park, vodenje sprehoda pa je brezplačno. Obvezna je prijava po elektronski pošti, pri tem pripišete še številko svojega mobilnega telefona (le za obveščanje o morebitni odpovedi dogodka).

SOB

10

APR

IZLET NA ŠOBEC

Blaž Blažič (informacije in prijave na 070 713 978 ali blaz.blazic@dopps.si)

ŠOBEČ, na parkirišču pred kampom Šobec

od 9.00 do 12.00

Obiskali bomo zanimivo območje ob Savi Dolinki, kjer se prepletajo različni življenjski prostori. Na Šobčevem bajerju se zadržujejo določene večje vrste vodnih ptic, medtem ko bomo na reki Savi lahko opazovali povodnega kosa, sivo pastirico, z nekaj sreče pa tudi vodomca. Ornitoško zanimiv je tudi borov gozd, kjer se bomo srečali z različnimi predstavniki žoln, drozgov, sinic, ščinkavcev in drugih vrst ptic pevk. Izlet je primeren tudi za mlade in začetnike.

SOB

10. ali 17.

APR

ORNITOLOŠKI SPREHOD
PO ARBORETUMU
VOLČJI POTOK

Alenka Bradač (obvezna prijava po elektronski pošti na prireditve@arboretum.si do petka, 16. ali 9. 4.) do 12. ure) – točen datum izvedbe sprehoda preverite v začetku aprila!

ARBORETUM VOLČJI POTOK (zbirno mesto je pri vhodu v park)

od 8.30 do 9.30

Arboretum ponuja zatočišče in hrano številnim pticam. Z dobrim sluhom in ostrim vidom boste opazili marsikatero izmed njih. Priporočamo, da s seboj prinesete daljnogled. Plačati je treba vstopnino v park, vodenje sprehoda pa je brezplačno. Obvezna je prijava po elektronski pošti, pri tem pripišete še številko svojega mobilnega telefona (le za obveščanje o morebitni odpovedi dogodka).

SOB

17

APR

SPREHOD OKOLI
ZADRŽEVALNIKA
MEDVEDCE

Janez Leskošek (informacije in prijave na 041 833 942)

PRAGERSKO, na parkirišču pri železniški postaji Pragersko

od 8.30 do 13.00 (rezervni termin v primeru slabega vremena je sobota, 24. april 2020)

Na vodenem izletu okoli zadrževalnika Medvedce bomo spoznali ptice, ki tu gnezdiijo oziroma jim zadrževalnik pomeni počivališče na dolgi in zahtevni poti s prezimovališč na jugu nazaj na gnezdišča v Evropi.

JANUARSKO ŠTETJE VODNIH PTIC (IWC) 2021

Navodila za štetje vodnih ptic, popisni obrazec, vsa obvestila v zvezi s štetjem ter navodila za prevzem popisnih materialov in oddajo podatkov prek spletne baze bodo dostopni tudi na spletni strani DOPPS www.ptice.si.

Januarsko štetje vodnih ptic (IWC) je najobsežnejši sistematični in organizirani popis ptic v Sloveniji. Od leta 1997 v okviru štetja vsako leto skupaj preštujemo vodne ptice na vseh večjih rekah, celotni slovenski obali in večini pomembnejših stoječih vodnih teles v državi. Osnovni cilj štetja vodnih ptic je spremljanje zimskih populacij vodnih ptic in zbiranje informacij, ki prispevajo k ohranjanju njihovih populacij in mokrišč. Izvedba štetja v tako velikem obsegu ne bi bila mogoča brez velikega vloženega truda množice predanih popisovalcev. Vaš prispevek je zelo dragocen, saj prav vsak sodelujoči prispeva kamenček v mozaik čez tisoč kilometrov dolge mreže rečnih odsekov in drugih voda, ki jih pregledamo vsako leto.

Veselim se ponovnega sodelovanja z vami v letu 2021, obenem pa se vsem že vnaprej zahvaljujem za opravljeno delo!

Luka Božič, nacionalni koordinator IWC

Štetje vodnih ptic bo leta 2021 potekalo v **soboto, 16., in nedeljo, 17. januarja**. Vodne ptice bomo tako kot vsako leto šteli na osmih števnih območjih, na vseh najpomembnejših vodnih telesih po Sloveniji. Vsako števno območje ali njegov del ima svojega lokalnega koordinatorja, ki vas bo razporedil na odsek, kjer boste šteli, ter skrbel za skladno opravljanje popisa.

VODNE PTICE ŠTEJEMO V SOBOTO, 16., IN NEDELJO, 17. JANUARJA 2021

SPLETNA BAZA JANUARSKEGA ŠTETJA VODNIH PTIC (IWC)

Zaradi velike količine zbranih informacij so shranjevanje, upravljanje in obdelava podatkov štetja zamuden in logistično zahteven projekt. Pred nekaj leti smo vzpostavili bazo, ki omogoča spletni vnos opazovanj in njihovo sprotno preverjanje s strani administratorja. Funkcionalnost baze in obrazec za spletni vnos vseskozi izboljšujemo, tudi s pomočjo povratnih informacij uporabnikov. Spletni vnos podatkov v trenutni različici je preprost, zmanjšuje možnost napak in omogoča pregleden dostop do rezultatov štetja vsem popisovalcem. Možnost spletnega vnosa podatkov uporablja večina vseh sodelujočih, si pa želimo, da bi se ta delež v bodoče še povečal. Z neposrednim vnosom se zmanjšajo možnosti napak pri prepisovanju podatkov s popisnih obrazcev v bazo, izognemo pa se tudi okolju neprijazni porabi velikih količin papirja. **Vsem, ki ste že pristopili k sistemu elektronskega obveščanja in vnosa podat-**

kov v preteklih letih, bomo podrobnejša navodila, vsa obvestila v zvezi s štetjem in opomnik dogodka poslali izključno prek elektronske pošte.

Nove popisovalce in tiste, ki se za ta korak še niste odločili, vabimo, da prevzem popisnih materialov (obrazec, navodila, karte z odseki oz. lokalitetami) in oddajo podatkov (vpis rezultatov vašega štetja in drugih rubrik z obrazca) za leto 2021 opravite prek spletne baze. Če se boste odločili za to možnost, vas prosimo, da nam svojo odločitev sporočite najkasneje do 8. 1. 2021 po e-pošti oziroma z SMS-om nacionalnemu koordinatorju štetja. Sporočilo naj vsebuje vaše ime in priimek ter e-poštni naslov, za katerega želite, da se vključi v bazo januarskega štetja in ga uporabljamo za komunikacijo z vami.

NASLOVI LOKALNIH KOORDINATORJEV:

o za števno območje Obale:

- Borut Mozetič, 041 643 703, e-pošta: borut.mozetic@dopps.si

o za števno območje Notranjske in Primorske:

- Peter Krečič, 031 571 076, e-pošta: peter.krecic@siol.net

o za števno območje zgornje Save:

- Sava od izvira do Naklega, Sora: Blaž Blažič, 070 713 978, e-pošta: blaz.blazic@dopps.si
- Sava od Naklega do Litije: Katarina Denac, 041 316 740, e-pošta: katarina.denac@dopps.si
- Ljubljana, Ljubljansko barje: Mitja Denac, 041 243 920, e-pošta: mitja.denac@gmail.com

o za števno območje spodnje Save:

- Krka: Andrej Hudoklin, 041 893 740, e-pošta: andrej.hudoklin@zrsvn.si
- Sava od Zidanega Mosta navzdol: Gregor Bernard, 041 830 463, e-pošta: gregor.bernard@siol.net
- Sotla: Dušan Klenovšek, 041 593 929, e-pošta: dusan.klenovsek@kp.gov.si

o za števno območje Kolpe:

- Urša Koče, 031 263 849, e-pošta: ursa.koce@dopps.si

o za števno območje Savinje:

- Luka Božič, 031 307 993, e-pošta: luka.bozic@dopps.si

o za števno območje Drave:

- Luka Božič, 031 307 993, e-pošta: luka.bozic@dopps.si

o za števno območje Mure:

- Željko Šalamun, 041 712 396, e-pošta: zeljko.salamun@dopps.si

o Nacionalni koordinator IWC:

- Luka Božič, 031 307 993, e-pošta: luka.bozic@dopps.si

Vmesni popis vegetacije na območju NR Iški morost

// besedilo: **Blaž Blažič**, foto: **iStock**

Vegetacijo na območju Naravnega rezervata Iški morost smo popisali tudi v letošnjem poletju, in sicer na tistih delih rezervata, kjer se v okviru projekta PoLJUBA izvajajo različne metode zatiranja zlatih rozg (rod *Solidago*). Za to je poskrbel zunanji izvajalec – ZRC SAZU, Biološki inštitut Jovana Hadžija, rezultati pa kažejo na nekoliko boljše stanje. Vegetacijski popisi so potekali po enaki metodologiji kot leta 2019. Takrat je bilo določenih 10 vzorčnih ploskev s skupno 30 popisnimi kvadrati (vsaka vzorčna ploskev namreč vsebuje tri popisne kvadrate), na katerih bodo vegetacijski popisi potekali v obdobju 2019–2021.

Na večini vzorčnih ploskev sta tudi v letu 2020 prevladovali obe tujerodni invazivni vrsti zlatih rozg: kanadska (*Solidago canadensis*) in orjaška zlata rozga (*S. gigantea*). Prva je na območju popisa nekoliko redkejša, saj ji bolj ustrezajo manj vlažna in peščena rastišča. V letu 2020 je bila tako zabeležena v 10 od 30, v letu 2019 pa v 12 od 30 popisnih kvadratov. Orjaška zlata rozga, ki ji ustrezajo bolj vlažna rastišča, je pogostejša. V letu 2020 je bila zabeležena v 28 od 30, v letu 2019 pa v 27 od 30 popisnih kvadratov. Kanadska in orjaška zlata rozga (posamično ali skupaj) sta bili v obeh popisnih letih zabeleženi na vseh desetih vzorčnih ploskvah, vendar z različno pokrovnostjo. Medtem ko sta tujerodni zlati rozgi v letu 2019 na vzorčnih ploskvah rastle s pokrovnostjo od manj kot 1 % do 70 %, je bila njuna pokrovnost v letu 2020 od manj kot 1 % do največ 60 %. Le v enem izmed popisnih kvadratov ni bilo zaslediti nobene izmed invazivnih tujerodnih zlatih rozg. Rezultati vegetacijskega popisa sicer kažejo na to, da se je pokrovnost invazivnih tujerodnih zlatih rozg na projektnem območju zmanjšala, vendar razlika ni statistično značilna.

Na Naravnem rezervatu Iški morost smo letos skupno pokosili kar 92 ha površin

// besedilo: **Blaž Blažič**, foto: **Barbara Vidmar**

Travišča znotraj Naravnega rezervata Iški morost smo v preteklosti vzdrževali z redno pozno košnjo. Ker pa sta se na določenih delih močno razširili orjaška (*Solidago gigantea*) in kanadska zlata rozga (*S. canadensis*), smo v okviru projekta PoLJUBA opredelili posamezna podobmočja, kjer bomo z namenom izboljšanja stanja vegetacije in zmanjšanja pokrovnosti obeh tujerodnih invazivk, košnjo s pomočjo zunanjega izvajalca opravljali večkrat letno. Različne dele rezervata smo tako letos pokosili enkrat, dvakrat, trikrat in celo štirikrat. Upoštevajoč vse košnje smo skupno pokosili kar 92 ha površin.

Cilj večkratne košnje je predvsem oslabitev rastlin tujerodnih invazivnih vrst zlatih rozg in njihov odkos pred obdobjem cvetenja in zrelosti semen. Na zahodnem delu Vrbovk, v severovzhodnem

delu Malih delov, posameznih manjših delih Jevš, Cerkvoščine in Velikih delov, kjer se bohotijo večji sestoji teh vrst in tako ustvarjajo popolnoma neustrezno življenjsko okolje za travniške vrste ptic, smo kosili trikrat ali štirikrat. Na predelih, kjer se zaradi večje namočenosti in s hranili revnih tal tujerodni invazivni vrsti ne pojavljata, pa smo se odločili za enkratno ali dvakratno pozno košnjo. V času gnezditne sezone ptic smo vedno kosili po metodi od sredine travnika navzven ali od enega roba travnika proti drugemu. Pokosena trava pa je pred spravilom in odvozom s travnika na parceli odležala vsaj dva dni.

Evropsko partnersko srečanje BirdLife

// besedilo: **Damijan Denac**

Vsako leto se predstavniki partnerskih organizacij BirdLife International iz Evrope in osrednje Azije zberejo na t.i. Evropskem partnerskem srečanju ali »EPM« (European Partnership Meeting). Zaradi koronavirusa je letos, prvič v zgodovini, to srečanje potekalo spletno. Več kot 80 predstavnikov iz vseh držav v regiji je 5. in 6. novembra 2020 razpravljalo o delu in izzivih za varstvo narave v novih »COVID-19« razmerah, o novem modelu financiranja BirdLife, o učinkovitem varstvu ptic vzdolž selitvenih poti, o pripravi nove strategije za obdobje 2022–2032 in bližnjem svetovnem kongresu leta 2022 v Cambridgeu, skupaj s praznovanjem 100. obletnice BirdLife. Partnerskega srečanja smo se udeležili tudi z DOPPS-a. Naš predstavnik, Damijan Denac, pa je bil vnovič izvoljen v t.i. Evropski in osrednjeazijski komite (European and Central Asian Committee) – vodilno in odločevalno telo BirdLife v regiji.

Črnočeli srakoper na območju Ajdovskega polja v letu 2020

// besedilo: Pia Höfferle, foto: Alex Kotnik

Na območju Ajdovskega polja, kjer je letos gnezdil en par črnočelga srakoperja (*Lanius minor*), smo v sklopu kohezijskega projekta VIPava junija 2020 ponovno spremljali rabo lovnih prež in prehranjevališč. V petih popisnih dneh smo zabeležili skupaj 150 opazovanj uporabe različnih prež. Od enajstih postavljenih lovnih prež so bile najpogostejše uporabljene preže na razdalji do okoli 100 m od gnezda, ki so jih srakoperji samostojno ali v kombinaciji z drugimi prežami uporabljali kar v 69-odstotnem deležu vseh opazovanj. Najpogostejše so lovili na košenem travniku tik pod najbolj priljubljenimi prežami. Iz tega lahko sklepamo, da je nizka vegetacija še posebej pomembna pri lovu, saj srakoperju omogoča lažji dostop do plena. Nekoliko manj pogosto je lovil tudi na območju nekošenega travnika, prav tako ob postavljenih prežah.

Zaključena je še ena sezona ukrepov za želve v NR Škocjanski zatok

// besedilo: Kim Leban, foto: Al Vrezec

V Naravnem rezervatu Škocjanski zatok smo zadnje vrše za ulov želv postavili sredi oktobra in tako zaključili s terenskim delom v letu 2020. V toplih novembrskih dnevih smo lahko našli še kar nekaj želv, ki so se sončile na potopljenem trstičju in se jim ni prav nič mudilo na zimsko mirovanje oziroma tako imenovano hibernacijo. V okviru spremljanja stanja invazivne tujerodne populacije okrasne gizdavke (*Trachemys scripta*), ki je imela staro ime popisana sklednica, smo v letošnjem letu ujeli kar 161 osebkov. Kljub uresničevanju ukrepov za preprečevanje in obvladovanje širjenja pa se vrsta tu še vedno pojavlja množično. Nadaljnji ukrepi in spremljanje stanja so tako nujno potrebni za omejitev razmnoževanja in dolgoročno zmanjševanje številčnosti populacije, ki na območju rezervata močno ogroža v manjšini zastopano močvirsko sklednico (*Emys orbicularis*).

DOPPS sodeluje v projektu LIFE NarcIS

// besedilo: Urša Koce

Projekt LIFE NarcIS (Nature Conservation Information System), v katerem sodeluje osem partnerjev in ga vodi Agencija RS za okolje (ARSO), je namenjen vzpostavitvi enotnega informacijskega sistema na področju ohranjanja narave v Sloveniji. Sistem bo za uporabnike koristen kot nekakšen katalog živalskih in rastlinskih vrst, omogočal bo dostop do različnih podatkovnih zbirk bioloških in naravovarstvenih podatkov ter opravljanje analiz s pomočjo razvitih spletnih orodij. V Sloveniji še nimamo informacijskega sistema, ki bi uporabnikom na enem mestu zagotavljal naravovarstveno pomembne podatke, saj posamezne organizacije z različnih področij delovanja le-te hranimo v svojih lokalnih zbirkah, zato je dostop do njih, kljub temu da gre v veliki meri za načelno javno dostopne podatke in informacije, izredno otežen.

Naše društvo je k projektu pristopilo z namenom priprave in deljenja ornitoloških podatkov, ki jih zbiramo v okviru uresničevanja projektnih nalog, financiranih z javnimi sredstvi. Zlasti gre za podatke monitoringa populacij izbranih ciljnih vrst ptic na območjih Natura 2000 (Monitoring SPA) ter monitoringa splošno razširjenih vrst ptic za določitev slovenskega indeksa ptic kmetijske krajine (SIPKK). Sodelovali bomo tudi pri pripravi enotnega

kataloga rastlinskih in živalskih vrst, razširjenih na območju Slovenije.

Skupni pričakovani učinki projekta NarcIS so:

- S sistemom bo povezanih 11 različnih virov podatkov, ki jih bo prispevalo osem projektnih partnerjev in trije upravljavci zavarovanih območij.
- 95 % obstoječih, a razpršenih javno financiranih bioloških podatkov bo povezanih in dostopnih na enem mestu.
- Bistveno bo skrajšan čas, potreben za dostop do podatkov in informacij za potrebe ohranjanja narave.
- Povečala se bo ozaveščenost o pomembnosti podatkov za ohranjanje narave.

Projekt, ki je vreden 3.695.411 EUR in se sofinancira iz sredstev LIFE, finančnega instrumenta EU za okolje, bo omogočil tudi devet novih delovnih mest za štiriletno obdobje trajanja projekta. V projektu poleg ARSO kot vodilnega partnerja in našega društva sodelujejo še: Ministrstvo za okolje in prostor, Univerza v Ljubljani, Zavod Republike Slovenije za varstvo narave, Zavod za gozdove Slovenije, Zavod za ribištvo Slovenije ter Center za kartografijo favne in flore.

Varnejša in prijaznejša učna pot NRŠZ pod ankaransko cesto

// besedilo: Nataša Šalaja Razinger, Borut Mozetič, Bojana Lipej in Bia Rakar, foto: Bojana Lipej

V letih 2019 in 2020 smo z donatorskimi sredstvi družbe Luka Koper d.d. uredili vstopni točki, učno pot in površine Naravnega rezervata Škocjanski zatok pod ankaransko cesto, kjer so bili v zadnjih letih pogosto zabeleženi primeri vandalizma in drugih hujših kršitev varstvenega režima naravnega rezervata.

Površine Naravnega rezervata Škocjanski zatok pod ankaransko cesto so stično območje med rezervatom, Luko Koper in mestom Koper. Območje je tamponski pas, ki naj bi v čim večji meri nevtraliziral negativne vplive prometa, drugih urbanih pritiskov in navzočnosti ljudi na naravni rezervat. Na tem očem skritem območju smo v zadnjih letih zabeležili številne manjše in hujše kršitve varstvenega režima naravnega rezervata, od občasnega zadrževanja brezdolcev, vandalizma na infrastrukturi do vožnje z motornimi vozili in kolesi ter odlaganja kosovnih in ostalih odpadkov.

Strokovni vodja NRŠZ Borut Mozetič je ob tem povedal: »S finančno pomočjo družbe Luka Koper v višini 25.000 EUR smo v letih 2019 in 2020 uresničili več ukrepov ureditve območja za preprečevanje motenj in zmanjšanje kršitev varstvenega režima.

Z ureditvijo vstopnih točk smo omejili dostop s kolesi in motornimi vozili ter namestili nove informativne table, ki na vstopnih točkah dajejo osnovne podatke o naravnem rezervatu in na preprost ter zabaven način upodabljajo pravila obiskovanja ter varstveni režim območja.«

Konec septembra, po zaključeni gnezditvi ptic, smo strojno odstranili zarast in tako prispevali k obvladovanju širjenja tujerodnih invazivnih rastlinskih vrst, ki so v veliki meri preraščale območje. S čiščenjem zarasti in planiranjem zemljine smo vzpostavili odprte trav-

nate površine, ki zagotavljajo večjo preglednost nad učno potjo in infrastrukturo za obisk, s tem pa večjo varnost in zmanjšanje kršitev varstvenega režima. Proces vzpostavitve tovrstnih travnišč iz tal, preraščenih s tujerodnimi invazivnimi rastlinami, je večleten proces, zato bomo z vnosom semen in rastlin, značilnih za ta tip travnišč, ter košnjo obravnavanega območja nadaljevali tudi v prihodnje. Brnistra in druge domorodne rastline, zasajene na nasipu pri opazovalnem stolpu, bodo sčasoma ustvarile dodatno prepreko prepovedanemu vzpenjanju na nasipe ter vznemirjanju ptic in drugih živali na območju naravnega rezervata. Pri urejanju območja so sodelovali tudi dijaki 4. letnika umetniškega oddelka likovne smeri Gimnazije Koper pod vodstvom profesorja in likovnega umetnika Mateja Kocjana. Dijaki so pod njegovim mentorstvom pripravili načrt in s tematskimi grafiti poslikali opazovališče, ki je bilo že večkrat tarča vandalov in neprimerne grafitiranja. Opazovališče je tako v novi podobi postalo prava umetnina na prostem.

38 mučenic in mučenikov

// besedilo: Tilen Basle, foto: Alen Ploj, Davorin Tome

Ohranjanje gnezditvene populacije navadne čigre (*Sterna hirundo*) na otokih Ptujkega jezera je tradicija, ki jo člani društva, delujoči v okviru Štajerske sekcije, ohranjamo že 40 let. Brez požrtvovalnega truda številnih prostovoljcev bi navadne čigre na reki Dravi izgubili kaj kmalu po izgradnji Ptujkega jezera. Takšna usoda je doletela malo čigro (*Sternula albifrons*) in prlivko (*Burhinus oedicnemus*), ki ju pridne roke majhne skupine naravovarstvenikov niso utegnile rešiti. Uničenje rečnega življenjskega okolja je bilo preveliko!

Dne 19. septembra 2020 se je na obali Ptujkega jezera zbralo 38 najpogumnejših, ki so se odločno spopadli z zarastjo na štirih prodnatih otokih oz. nadomestnih gnezdiščih za navadne čigre, kjer si te dom delijo še z rečnimi (*Chroicocephalus ridibundus*) in črnoglavimi galebi (*Ichthyophaga melanocephalus*). Po dobrem »delavniku« nam je uspelo otoke očistiti zarasti in pripraviti golo prodnato podlago, ki čigram najbolj ustreza. Neizmerna hvala vsem prostovoljcem, ki ste na otokih Ptujkega jezera »pridelali« kak žulj ali dva. Brez vas in vseh predhodnikov navadnih čiger na reki Dravi že 40 let ne bi bilo več!

Zaključni dogodek projekta IMPRECO

// besedilo: **Bia Rakar**

V sredo, 3. decembra 2020, je projektni partner Univerza v Salentu organiziral zadnji, zaključni dogodek projekta IMPRECO - Common strategies and best practices to Improve the transnational PROtection of ECOSystem integrity and services (Skupne strategije in najboljše prakse za izboljšanje transnacionalne zaščite integritete in storitev EKO-sistemov). Zaradi izrednih razmer – epidemije koronavirusa, je dogodek potekal na daljavo, z uporabo videokonferenčne platforme ZOOM. Dogodka se je udeležilo 68 oseb, poleg predstavnikov projektnih partnerjev tudi številni deležniki in druge zainteresirane skupine.

Triletni projekt IMPRECO, sofinanciran z EU sredstvi v okviru programa Interreg V-B Adrion 2014–2020, se zaključuje z decembrom 2020. V projektu je sodelovalo sedem partnerjev iz petih držav, in sicer vodilni partner Občina Štarančan s projektnim

območjem Deželni naravni rezervat na izlivu Soče, projektni partnerji pa poleg DOPPS-a s projektnim območjem Naravni rezervat Škocjanski zatok še Deželna agencija Veneto Agricoltura in Univerza v Salentu iz Italije, Regija Kreta iz Grčije, Nacionalni razvojni sklad iz Albanije ter dalmatinska Regionalna agencija »Morje in kras« s Hrvaške. Glavni izzivi projekta so bili povezani z ohranjanjem ekosistemskih storitev s krepitvijo potencialov zavarovanih območij na področju biotske pestrosti in ohranjanja ekosistemov s pomočjo transnacionalnega sodelovanja.

Na zaključnem dogodku so projektni partnerji predstavili glavne dosežke in projektne rezultate vseh delovnih sklopov, primere dobrih praks, ki so širši javnosti dostopni v repozitoriju, ter rezultate posameznih pilotnih akcij, vključno z video intervjuji. Zunanji strokovnjaki so predstavili tudi prispevek ADRION tematskega sklopa »upravljanje obalnih in morskih območij/okolij« na primerih projektov HarmonIA, ETC-UMA in LifeWatch-ERIC. Nadgradnja sodelovanja v okviru projekta IMPRECO bo vzpostavitev trajnega partnerstva med upravljavci in deležniki z ustanovitvijo omrežja PARES – omrežja zavarovanih območij za ekosistemske storitve. To bo združevalo sedem projektnih partnerjev in bo odprto tudi za priključitev drugih (zavarovanih) območij in deležnikov iz Jadransko – Jonske regije. Sodelovanje bo formalizirano z dvema dokumentoma: Dogovorom med deležniki (na lokalni ravni) in Memorandumom o soglasju za vključitev v transnacionalno mrežo zavarovanih območij za ekosistemske storitve PARES.

Zanimiva opazovanja v NR Škocjanski zatok

// besedilo: **Domen Stanič**, foto: **Danilo Kotnik**

Po koncu gnezditvene sezone 2020 je bilo v Škocjanskem zatoku spet pestro po zaslugi zanimivih ptic selivk. V mesecu juniju so nas razveselili rožnati škorci (*Pastor roseus*), ki so se v manjšem številu (do 14 osebkov) redno zbirali na prenočišču Bertoške bonifike, skupaj z več tisočglavo jato škorcev (*Sturnus vulgaris*). En osamel rožnati škorec je bil opazovan celo 12. septembra, kar je dokaj pozen podatek za to vrsto. V začetku avgusta, s pričetkom selitve pobrežnikov, so se na poljih brakične lagune za kratek čas ustavili zlata prosenka (*Pluvialis apricaria*), srpokljuni (*Calidris ferruginea*) in veliki prodnik (*Calidris canutus*) ter kaspjska čigra (*Hydroprogne caspia*). Zagotovo največja zanimivost zgodnje jeseni pa so bili ribji orli (*Pandion haliaetus*; na sliki). Med 10. avgustom in 29. oktobrom smo na območju rezervata opazili kar tri različne osebe te posebne ujede. Vsaj en osebek se je dobra dva meseca skoraj vsakodnevno zadrževal v brakični laguni, kjer ga je bilo možno opazovati in fotografirati, medtem ko je lovil cipje in posedal na količkih pred opazovalnicami. Drugi ribji orlel, ki se je v zatoku mudil le en dan, je na nogi nosil rdeč plastični obroček, s pomočjo katerega smo ugotovili, da je bil obročan v Latviji. Ribjih orlov so se posebno veselili številni fotografi, ki so v dobrem številu vsakodnevno obiskovali rezervat. V mesecu septembru smo opazili tudi rekordno veliko jato kravjih čapelj (*Bubulcus ibis*), ki je štela kar 81 osebkov. Med septembrskimi zanimivimi vrstami velja omeniti še tri rjave škarnike (*Milvus milvus*), dve beli štorklji (*Ciconia ciconia*) in nekaj modrih taščic (*Luscinia svecica*). Konec jesenske selitve je zaznamoval veliki srakoper (*Lanius excubitor*), vsakoletni gost Škocjanskega zatoka, ki naznanja prihod zime.

Zanimiva opazovanja s fotografijami lahko redno spremljate na FB strani Naravnega rezervata Škocjanski zatok: www.facebook.com/skocjanskizatok, ali na spletni strani med novicami: www.skocjanski-zatok.org

Jesen v NR Škocjanski zatok obarvana z želvami

// besedilo in foto: **Kim Leban**

Letošnjo jesen smo bili v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok spet nekoliko bolj aktivni pri delu z želvami. V okviru ukrepov za preprečevanje in obvladovanje vnosa in širjenja tujerodnih vrst smo o želvah spregovorili z učenci osnovnih šol in dijaki srednjih šol. Vsem smo najprej predstavili značilnosti naše edine domorodne sladkovodne vrste močvirske sklednice (*Emys orbicularis*) in pomen njenega varstva. Kot enega pomembnejših dejavnikov, ki ogroža močvirsko sklednico v rezervatu, smo v ospredje postavili množično pojavljanje invazivne tujerodne popisane sklednice (*Trachemys scripta*). Za slednjo je Herpetološko društvo predlagalo ustrežnejše ime - okrasna gizdavka. Otroci so tako v sklopu vodnega ogleda spoznali novo ime želve in vzroke, zakaj je danes to ena izmed najpogostejše izpuščenih tujerodnih živalskih vrst. Poudarek smo dali tudi razlogom, zakaj v naravi ogroža tako močvirsko sklednico kot tudi druge vrste in celo zdravje človeka. Vsi so prejeli tudi zgibanko, v kateri smo poleg opisa želv oblikovali zgodbo o invazivnosti vrste v obliki stripa. V jesenskem ponatisu zgibanke, ki je štel 1500 izvodov, pa smo vključili nekaj popravkov

in posodobili ime za vrsto *Trachemys scripta*. Uporabili smo novo predlagano ime okrasna gizdavka, imena podvrst pa so ostala nespremenjena. Zgibanko si lahko ogledate na spletni strani Naravnega rezervata Škocjanski zatok, ali pa si svoj izvod vzamete med naslednjim obiskom rezervata.

Prepoved strupenih svinčenih šiber v Evropski uniji

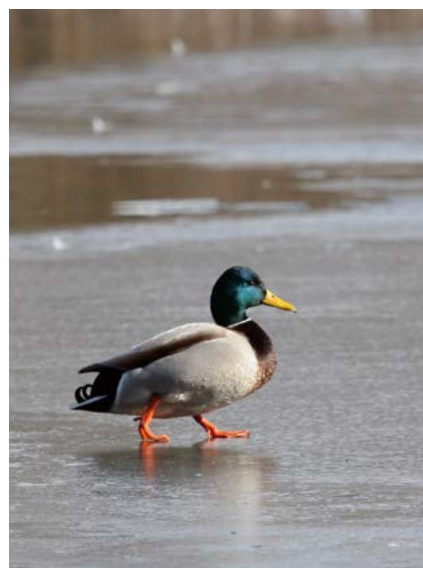
// besedilo: **Tilen Basle**, foto: **Tomi Trilar**

Prebivalci Evropske unije smo izrazili globoko zaskrbljenost nad stanjem okolja, izgubo biotske raznovrstnosti in zaščito našega zdravja. Evropski poslanci morajo, tudi na podlagi mnenja Evropske agencije za kemikalije, podpreti prepoved uporabe svinčenih šiber za lov v mokriščih.

Svinec je strup, že v najmanjših količinah je škodljiv tudi za ljudi. Evropski parlament ima sedaj priložnost, da odstrani strupeni svinec iz življenjskih okolij, kjer povzroča neizmerno škodo za živali in ljudi. Kar 90 % držav Evropske unije je z glasovanjem podprlo omejitev uporabe svinčevih šiber v mokriščih, to pa mora sedaj uzakoniti še Evropski parlament.

Zastrupitev kot posledica zaužitja svinčenih šiber v Evropi letno ubije milijon ptic! V mokriščih zaradi lova letno pristane 20.000 ton svinca, kar povzroča onesnaževanje, škodljivo za ljudi, živali in okolje. Nasprotniki omejitve (lovski in orožarski lobiji) trdijo, da je omejitev uporabe svinčenih šiber nejasna in preširoko zastavljena, vendar ni! Obstajajo alternative svinčnim šibram, prav tako pa je takšna omejitev že več kot dve desetletji v veljavi na Nizozemskem in Danskem. Sedaj je čas, da temu vzoru sledijo še vse druge države Evropske unije in pred strupenim svinčcem zaščitijo vodne ptice, ujede in ljudi!

Evropski parlament je 25. novembra izglasoval prepoved uporabe svinčenih šiber v mokriščih Evropske unije. Evropski poslanci so prisluhnili znanosti in rešili na milijone ptic, hkrati pa zaščitili zdravje ljudi in narave.

NR Ormoške lagune med finalisti za nagrado NATURA 2000

// besedilo: **Petra Vrh Vrezec**

Pred poletjem smo vam prek naših socialnih medijev in revije *Svet ptic* naznanili lepo novico, da je NR Ormoške lagune izbran za finalista nagrade Natura 2000, ter vas povabili h glasovanju. »Nagrada Natura 2000 nagraduje odličnost pri upravljanju območij Natura 2000 in prikazuje dodano vrednost mreže Natura 2000 za lokalna gospodarstva. Namenjena je tistim, ki se trudijo, da bi bila Natura 2000 uspešna zgodba in bi dosegala svoj namen, istočasno pa opozarja javnost na pomen omrežja Natura 2000 in dosežke upravljalcev teh območij,« so o nagradi zapisali na spletni strani Ministrstva za okolje in prostor. Za letošnje »tekmovanje« je Evropska komisija izmed 79 prijavljenih izbrala 27 finalistov iz 26 držav članic EU. Sredi oktobra so po preštetju glasov razglasili šest dobitnikov nagrad Natura 2000, in sicer finalistov iz Finske, Francije, Belgije, Španije, Bolgarije in čezmejni projekt, ki vklju-

čuje lokacije na Češkem, Slovaškem in v Romuniji. Kljub temu, da nagrade nismo dobili, je za DOPPS in NR Ormoške lagune pozornost Evropske komisije, da je naš rezervat prepoznala in ga uvrstila med finaliste, veliko priznanje našemu delu v dobro varstva ptic in narave.

Podpiramo Malto v boju proti lovu na ptice

// besedilo: Tilen Basle, foto: Janez Papež

Lov škinkavcev se na Malti kljub sodbi in prepovedi Evropskega sodišča nadaljuje. Malta se je v pristopnih pogajanjih za članstvo v EU zavezala, da do leta 2008 izkorenini lov na škinkavce (*Fringilla coelebs*). V letu 2014 je vlada lov ponovno dovolila, dokler 2017 ni bilo izdano zadnje opozorilo Evropske komisije, ki je primer predalo Sodišču Evropske unije, to pa je junija 2018 Malto spoznalo za krivo nespoštovanja pravil Evropske direktive o pticah. Malteška vlada je letos ponovno dovolila lov na škinkavce, kljub zavezam do Evropske komisije in sodišča. Da bi se izognila zavezam, poskuša vlada tokrat lov opravičiti v znanstveno-raziskovalne namene. S tem izgovorom je ogroženih na tisoče selečih se repnikov (*Linaria cannabina*), škinkavcev, liščkov (*Carduelis*

carduelis), dleskov (*Coccothraustes coccothraustes*), čížkov (*Spinus spinus*), grilčkov (*Serinus serinus*) in zelencev (*Chloris chloris*), ki gnezdiijo tudi v slovenskih gozdovih in na travnikih.

BirdLife Malta je na Evropskega komisarja za okolje naslovil pismo in ga pozval k raziskavi primera in ustreznemu ukrepanju. Poziv smo skupaj s 24 evropskimi BirdLife-partnerji podprli tudi na DOPPS-u.

STE VEDELI, DA NAM LAHKO PREK SPLETA DEL VAŠE DOHODNINE NAMENITE V NEKAJ MINUTAH?

Do 0,5 odstotkov odmerjene dohodnine, ki jo sicer plačate državi, lahko kot donacijo namenite financiranju splošno-koristnih namenov upravičencev, med katerimi je tudi DOPPS. Pri tem nimate nobenega dodatnega stroška. Če tega še niste storili, imate kot odgovoren državlján z namenitvijo tega finančnega prispevka DOPPS-u priložnost svoj denar in energijo podariti tistim, ki se dejavno borimo proti upadu biotske raznovrstnosti in skrbimo za slovensko naravo.

Vsem, ki bi nas na ta način radi na novo podprli, sporočamo, da lahko to storite:

1. prek portala e-Davki:

- Na kazalu na levi strani vašega uporabniškega računa na e-Davkih izberite rubrike: Vpogledi → Podatki o zavezancu → Namenitev dela dohodnine
- V razdelek 'Ime oziroma naziv upravičenca' vpišete: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
- V razdelek 'Davčna številka upravičenca' vpišete: 68956029
- V razdelek 'Odstotek' vpišete poljubno vrednost do 0,5
- Izbor potrdite s pritiskom na gumb Oddaj vlogo

V kolikor portala e-Davki še ne uporabljate, bi vas radi seznaniili, da je po novem **prijava in uporaba povsem enostavna in zanjo ne potrebujete več veljavnega certifikata**. Registracija na portalu e-Davki ne namreč možna z vašo davčno številko in geslom, ki si ga nastavite sami. Pri registraciji z geslom poleg davčne številke potrebujete enega od informativnih izračunov dohodnine iz zadnjih let, s katerega prepišete ID številko. V kolikor informativnih računov ne hranite, pa to številko lahko tudi naročite v enem od korakov registracije z geslom in vam jo FURS pošlje na domači naslov v nekaj dneh.

2. z izpolnitvijo obrazca Zahteva za namenitev dela dohodnine za donacije, ki vam je na voljo na spletni strani FURS, lahko pa vam ga pošljemo tudi mi in ga pošljete po pošti na naslov FURS

3. ustno na zapisnik pri finančnem organu.

Predvsem z uporabo e-Davkov vam bo to vzelo le nekaj minut, ki vam jih bomo v naslednjem letu ali letih zagotovo povrnili z novimi uspehi pri varstvu ptic in narave.

Obenem hvala vsem, ki ste nas s članstvom ali na druge načine že podprli. Če ste nam donacijo iz dohodnine že namenili, ostaja veljavna do preklica in vam tega postopka ni treba ponavljati.

Evropski atlas ptic gnezdilk 2

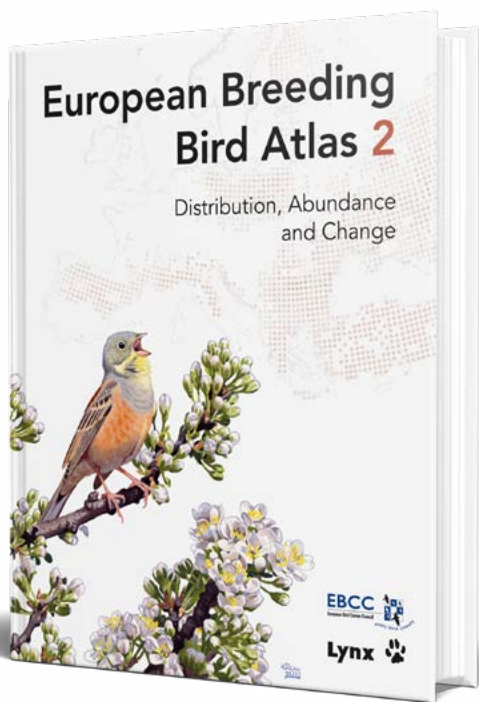
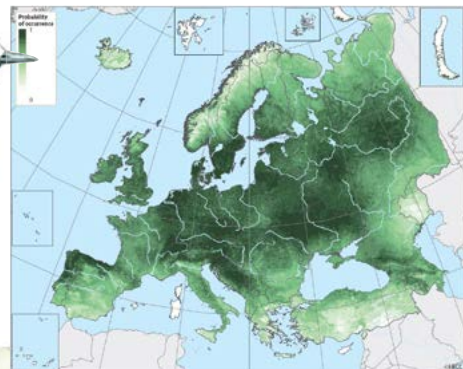
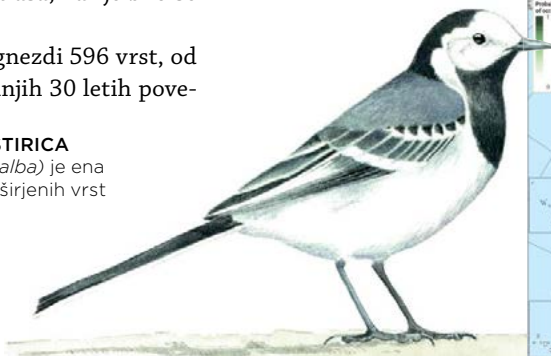
// besedilo: **Tomaž Mihelič**

V začetku decembra je izšel Evropski atlas ptic gnezdilk 2 (European Breeding Bird Atlas – EBBA2), nov mejnik raziskovanja biotske raznovrstnosti in varstva narave. Pri delu je sodelovalo okrog 120.000 prostovoljnih popisovalcev iz vseh evropskih držav, kar uvršča EBBA2 med enega največjih projektov ljubiteljske znanosti doslej. Slovenija je skupaj s še nekaterimi državami podatke za atlas prispevala prek kartiranj nacionalnega atlasa, kar je bilo še posebej zaželeno.

V Evropi po podatkih novega atlasa trenutno gnezdi 596 vrst, od katerih jih je 57 tujerodnih. 35 % vrst je v zadnjih 30 letih pove-

čalo svoje območje gnezditvene razširjenosti, 25 % vrstam pa se je območje gnezditvene razširjenosti zmanjšalo. Zmagovalci so predvsem nekatere gozdne vrste in vrste, ki jih ciljno ščiti mednarodna zakonodaja, medtem ko so poraženci predvsem ptice kmetijske krajine. Spremembe rabe in klimatske spremembe so eden izmed glavnih razlogov za te spremembe.

BELA PASTIRICA
(*Motacilla alba*) je ena najbolj razširjenih vrst v Evropi.

Zgodba o uspehu:
BELOREPEC
(*Haliaeetus albicilla*) je v zadnjih 30 letih povečal svojo razširjenost v Evropi.

Populacija **VRTNEGA STRNADA**
(*Emberiza hortulana*) v Evropi se je v zadnjih 30 letih drastično znižala. Glavno gonilo te spremembe je menjava ekstenzivnega kmetovanja z obsežnim intenzivnim.

Izšla je knjiga Podobe živali naših gozdov

// besedilo: **Petra Vrh Vrezec**

Knjigo *Podobe živali naših gozdov* je naš član in izkušen gozdarski strokovnjak, Miha Marenče, napisal za mlade prijatelje narave ter vse tiste, ki se ukvarjajo z izobraževanjem mladih. Branje knjige bralca povede v čarobni svet gozdov, v katerem nas vedno znova presenečajo medsebojna povezanost, usklajenost in soodvisnost žive in nežive narave. V uvodu knjige nas »volk« sprasuje, kdo je sovražen do matere narave, ki je ustvarila različna bitja zato, da naravni procesi potekajo nemoteno. »Vredno se je nad tem zamisliti in kajpak potruditi, da se naš odnos do gozda in živali pristoživečih vrst spremeni v njihovo dobro. Le etično odgovorna pot je tista, ki omogoča evolucijsko preživetje tudi ljudem,« je nadalje v uvodu zapisal avtor. V poučni knjigi (143 strani) se mladi bralci »srečajo« z gozdnimi sesalci, dvoživkami, plazilci, žuželkami in lepim številom ptic: malim skovikom, povodnim kosom, gozdnim jerebom, divjim petelinom, planinskim orlom, krivokljunom ..., če naštejem le nekatere. Knjigo so s fotografijami popestrili Jure Kočan, Janez Konečnik, Pavel Majerle in Janez Papež.

Podobe živali naših gozdov

Miha Marenče
Fotografije: Jure Kočan

ZAHVALA ZA SODELOVANJE V LETU 2020

Dragi sodelavci in sooblikovalci naše revije,

zaključili smo še en, jubilejni letnik revije Svet ptic. Iskreno sem vam hvaležna za sodelovanje; podarjene raznolike prispevke, odlične fotografije, barvite ilustracije, čas, konstruktivne kritike in ideje. Skozi leto smo ustvarili kar 240 bogatih in barvitih strani štirih števil revije Svet ptic in z njimi širili zavedanje o pomembnosti varstva ptic in narave.

Želim vam lepe praznike in vse dobro v prihajajočem letu!

Urednica

Pisci letnika 26

(sodelovalo je 96 avtorjev, ki so napisali 195 prispevkov)

Al Vrezec
Aleksander Kozina
Aleksander Pritekelj
Aljaž Mulej
Ana Pšeničnik
Anamarija Žagar
Barbara Vidmar
Beatriz Maria la Feria
Benjamin Dovečar
Bia Rakar
Blaž Blažič
Bojan Bratož
Bojana Lipej
Bor Mihelič
Boris Kozinc
Borut Mozetič
Borut Štumberger
Damijan Denac
Dare Šere
Daša Stavber
Davorin Tome
Davorin Vrhovnik
Dejan Bordjan
Dejan Rocner
Domen Stanič
Dominik Bombek
Duša Vadjal
Dušan Šipek
Ekipa NRŠZ
Enej Vrezec
Gaber Mihelič
Gregor Bernard
Ivan Petrič
Ivo A. Božič
Iztok Geister
Jana Šušnjarič
Janez Gregori
Jani Vidmar
Jasna Tarman
Julija Ržišnik
Jurij Javoršek
Katarina Denac
Katja Srebotnjak
Kim Leban
Lan Hočevar
Larisa Vodopivec
Lina Vozny
Liza Debeljak
Luka Božič

Luka Poljanec
Luka Šparl
Maks Sešlar
Manja Rogelj
Maria Gameiro
Marjan Gresl
Marko Gerbec
Matej Gamser
Matija Križnar
Matjaž Kepec
Metka Škornik
Miha Krofel
Mirjana Šipek
Mirko Gaberšek
Muhamed Delić
Natalija Planinc
Nataša Dolenc Orbančič
Nataša Šalaja Razinger
Pia Höfferle
Pisarna DOPPS
Primož Kmecl
Projektna ekipa PoLJUBA
Rajko Gnezda
Rok Štirn
Rudolf Tekavčič
Ruj Mihelič
Samo Jerele
Samo Korošec
Sofija Maxieira
Stanislav Gomboc
Stanko Čerpnjak
Taja Cvetko
Taja Skrt Kristan
Terezija Erman
Tilen Basle
Tjaša Zagoršek
Tom Turk
Tomaž Berce
Tomaž Mihelič
Tomi Trilar
Uroš Peljhan
Urša Koce
Urška Kačar
Vanessa Bezljaj
Vanja Kolanovič
Zvezdana Samac

Fotografi letnika 26

(sodelovalo je 141 fotografov, ki so objavili 528 fotografij)

Al Vrezec
Aleksander Kozina

Alen Ploj
Aleš Marsič
Alex Kotnik
Aljaž Mulej
Ana Hace
Andrej Sovinc
Arfon Williams
Awad Siddeq
Barbara Vidmar
Benjamin Dovečar
Bia Rakar
Blaž Mihovec
Bojan Bratož
Bojan Marčeta
Bojan Škerjanc
Bojana Lipej
Boris Kozinc
Borut Laznik
Borut Rubinič
Borut Štumberger
Branko Brečko
Chris Wernham
Ciril Mlinar - Cic
Damijan Denac
Dani Turnšek
Daniel Bosch
Danilo Kotnik
Dare Fekonja
Dare Šere
Darinka Mladenovič
Darja Štravs Tisu
David Kunc
Davorin Tome
Davorin Vrhovnik
Dejan Bordjan
Dejan Rocner
Domen Stanič
Dominik Bombek
Duša Vadjal
Dušan Klenovšek
Dušan Šipek
E. Schütz
Enej Vrezec
Eva Horvat
Filip Kapš
Geoffrey Monchaux
Goncalo Elias
Gregor Bernard
Gregor Domanjko
Ivan Esenko
Ivan Gantar
Ivan Petrič
Ivo A. Božič
Iztok Geister

Iztok Škornik
Jan Breznar
Janez Gregori
Janez Marolt
Janez Papež
Janez Tarman
Jani Vidmar
Jon Poljanec
Jonatan Kozinc
Jure Novak
Kajetan Kravos
Katarina Denac
Katarina Smole
Katja Srebotnjak
Kim Leban
Ksenija Levičar
Lan Hočevar
Lovrenc Lipej
Luka Božič
Luka Esenko
Luka Poljanec
Luka Šparl
Maks Sešlar
Manja Rogelj
Marjan Cigoj
Marjan Gobec
Marjan Gresl
Marko Gerbec
Matej Gamser
Matej Kovačič
Matej Vranič
Mateja Klaneček
Mateja Nose Marolt
Matija Križnar
Matija Mlakar Medved
Michael Baumgartner
Miha Krofel
Miha Predalič
Mihael Čerpnjak
Milan Cerar
Milena Tekavčič
Miran Krapež
Mirjan Topi
Mirko Gaberšek
Mirko Kastelic
Mitja Denac
Natalija Pišec
Nataša Dolenc Orbančič
Neža Kocjan
Pia Höfferle
Rajko Gnezda
Rok Breznik
Rok Lobnik
Rok Štirn

Roman Uchytel
Rudolf Tekavčič
Ruj Mihelič
Samo Jerele
Samo Korošec
Sara Cernich
Simon Kovačič
Simona Strgulc Krajšek
Stane Gomboc
Stanko Čerpnjak
Taja Cvetko
Terezija Erman
Terezija Potočar Korošec
Tihomir Makovec
Tilen Basle
Tina Kocjančič
Tjaša Zagoršek
Tom Turk
Tomaž Berce
Tomaž Mihelič
Tomi Trilar
Tone Trebar
Ubaldo Trnkoczy
Uroš Peljhan
Urša Gajšek
Urša Koce
Urška Peternel
Vanessa Bezljaj
Vanja Kolanovič
Željko Šalamun

Ilustratorji letnika 26

(podarili so kar 28 ilustracij)

Benjamin Dovečar
Fabio Perco
Jan Hošek
Maja Poljanc
Mike Langman
(rsfpb-images.com)

Drugi sodelavci

Boris Jurca (Nebia d.o.o.)
Henrik Ciglič
Mojca Pipan
Uredniški odbor
(Blaž Blažič,
Gregor Bernard,
Katarina Denac,
Tomaž Mihelič,
Tomi Trilar,
Barbara Vidmar,
Al Vrezec)

VLADO na delovni akciji
na vrbinskem otoku
foto: Gregor Bernard

VLADO BUCALO

(24. 5. 1958 – 20. 11. 2020)

Z Vladom sva se zadnjič srečala konec junija letos, zgodaj zjutraj, ob kavi v Kostanjevici na Krki. To »tradicionalno srečanje« je bilo v navadi že nekaj let, preden smo nadaljevali z obročkanjem mladih belih štokelj v širši okolici Kostanjevice na Krki, kar je navadno trajalo kar cel dan. Letos je Vlado prišel z ženo in se opravičil, da ne gre z nami, ker mora na pregled k zdravniku zaradi težav s pljuči. Namesto njega je šel z nami Andrej Hudoklin z Zavoda za varstvo narave Novo mesto, ki skrbi za populacijo belih štokelj na tem koncu Dolenjske. Vsa prejšnja leta je bil Vlado stalni spremljevalec pri obročkanju in obenem organizator pri Elektru Celje, kar nam je omogočalo, da smo z avtodvigalom lahko varno obročkali mlade štoklje. Vlado je bil tu tudi zaposlen. Zaradi njega je vodstvo Elektra Celja imelo posluš za našo obročkovalsko dejavnost; popravljali so drogeve, na katerih so gnezdele štoklje, če je bilo treba, so postavili nove, marsikje pa so tudi zaščitili gnezdišča na visoko napetostnih vodih. Vlado je bil res velik varuh štokelj v teh krajih. Poznal je vsako gnezdišče, vedel, v kakšnem stanju je, in po potrebi organiziral popravilo. Vsako leto mi je poročal, koliko gnezd je zasedenih, in tik pred obročkanjem tudi o tem, koliko mladičev je v posameznih vaseh. Poleg tega, da je bil »simpatizer« belih štokelj, je bil tudi dober fotograf ptic in tudi dolgoletni član našega društva. Organiziral je več fotografskih razstav s temo o naravi, predvsem pa s poudarkom na pticah.

Po koncu letošnjega obročkanja smo se še srečali pri Vladovem kolegu Marjanu. Pridružil se nam je tudi Vlado, ki se je ravno vrnil s pregleda, in nam na kratko zaupal, da ima resne težave s pljuči. Potem je zavzeto razpravljal z nami o štokljah, predlagal, kaj bi bilo treba pri posameznih gnezdih še popraviti, kje postaviti nove drogeve ... Poudaril je tudi, da se vsako leto vrača več parov in da jim moramo omogočiti nova gnezda. Od najinega zadnjega srečanja sva se še dvakrat slišala po telefonu, nič ni potožil glede zdravja, sem pa začutil, da ni več tako poln energije, kot je bil pred tem. Konec novembra sem ga spet poklical. Oglasila se je njegova žena in takoj mi je bilo jasno, da je nekaj zelo narobe.

Dragi Vlado, nisem pričakoval, da nas boš tako hitro zapustil. Tvoji družini v imenu društva in svojem imenu izrekam globoko sožalje. Za vse, kar si storil dobrega za bele štoklje, iskrena hvala. Pogrešali te bomo in v tvoj spomin po tvojem zgledu nadaljevali s tvojim dolgoletnim poslanstvom.

Rudolf Tekavčič

FUJINON

Novo!

Stabiliziran binokular

FUJINON Techno-Stabi 16x28

- Optična stabilizacija +/- 3 kotne stopinje.
- Povečava 16x, premer objektiva 28 mm.
- Majhen in lahek, odporen na vodo.

Cena z ddv: 749 EUR

ATLAS

PTIC SLOVENIJE

POPIS GNEZDILK 2002-2017

ZDAJ PO ZNIŽANI CENI

~~Redna cena knjige:~~
99,00 €

Znižana cena knjige:
49,90 €

.....
Več informacij in naročila:
<https://www.ptice.si/atlas>